Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου Αιώνα

Aufheben #10
2002

Μετάφραση, πρόλογος, επίμετρο:

Κόκκινο Νήμα & Περιοδικό Ανάρες
Αθήνα-Θεσσαλονίκη

Το βιβλίο, ***Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα*** *κυκλοφόρησε το Μάη του 2005 σε χίλια αντίτυπα από την εκδοτική ομάδα* ***Κόκκινο Νήμα*** *και το περιοδικό* ***Ανάρες****.*

Για επικοινωνία:
Εκδόσεις Κόκκινο Νήμα, Τ.Θ. 76149 Τ.Κ. 17110, Νέα Σμύρνη, Αθήνα.
Περιοδικό Ανάρες, Τ.Θ. 10969 Τ.Κ. 54101, Θεσσαλονίκη.
email: anares2005@yahoo.gr

Φωτογραφία εξωφύλλου: Michal Macku, *Untitled*

περιεχόμενα

Πρόλογος της ελληνικής έκδοσης

Έχουν ήδη συμπληρωθεί τέσσερα χρόνια από τότε που ξέσπασε η δεύτερη Ιντιφάντα, η λεγόμενη Ιντιφάντα του Αλ-Ακσά, και πάνω από τρία χρόνια από τότε που κυκλοφόρησε το κείμενο που ακολουθεί. Αν και έκτοτε έχουν δημοσιευτεί στον ελληνικό και διεθνή Τύπο πάμπολλα άρθρα ή αναλύσεις πάνω στην Ιντιφάντα —και αναμένεται να δημοσιευτούν ακόμα περισσότερα στο μέλλον— θεωρούμε ότι αυτό το κείμενο διατηρεί όχι μόνο την επικαιρότητά του αλλά και την ουσιαστική σημασία του. Κι' αυτό λόγω της οπτικής γωνίας από την οποία προσεγγίζει το ζήτημα της αραβοϊσραηλινής διαμάχης γενικότερα και της Ιντιφάντα ειδικότερα, δηλαδή την οπτική γωνία του ταξικού ανταγωνισμού, η οποία δε δεσμεύεται από τις επιφανειακές μεταπτώσεις της συγκυρίας.

Δημοσιεύτηκε στο 10ο τεύχος του βρετανικού περιοδικού Aufheben στις αρχές του 2002. Ποιό είναι αυτό το περιοδικό; Να πως περιγράφει η εκδοτική του ομάδα τον εαυτό της:

«Aufheben είναι το όνομα ενός περιοδικού και όχι μιας ομάδας. Εκδίδεται περίπου κάθε χρόνο από το 1992. Η θεματολογία του εκτείνεται από την ανάλυση του κινήματος ενάντια στην κατασκευή δρόμων στην Αγγλία τη δεκαετία του '90 ως την κριτική του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση και τον πόλεμο. Ο τίτλος του περιοδικού αναφέρεται σ' έναν τρόπο προσέγγισης που είναι ανοιχτός στους άλλους παρά σε μια οργάνωση με μέλη, κλπ. Ο όρος Aufheben δεν μπορεί ν' αποδοθεί με ακρίβεια στα αγγλικά. Στην καθομιλουμένη γερμανική γλώσσα έχει δύο αντιθετικές έννοιες. Η μια είναι αρνητική: "καταργώ", "ακυρώνω", "διαλύω", κλπ. Η άλλη είναι θετική: "διατηρώ", "υπερβαίνω", κλπ. Ο Χέγκελ εκμεταλλεύτηκε το διπλό νόημα της λέξης και τη χρησιμοποίησε για να περιγράψει τη θετική-αρνητική δραστηριότητα μέσω της οποίας μια υψηλότερη μορφή σκέψης ή φύσης υπερβαίνει μια κατώτερη μορφή, ενώ την ίδια στιγμή "διατηρεί" τις "στιγμές της αλήθειας" της. Η προλεταριακή επαναστατική άρνηση του κεφαλαίου, ο κομμουνισμός, είναι μια στιγμή μέσα στη θετική-αρνητική κίνηση του ξεπεράσματος —το ίδιο και η θεωρητική της έκφραση, η μαρξική κριτική μέθοδος. Το έργο όσων συμμετέχουν στο Aufheben εμπνέεται από τις καλύτερες στιγμές της πρόσφατης προλεταριακής θεωρίας και πράξης, όπως η Καταστασιακή Διεθνής και το ιταλικό κίνημα της αυτονομίας· επιδιώκει όμως να υπερβεί τα όριά τους. Οι περισσότεροι από τους ανθρώπους που συμμετέχουν στο Aufheben συναντήθηκαν κατά τη διάρκεια του κινήματος ενάντια στον poll tax το 1990. Το περιοδικό προέκυψε μέσα από ένα reading group που είχαμε ξεκινήσει εκείνη την εποχή περίπου. Διαβάζαμε τα Grundrisse και το Κεφάλαιο του Μαρξ, έχοντας ως στόχο να αναπτύξουμε τις ιδέες μας για να συνεισφέρουμε στην ταξική πάλη».

Παρότι μέχρι τώρα έχουν γραφτεί πολλά, όπως είπαμε, για τον τρόπο με τον οποίο οι συγκρούσεις μεταξύ των κρατών της Μέσης Ανατολής ή οι ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις, κυρίως την περίοδο του ψυχρού πολέμου, επηρέασαν την εξέλιξη της «ισραηλινο-παλαιστινιακής διαμάχης», ελάχιστη προσοχή έχει δοθεί στον τρόπο που καθόρισαν τις εξελίξεις οι ταξικοί ανταγωνισμοί στο εσωτερικό των δύο κοινωνιών που μας ενδιαφέρουν εδώ· της ισραηλινής (τόσο μετά, όσο και πριν από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, στο εσωτερικό της κοινότητας των πρώτων εβραίων εποίκων) και της παλαιστινιακής (τόσο των παλαιστινίων που κατοικούσαν στον ιστορικό γεωγραφικό χώρο της Παλαιστίνης, όσο και αυτών που μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ βρέθηκαν να κατοικούν επίσης στην Ιορδανία, το Λίβανο ή άλλα αραβικά κράτη).

Το κείμενο του Aufheben αντιμετωπίζει το «παλαιστινιακό ζήτημα» ως στιγμή της απόπειρας επιβολής μιας «νέας παγκόσμιας τάξης» η οποία, στην πραγματικότητα, δεν αφορά απλά τις ιεραρχικές σχέσεις μεταξύ κρατών αλλά το ζήτημα της πειθάρχησης του προλεταριάτου σε παγκόσμια κλίμακα. Σύμφωνα με την οπτική των συγγραφέων του κειμένου –οπτική η οποία βρίσκει σύμφωνες τις δύο συλλογικότητες που πήραν από κοινού την πρωτοβουλία για την έκδοσή του στα ελληνικά– η ταξική πάλη αποτελεί τον παράγοντα που καθόρισε και εξακολουθεί να καθορίζει τις εξελίξεις στην περιοχή αυτή, όπως και παντού· η καθοριστική της όμως σημασία αλλοιώνεται καθώς αυτή η πάλη διαθλάται μέσα από το παραμορφωτικό πρίσμα του εθνικισμού, ο οποίος είναι μια ιστορικά συγκεκριμένη, αλλοτριωτική μορφή επίλυσης του κοινωνικού ζητήματος.

*

Για να καταλάβουμε τι συνέβη μέσα στον εικοστό αιώνα σ' αυτή τη μικρή γωνιά της γης πρέπει να πάμε πολύ πίσω στο χρόνο. Η σταδιακή ενσωμάτωση της Παλαιστίνης στην παγκόσμια καπιταλιστική αγορά μέσω της πώλησης γης εκ μέρους των ντόπιων γαιοκτημόνων –ενσωμάτωση η οποία επιταχύνθηκε μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και το πέρασμα της Παλαιστίνης υπό βρετανική «κηδεμονία»– καθώς και η αύξηση του πληθυσμού είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας, μικρής αρχικά, μάζας ακτημόνων αράβων εργατών, που αποτέλεσαν μια πρώτη δεξαμενή φτηνού εργατικού δυναμικού. Το σιωνιστικό κίνημα, που εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου-αρχές του 20ου αιώνα, προσπάθησε να εκμεταλλευθεί τις δυνατότητες που ανοίγονταν στην περιοχή, λόγω της σταδιακής κατάρρευσης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, και άρχισε ν' αγοράζει γη ως πρώτο βήμα για την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Η παρουσία όμως των ντόπιων αγροτών και εργατών σε μια περιοχή που πρόσφερε ελάχιστες ευκαιρίες απασχόλησης λόγω της υπανάπτυξής της, αποτελούσε ένα σοβαρό εμπόδιο στην προσπάθεια του Σιωνισμού να προσελκύσει εβραίους εποίκους από την Ευρώπη και να δημιουργήσει μακροπρόθεσμα έναν πληθυσμιακό πυρήνα ικανό να διεκδικήσει την ίδρυση ενός εβραϊκού κράτους στην περιοχή.

Ήδη πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο η τάση που είχε αρχίσει να κυριαρχεί εντός του διεθνούς σιωνιστικού κινήματος ήταν αυτή του Εργατικού Σιωνισμού. Ο Εργατικός Σιωνισμός ήταν μια ιδεολογία «εθνικιστικού σοσιαλισμού» που προπαγάνδιζε την «οργανική ενότητα» του έθνους και την κινητοποίηση όλων των κοινωνικών τάξεων για την επίτευξη των εθνικών στόχων. Οι Εργατικοί δεν προωθούσαν απλώς τη διαταξική συνεργασία εντός του σιωνιστικού κινήματος αλλά και αυτό που θα ονομαζόταν αργότερα «εποικοδομητική» στρατηγική. Κατ' αυτούς η εργατική τάξη όφειλε να καθοδηγήσει το σιωνιστικό κίνημα και να επιδιώξει μια στρατηγική δημιουργίας οικονομικών θεσμών και συνεργατικών αποικιών στην Παλαιστίνη. Οι θεσμοί αυτοί θα αποτελούσαν τις προδρομι-

κές μορφές του μελλοντικού «εξισωτικού», «λαϊκού» και παραγωγικού έθνους-κράτους. Η «εποικοδομητική» στρατηγική δημιουργίας μιας εβραϊκής Παλαιστίνης στηρίχθηκε στη συλλογή πόρων απ' τη διεθνή αστική Σιωνιστική Οργάνωση, για τη χρηματοδότηση των οργανισμών που θα οργάνωναν την εγκατάσταση εκεί ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών εργατών. Ως εκ τούτου, η ιδιωτική καπιταλιστική πρωτοβουλία τοποθετήθηκε σε δεύτερη μοίρα και οι εργατικές κολλεκτίβες, όπως τα κιμπούτς, έγιναν το κέντρο αυτής της προσπάθειας. (Αν και στην πραγματικότητα, ακόμα και το 1936, μόνο το 8% των μελών της Histadrut ζούσαν σε αυτά).[1]

Η Histadrut (Γενική Οργάνωση των Εβραίων Εργατών στο Έδαφος του Ισραήλ) ιδρύθηκε το 1920 από όλα τα κόμματα του Εργατικού Σιωνισμού. Μέλος της μπορούσε να γίνει ο οποιοσδήποτε εβραίος εργάτης ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων. Η Histadrut επεξεργάστηκε μια διττή τακτική για να προωθήσει τα σχέδια του Εργατικού Σιωνισμού. Αφενός, χρησιμοποιώντας τους πόρους που συγκέντρωνε στο εξωτερικό η Σιωνιστική Οργάνωση, κατόρθωσε να αναπτύξει μια κοινωνικο-οικονομική σφαίρα στην οποία απασχολούνταν αποκλειστικά εβραίοι. Αυτή η σφαίρα εκτεινόταν σε όλους τους τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας (κατασκευαστικές εταιρίες, γεωργικοί συνεταιρισμοί και κολλεκτίβες, εμπορικοί συνεταιρισμοί, κοινοτικές κατοικίες, τεχνικές σχολές, ταμεία αλληλοβοήθειας και κοινωνικής ασφάλισης). Αφετέρου, ασκούσε πιέσεις στους ιδιώτες εργοδότες (εβραίους και μη) και στις βρετανικές αρχές, που αποτελούσαν έναν από τους μεγαλύτερους εργοδότες, ώστε να προτιμούνται οι εβραίοι εργάτες από τους συνήθως φτηνότερους και λιγότερο απαιτητικούς άραβες εργάτες. Ταυτόχρονα ασκούσε πιέσεις και στους ίδιους τους εβραίους εργάτες ώστε να είναι λιγότερο απαιτητικοί και να δέχονται τις δύσκολες και κακοπληρωμένες εργασίες που τους προσφέρονταν. Στόχος αυτής της πολιτικής ήταν η «κατάκτηση της εργασίας», δηλαδή ο πολιτικός και οικονομικός έλεγχος από το εβραϊκό εργατικό κίνημα ενός όσο το δυνατόν μεγαλύτερου κομματιού της τοπικής αγοράς εργασίας. Μέσω της ανάπτυξης μιας αυτόνομης κοινωνικο-οικονομικής σφαίρας στην Παλαιστίνη, ο Εργατικός Σιωνισμός κατάφερε να εξασφαλίσει όχι μόνο τη βιωσιμότητα του σιωνιστικού εγχειρήματος εν γένει, αλλά και τη δική του κυριαρχία στο εσωτερικό της εβραϊκής κοινότητας της Παλαιστίνης (Γισούβ) και, μακροπρόθεσμα, στο εσωτερικό της ισραηλινής κοινωνίας μέχρι τη δεκαετία του '70. Παράλληλα, όπως συμβαίνει συχνά στη διάρκεια της προσπάθειας για τη δημιουργία ενός εθνικού κεφαλαίου στο εσωτερικό ενός (πρόσφατα δημιουργημένου ή υπό ίδρυση) έθνους-κράτους, η πολιτική αποκλεισμού των αράβων από την αγορά εργασίας και τις οικονομικές δραστηριότητες εν γένει συνοδεύτηκε και από την αρπαγή της γης τους.

Μετά τον εβραϊκό εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα κατά των άγγλων και την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948, οι σιωνιστές, που μέχρι τότε είχαν καταφέρει ν' αγοράσουν μόνο το 7% της παλαιστινιακής γης, προχώρησαν στην εκδίωξη των αράβων, οι οποίοι «πλεονάζουν» στο νέο κρατικό μόρφωμα. Το μεγαλύτερο κομμάτι του αραβικού πληθυσμού των εδαφών που εντάχθηκαν στο νέο κράτος εξαναγκάστηκε να καταφύγει στην Ιορδανία ή στα εδάφη της σημερινής Δυτικής Όχθης, που τα προσάρτησε η Ιορδανία σε συμφωνία με το Ισραήλ. Δεν ήταν λίγοι οι παλαιστίνιοι που κατέφυγαν και σε άλλες αραβικές χώρες.

Το κοινωνικό έλλειμμα που δημιουργήθηκε μετά την εκδίωξη του αραβικού πληθυσμού από τα εδάφη του κράτους του Ισραήλ, ήρθαν να καλύψουν οι εβραίοι της Ανατολής από την Ασία και την Αφρική, οι οποίοι, μαζί με τους Ισραηλινούς άραβες,

[1] Περισσότερα για την ιστορία του Σιωνισμού βλέπε στο Παράρτημα 1 στο τέλος του παρόντος βιβλίου.

δηλ. τους ντόπιους που παρέμειναν στις εστίες τους, κατέλαβαν την κατώτερη θέση στην κοινωνική ιεραρχία, αποτελώντας μια υποτιμημένη εργατική δύναμη. Το 1967, μετά τον «πόλεμο των έξι ημερών» και την κατάληψη της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας, η αστική τάξη του Ισραήλ βρέθηκε να έχει στη διάθεσή της μια τεράστια δεξαμενή φτηνού εργατικού δυναμικού, η εκμετάλλευση του οποίου τη βοήθησε να «απορροφήσει» εν μέρει τις κοινωνικές συγκρούσεις που είχαν προκαλέσει οι αγώνες των φτωχών εβραίων της Ανατολής για να ενταχθούν ισότιμα στον ισραηλινό κοινωνικό σχηματισμό. Έτσι στην κατώτερη βαθμίδα της αγοράς εργασίας βρέθηκαν οι παλαιστίνιοι προλετάριοι των κατεχόμενων εδαφών. Όντας μια μερίδα του πληθυσμού που δε διέθετε καμία νομική υπόσταση μέσα στο κράτος του Ισραήλ, για να εργαστούν έπρεπε να εξασφαλίζουν ειδικές άδειες εργασίας και μετακίνησης· οι αμοιβές τους ήταν πολύ κατώτερες από εκείνες των άλλων εργαζομένων (ακόμα και από εκείνες των Ισραηλινών αράβων), ενώ όσοι δεν κατόρθωναν να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες άδειες, ήταν αναγκασμένοι να εργάζονται παράνομα στο Ισραήλ, αποτελώντας αντικείμενο ακόμα σκληρότερης εκμετάλλευσης εκ μέρους των εργοδοτών τους. Συγχρόνως, τα κατεχόμενα εδάφη παρείχαν στο Ισραήλ τον «ζωτικό χώρο» που του ήταν απαραίτητος προκειμένου να μπορέσει να παράσχει ένα καλύτερο επίπεδο στέγασης και εγκατάστασης τόσο στους εβραίους της Ανατολής, ενσωματώνοντάς τους κοινωνικά, όσο και σε άλλους εβραίους που επιθυμούσαν να επιστρέψουν στη «Γη της Επαγγελίας».

Η τύχη των παλαιστίνιων εργατών στα αραβικά κράτη δεν ήταν πιο ζηλευτή. Παντού αποτέλεσαν μια φτηνή εργατική δύναμη, η οποία μπορούσε να εκδιωχθεί στην πρώτη κοινωνικο-οικονομική κρίση που θα εκδηλωνόταν. Μετά τον πόλεμο του 1967, στην Ιορδανία, η συμμαχία ανάμεσα στους παλαιστίνιους των προσφυγικών καταυλισμών και την εργατική τάξη της Ιορδανίας θα οδηγήσει σε μια μεγάλη κοινωνική κρίση που θα απειλήσει την ίδια την ύπαρξη της ιορδανικής μοναρχίας και η οποία θα έχει σαν κατάληξη τη σφαγή των παλαιστινίων από τις ιορδανικές δυνάμεις ασφαλείας (ο περιβόητος «Μαύρος Σεπτέμβρης») και την «έξοδο» πολλών απ' αυτούς προς τον Λίβανο το 1970. Και στο Λίβανο, λίγα χρόνια αργότερα, θα επαναληφτεί το ίδιο «σενάριο». Η συμμαχία «από τα κάτω» ανάμεσα στα ριζοσπαστικότερα κομμάτια της παλαιστινιακής και λιβανέζικης εργατικής τάξης θα θέσει σε κίνδυνο τις υπάρχουσες κοινωνικές ισορροπίες και τότε το ρόλο της καταστολής θα αναλάβουν οι δυνάμεις των Λιβανέζων «φαλαγγιτών», με τη σφαγή του Τελ-αλ-Ζαατάρ (1976). Τέλος, για να θυμηθούμε και ένα πιο πρόσφατο παράδειγμα, στη διάρκεια του πρώτου πολέμου κατά του Ιράκ (1991) οι παλαιστίνιοι εργάτες, με το πρόσχημα ότι η ΟΑΠ υποστήριξε το καθεστώς του Σαντάμ, εκδιώχθηκαν από τα αραβικά κράτη του Κόλπου, για να αντικατασταθούν με φτηνότερους και λιγότερο «απείθαρχους» εργαζόμενους από χώρες της Άπω Ανατολής (Φιλιππίνες, Ταϋλάνδη, κλπ.).

Μέχρι το 1967 το καθεστώς καπιταλιστικής συσσώρευσης στο Ισραήλ χαρακτηριζόταν από το διευρυμένο ρόλο του κράτους και της Histadrut. Στα μέσα της δεκαετίας του '60 υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός κρατικών επιχειρήσεων, ενώ το 24% των μισθωτών απασχολείτο σε εταιρείες και συνεργατικές που συνδέονταν με τη Histadrut. Το κράτος επένδυε στην υποδομές και την κατοικία, ενώ ταυτόχρονα παρείχε επιδοτήσεις και κίνητρα στο ιδιωτικό κεφάλαιο το οποίο με τα χρόνια κατέληξε ν' απορροφήσει το δημόσιο κεφάλαιο. Η κατοχή του 1967 έβγαλε το καθεστώς εντατικής συσσώρευσης από την κρίση στην οποία είχε περιέλθει εκείνη την εποχή και το μετέτρεψε σε προστατευμένη πολεμική οικονομία βασισμένη στα οπλοδολλάρια, την αμερικανική βοήθεια και το στασιμοπληθωρισμό. Η πίεση όμως που άσκησε η πρώτη Ιντιφάντα του 1987, μια σειρά διεθνών γεωπολιτικών εξελίξεων (κατάρρευση του μπλοκ του κρατικού καπιταλισμού το 1989, ένταξη των περισσότερων αραβικών κρατών στην υπό την ηγεσία των ΗΠΑ συμ-

μαχία εναντίον του Ιράκ το 1991), η μείωση του παγκόσμιου εμπορίου όπλων και η αυξανόμενη διεθνοποίηση της ισραηλινής οικονομίας την οδήγησαν στις αρχές της δεκαετίας του '90 σε κρίση συσσώρευσης. Η νεοφιλελεύθερη φράξια του κεφαλαίου που βρισκόταν στην εξουσία ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '70 αναγκάστηκε έτσι να περάσει από τα «κέρδη του πολέμου» στα «μερίσματα της ειρήνης». Το Ισραήλ πρότεινε το 1992 για πρώτη φορά ένα σχέδιο σταδιακής διευθέτησης του «παλαιστινιακού ζητήματος» απευθείας στους παλαιστίνιους ηγέτες και όχι στα αραβικά κράτη. Φυσικά, αυτό το σχέδιο, που κατέληξε στις Συμφωνίες του Όσλο, προτάθηκε στη *«μόνη διεθνώς αναγνωρισμένη οργάνωση των παλαιστινίων»*, την ΟΑΠ, που, όπως δείχνει το κείμενο του Aufheben, αν και είχε ήδη απωλέσει την εμπιστοσύνη του παλαιστινιακού πληθυσμού αρκετά πριν από την πρώτη Ιντιφάντα, μπόρεσε λόγω των αδυναμιών της εξέγερσης και της αναγνώρισής της από το Ισραήλ να ξαναστηθεί στα πόδια της. Η ισραηλινή αστική τάξη πίστευε ότι μέσα από τις συμφωνίες θα κατόρθωνε ν' αναδιαρθρώσει την οικονομία, ν' απαλλαγεί από ένα ενοχλητικό δημογραφικό και κοινωνικό πρόβλημα και ταυτόχρονα ν' αναθέσει το κόστος της αστυνόμευσης και αναπαραγωγής της παλαιστινιακής εργατικής τάξης σε μια Παλαιστινιακή Αρχή.

Πράγματι, αν και οι δυνάμεις ασφαλείας της παλαιστινιακής αρχής, λόγω του ισχνού οπλισμού τους που προβλεπόταν από τις συμφωνίες του Όσλο, αδυνατούσαν ν' αμφισβητήσουν την υπεροπλία του κράτους του Ισραήλ, ήταν εν τούτοις υπεραρκετές για την αστυνόμευση του παλαιστινιακού πληθυσμού των κατεχομένων εδαφών. Συγχρόνως η ισραηλινή αστική τάξη είχε και άλλα οφέλη από τις συμφωνίες του Όσλο. Πρώτον, οι σχέσεις του Ισραήλ με τον αραβικό κόσμο μπήκαν σε μια τροχιά εξομάλυνσης και καταργήθηκε το εμπάργκο που είχαν επιβάλλει οι αραβικές χώρες στο κράτος του Ισραήλ και στις εταιρίες που συνεργάζονταν με αυτό. Δεύτερον, από τη στιγμή που η οριστική διευθέτηση του εδαφικού ζητήματος είχε παραπεμφθεί σε μελλοντικές διαπραγματεύσεις, το Ισραήλ μπόρεσε, όντας σε θέση ισχύος, να συνεχίσει τον εποικισμό των κατεχόμενων εδαφών, «τακτοποιώντας» εβραίους που μετοίκησαν στο Ισραήλ κυρίως από την ΕΣΣΔ μετά τη διάλυσή της· τρίτον, βρήκε το χρόνο ν' αντικαταστήσει τους απείθαρχους παλαιστίνιους εργάτες με πιο πειθαρχημένους μετανάστες· και, τέταρτον, δε στερήθηκε τη δεξαμενή φτηνού εργατικού δυναμικού που αποτελούν τα κατεχόμενα εδάφη, από τη στιγμή που, σε συνεργασία με παλαιστίνιους υπεργολάβους, μια σειρά ισραηλινών επιχειρήσεων εγκαταστάθηκαν στις «παρυφές» των κατεχομένων εδαφών, εκμεταλλευόμενες το διαθέσιμο φτηνό εργατικό δυναμικό. Κατ' αυτόν τον τρόπο η ισραηλινή αστική τάξη διασφάλισε επίσης ότι δεν επρόκειτο να αναπτυχθεί στα εδάφη υπό τον έλεγχο της ΕΠΑ (Εθνική Παλαιστινιακή Αρχή) μια αυτόνομη παλαιστινιακή οικονομία ανταγωνιστική προς την ισραηλινή.

✷

Το κείμενο του *Aufheben* σταματάει στους πρώτους μήνες της δεύτερης Ιντιφάντα η οποία υποκινήθηκε από τη δυσαρέσκεια του παλαιστινιακού πληθυσμού για τις επιπτώσεις του Όσλο. Στα τέσσερα χρόνια που μεσολάβησαν από τη συγγραφή του κειμένου έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Σε τοπικό επίπεδο, το κράτος του Ισραήλ περιόρισε δραστικά τις αρμοδιότητες της ΕΠΑ, καταστρέφοντας πολλές από τις υποδομές που είχαν δημιουργηθεί στις πολιτικά αυτόνομες παλαιστινιακές περιοχές. Επίσης για τέσσερα σχεδόν χρόνια «πάγωσε» οποιαδήποτε πολιτική πρωτοβουλία, αρνούμενο να έχει επαφές με τον Γιασέρ Αραφάτ, πρόεδρο της ΕΠΑ. Ο ίδιος ο Αραφάτ όλα αυτά τα χρόνια παρέμεινε ουσιαστικά «αιχ-

μάλωτος» μέσα στο αρχηγείο του στη Ραμάλα, αφού το Ισραήλ αρνιόταν να εγγυηθεί ότι θα του επιτραπεί να επιστρέψει στη Ραμάλα εάν αποφάσιζε να μεταβεί σε μια άλλη περιοχή υπό τη δικαιοδοσία της ΕΠΑ. Το κράτος του Ισραήλ προέβαλε την αιτιολογία ότι η ΕΠΑ και ο Αραφάτ προσωπικά συνεργάζονται με τους τρομοκράτες και θεωρούσε ως απαραίτητο όρο για την επανάληψη των συνομιλιών τον τερματισμό των επιθέσεων εναντίον των πολιτών και των στρατιωτών του. Το πραγματικό ζήτημα με τον Αραφάτ ήταν ότι, παρά τη συνεργασία του με το κράτος του Ισραήλ τα προηγούμενα χρόνια, βόλευε να χρησιμοποιηθεί ως αποδιοπομπαίος τράγος. Ήταν αυτός που, για να περισώσει τη φθίνουσα δημοτικότητά του το 2000, είχε απορρίψει τη «γενναιόδωρη προσφορά» του Μπαράκ στο Καμπ Ντέηβιντ (βλ παρακάτω, σελ. 65).

Παράλληλα το κράτος του Ισραήλ προσπάθησε να καθορίσει τις εξελίξεις μέσα στην ΕΠΑ καθώς και στο εσωτερικό των παλαιστινιακών οργανώσεων, συλλαμβάνοντας ορισμένα μέλη τους, ανάμεσά τους και τον Μαρβάν Μπαργούτι, υψηλόβαθμο στέλεχος της Φατάχ, της μεγαλύτερης παλαιστινιακής οργάνωσης την οποία ίδρυσε ο ίδιος ο Αραφάτ. Ο Μπαργούτι ήταν πολύ δημοφιλής στους παλαιστίνιους και θεωρείτο ως ένας από τους πιθανούς «διαδόχους» του Αραφάτ. Ταυτόχρονα, το κράτος του Ισραήλ εντατικοποίησε την πολιτική των «επιλεκτικών δολοφονιών», επιλέγοντας ως στόχους ηγετικά στελέχη των παλαιστινιακών πολιτικών οργανώσεων. Τα πιο γνωστά θύματα αυτής της πολιτικής είναι χωρίς αμφιβολία ο Σεΐχης Γιασίν, πνευματικός ηγέτης της Χαμάς, και ο διάδοχός του στην ηγεσία της οργάνωσης, ο Αμπντέλ Αζίζ Αλ Ραντίζι. Με αυτές τις δολοφονίες , το κράτος του Ισραήλ έθεσε τέρμα στην «ασυλία» που απολάμβαναν τα στελέχη των πολιτικών οργανώσεων, υπενθυμίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ότι όλοι οι παλαιστίνιοι ανεξαιρέτως αποτελούν εν δυνάμει στόχους. Έτσι, το 2004 ο Αμπού Μάζεν, στέλεχος της Φατάχ και δεξί χέρι του Αραφάτ, μπόρεσε να εμφανιστεί και να διαφημιστεί ως «ρεαλιστής», αφού όλοι οι παλαιστίνιοι εθνικιστές που τον στηρίζουν είχαν εν τω μεταξύ φτάσει σε πολιτικό και στρατιωτικό αδιέξοδο.

Ταυτόχρονα, το κράτος του Ισραήλ υιοθέτησε μια σκληρή πολιτική αντιποίνων ενάντια στον παλαιστινιακό πληθυσμό εν γένει, πραγματοποιώντας πολύνεκρες επιδρομές σε πόλεις και προσφυγικούς καταυλισμούς που βρίσκονται στο εσωτερικό των αυτόνομων παλαιστινιακών περιοχών (σύμφωνα με τις ισραηλινές αρχές «ορμητήρια των τρομοκρατών»), κατεδαφίζοντας οικίες παλαιστινίων και πραγματοποιώντας πολυάριθμες συλλήψεις ως απάντηση στις επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον αμάχων ή στρατιωτών.

Σε διεθνές επίπεδο, το κράτος του Ισραήλ όλο αυτό τον καιρό διέθετε την αμέριστη υποστήριξη των ΗΠΑ, οι οποίες άσκησαν πιέσεις μόνο προς την παλαιστινιακή πλευρά. Μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους και την κήρυξη του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», το κράτος του Ισραήλ έγινε ο κύριος στρατηγικός εταίρος των ΗΠΑ στην προσπάθειά τους να επανασχεδιάσουν ριζικά το χάρτη της περιοχής. Πρόσφατα οι ΗΠΑ δήλωσαν ότι οι μελλοντικές διαπραγματεύσεις μεταξύ του κράτους του Ισραήλ και της ΕΠΑ για την εξεύρεση μιας πολιτικής λύσης στο «παλαιστινιακό ζήτημα» θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους την πληθυσμιακή πραγματικότητα που διαμόρφωσε η παρουσία των εβραϊκών οικισμών εποίκων στη Δυτική Όχθη.

Ένα από τα βασικά μέτρα που υιοθέτησε το κράτος του Ισραήλ για να απαντήσει, όπως λέει, στις επιθέσεις εναντίον του –επιθέσεις που το ίδιο τροφοδότησε μετά το 2000– ήταν ο αποκλεισμός των αυτόνομων παλαιστινιακών περιοχών ή ο αποκλεισμός των περιοχών από τις οποίες υποτίθεται ότι προέρχονταν οι δράστες των επιθέσεων. Καθώς οι περισσότεροι παλαιστίνιοι εργάτες απασχολούνταν σε επιχειρήσεις μέσα στο Ισραήλ, το μέτρο αυτό τους στέρησε το εισόδημα τους. Σήμερα, η πλειοψηφία των παλαι-

στινίων ζει με λιγότερο από ένα δολάριο τη μέρα. Επιπλέον «πάγωσε» κάθε οικονομική δραστηριότητα στις παλαιστινιακές περιοχές.[2]

Ήδη από την πρώτη Ιντιφάντα είχε παρουσιαστεί η τάση αντικατάστασης του παλαιστινιακού εργατικού δυναμικού με εργάτες που προέρχονταν από την Ανατολική Ευρώπη. Αυτό το γεγονός είχε ως αποτέλεσμα ήδη από τότε την αύξηση της ανεργίας ανάμεσα στους παλαιστίνιους. Αυτό το «πλεονάζον» εργατικό δυναμικό δεν μπόρεσε να απορροφηθεί στις οικονομικές δομές που αναπτύχθηκαν στις αυτόνομες παλαιστινιακές περιοχές μετά τις Συμφωνίες του Όσλο (μοναδική εξαίρεση ίσως αποτελεί η κατηγορία των πρώην μαχητών της Φατάχ, και πρόσφατα και των άλλων οργανώσεων, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό στελέχωσαν την αστυνομία και τις δυνάμεις ασφαλείας της ΕΠΑ).

Σήμερα αυτή η κατάσταση έχει επιδεινωθεί ακόμα περισσότερο καθώς ο αποκλεισμός των παλαιστινιακών εδαφών σε συνδυασμό με τη διάλυση των δομών της ΕΠΑ και την κατασκευή του Τείχους Ασφαλείας έχουν οδηγήσει ένα μεγάλο κομμάτι των παλαιστίνιων μακριά από την παραγωγική διαδικασία, αναγκάζοντάς το να βασίζεται στη διεθνή βοήθεια ή στη φιλανθρωπία για να επιβιώσει. Λόγου χάρη, στην Τζενίν, η ανεργία μετά το ξέσπασμα της δεύτερης Ιντιφάντα άγγιξε το 68% από 48% που ήταν πριν απ' αυτήν. Στο κοινωνικό επίπεδο αυτή η νέα πραγματικότητα έχει οδηγήσει και σε μια σημαντική επιδείνωση της θέσης της γυναίκας μέσα στην παλαιστινιακή κοινωνία. Αν και οι παλαιστίνιες είναι από τις πιο μορφωμένες γυναίκες του αραβικού κόσμου και κατά τη διάρκεια της πρώτης Ιντιφάντα συμμετείχαν ενεργά στην εξέγερση, κατακτώντας ένα σημαντικό βαθμό χειραφέτησης, τώρα τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Η μαζική ανεργία που πλήττει τους άντρες και η συνεπακόλουθη κοινωνική περιθωριοποίησή τους, τους αφήνει ως μοναδικό χώρο στον οποίο μπορούν να ασκήσουν την κυριαρχία τους το χώρο του σπιτιού ασκώντας βία εις βάρος των γυναικών και επιβάλλοντας τη συμμόρφωσή τους με τους παραδοσιακούς οικογενειακούς κανόνες. Επίσης η διάλυση μεγάλου μέρους των κοινωνικών δομών επιτρέπει να μένουν ατιμώρητα τα «εγκλήματα τιμής» και τα εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης στο εσωτερικό της οικογένειας και

[2] Βέβαια αυτό δεν ισχύει για όλους. Πολλοί παλαιστίνιοι επιχειρηματίες εισάγουν αδασμολόγητο τσιμέντο από την Αίγυπτο και το μεταπουλούν σε ισραηλινές κατασκευαστικές εταιρίες οι οποίες το χρησιμοποιούν στην κατασκευή του διαβόητου Τείχους Ασφαλείας στη Δυτική Όχθη (βλ. σχετικό άρθρο στην *Καθημερινή*, 16/1/2005). Μάλιστα, σύμφωνα με τη βρετανική εφημερίδα *Telegraph* (25/7/2004), το τσιμέντο προοριζόταν αρχικά για επιδιορθώσεις παλαιστινιακών σπιτιών που είχαν ισοπεδωθεί απ' τον ισραηλινό στρατό. Σημειωτέον, όλα αυτά εν γνώσει του Αραφάτ. Άλλωστε, στη Γάζα, ο Αραφάτ μέσω της Al-Bahr, μιας μη-νόμιμα καταγραμμένης εταιρείας που στήθηκε στο όνομα της γυναίκας του, επιδίωκε να κυριαρχήσει στον τομέα της οικοδομής, της υγείας, της ψυχαγωγίας και των υπολογιστών εκβιάζοντας μικρότερες εταιρείες σε «συνεργασία». Επίσης, ο Αραφάτ ήλεγχε νόμιμες εταιρείες που είχαν το μονοπώλιο σε προϊόντα όπως πετρέλαιο, τσιμέντο και αλεύρι και λειτουργούσαν σε συνεννόηση με το Ισραήλ. Τα κέρδη δε πήγαιναν στον κρυφό λογαριασμό του Αραφάτ που είχε ανοίξει στο Τελ-Αβίβ ο πρώην ισραηλινός πρωθυπουργός Γιτζάκ Ράμπιν. Σύμφωνα μάλιστα με παλιότερο άρθρο της *Guardian* (24/4/1997), υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις ότι ο παλαιστίνιος υπουργός Εσωτερικών Τζαμίλ Ταρίφι είχε αναλάβει ως εργολάβος να κατασκευάζει οικισμούς εποίκων. (Βλ. *Palestinian Nationalism*, Revolutionary Perspectives, #7, 1997).

Αν αναφέρουμε τα παραπάνω δεν είναι για να καταγγείλουμε τη «διαφθορά» της ΕΠΑ, αλλά για να τονίσουμε όπως και το κείμενο του Aufheben, ότι η λούμπεν αστική τάξη της Παλαιστίνης, όπως τώρα έτσι και σε οποιοδήποτε πιθανό μελλοντικό κρατικό μόρφωμα, αντίθετα με τις επίσημες διακηρύξεις της, θα είναι αναγκασμένη να κάνει business με την ισραηλινή αστική τάξη από μειονεκτική θέση.

ιδιαίτερα τα αιμομικτικά. [3]

Αν ο αποκλεισμός των παλαιστινιακών εδαφών έχει απομακρύνει πολλούς παλαιστίνιους εργάτες από τις θέσεις εργασίας τους στο Ισραήλ, η κατασκευή του Τείχους Ασφαλείας έρχεται για πολλοστή φορά μέσα σε έναν αιώνα να εκδιώξει τους παλαιστίνιους αγρότες από τη γη τους, συνεχίζοντας την αέναη διαδικασία της πρωταρχικής συσσώρευσης.

Το Τείχος Ασφαλείας προτάθηκε για πρώτη φορά το Νοέμβριο του 2000 από τον τότε πρωθυπουργό Μπαράκ και άρχισε να οικοδομείται τον Ιούνιο του 2002. Σύμφωνα με τις ισραηλινές αρχές το Τείχος αποτελεί την απάντηση του κράτους του Ισραήλ στις συνεχιζόμενες επιθέσεις αυτοκτονίας κατά των ισραηλινών πόλεων και των στρατιωτικών φυλακίων στις διόδους προς το Ισραήλ. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα σχέδια το μήκος του θα φτάνει τα 620 χλμ.· το Τείχος αποτελείται από ένα ηλεκτροφόρο συρμάτινο φράχτη (στα σημεία που βρίσκονται κοντά σε πόλεις και χωριά είναι τσιμεντένιος) εφοδιασμένο με συστήματα συναγερμού και παρακολούθησης για να διαπιστώνονται τυχόν παραβιάσεις του. Κατά μήκος του Τείχους είναι τοποθετημένοι πύργοι ελέγχου και φυλάσσεται από περιπολίες μηχανοκίνητων τμημάτων του ισραηλινού στρατού. Οι παλαιστίνιοι θα εφοδιαστούν με ειδικές άδειες για να περνούν από τις ειδικές πύλες που προβλέπεται να κατασκευαστούν. Αν και ο δηλωμένος σκοπός του Τείχους είναι να αποκόψει και να «προφυλάξει» τα ισραηλινά εδάφη και τους εβραϊκούς οικισμούς εποίκων στη Δυτική Όχθη, ο ουσιαστικός σκοπός του είναι να αποκόψει τα αυτόνομα παλαιστινιακά εδάφη μεταξύ τους και, το κυριότερο, να αποκόψει τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών από τη γη τους και τους φυσικούς πόρους.

Μόνο για την κατασκευή του Τείχους απαιτείται η απαλλοτρίωση γεωργικών εκτάσεων που ανήκουν σε παλαιστίνιους αγρότες, η καταστροφή των καλλιεργειών και του αρδευτικού δικτύου. Μετά την ολοκλήρωση του Τείχους μέσα στο 2005 υπολογίζεται ότι μεγάλες αγροτικές εκτάσεις θα γίνουν απροσπέλαστες για τους παλαιστίνιους αγρότες, στερώντας τους έτσι το μοναδικό μέσο βιοπορισμού τους και προλεταριοποιώντας τους περαιτέρω. Εάν συνυπολογίσουμε τις επιπτώσεις και σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως το εμπόριο, τα αυτόνομα παλαιστινιακά εδάφη τείνουν να μετατραπούν αποκλειστικά σε «δεξαμενές» φτηνής, ευέλικτης εργατικής δύναμης, η οποία θα είναι δυνατό να αξιοποιηθεί στις βιομηχανικές ζώνες που το κράτος του Ισραήλ σκοπεύει να εγκαταστήσει από κοινού με τα γειτονικά του κράτη κοντά στα παλαιστινιακά εδάφη. Πρόκειται για μια προσαρμογή του νοτιοαφρικανικού μοντέλου των «νησίδων ανάπτυξης» (growth points). Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η πρόσφατη συμφωνία που υπέγραψε το Ισραήλ με την Αίγυπτο, για τη δημιουργία μιας τέτοιας ζώνης, σαν πρώτο βήμα για μια στενότερη οικονομική και πολιτική συνεργασία. Επίσης το κράτος του Ισραήλ ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση να διαθέσει τα χρήματα που προόριζε ως βοήθεια προς την ΕΠΑ για την κατασκευή παρόμοιων βιομηχανικών ζωνών στη Λωρίδα της Γάζας, χωρίς όμως ανταπόκριση από την Ε.Ε. Σε αυτές τις βιομηχανικές ζώνες (ήδη κατασκευάζονται δύο και προβλέπεται η κατασκευή συνολικά εννέα) ο μισθός των παλαιστίνιων εργατών θα είναι το ένα τρίτο του μισθού των ισραηλινών εργατών.[4]

[3] Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση των γυναικών στην Παλαιστίνη σήμερα, βλ. το άρθρο «Ιντιφάντα, κεκλεισμένων των θυρών για τις γυναίκες», *Αυγή*, 19/9/2004, αναδημοσίευση από τη *Le Monde*.

[4] Βλ. «Il voto serve a legittimare i bantustan», *Il Manifesto*, 6/1/2005 και «Cairo-Washington, passando per Tel Aviv», ό.π., 15/12/2004.

Αν και η κατασκευή του Τείχους έχει κριθεί παράνομη από το διεθνές δικαστήριο της Χάγης και σε ορισμένα σημεία έχουν υπάρξει αλλαγές στα αρχικά σχέδια σύμφωνα με αποφάσεις ισραηλινών δικαστηρίων ύστερα από προσφυγές παλαιστινίων της Δυτικής Όχθης, η κυβέρνηση του Ισραήλ μοιάζει αμετακίνητη στην απόφασή της να ολοκληρώσει το Τείχος, ως μέρος μιας γενικότερης πολιτικής που προωθείται με το σχέδιο μονομερούς «αποχώρησης» από τα κατεχόμενα εδάφη. Αυτό το σχέδιο προβλέπει τη διάλυση των εβραϊκών οικισμών εποίκων στη Λωρίδα της Γάζας με την ταυτόχρονη επέκταση των οικισμών στη Δυτική Όχθη και την ντε φάκτο προσάρτηση αυτών των εδαφών στο κράτος του Ισραήλ. Πρόκειται για τη βίαιη επιβολή του σχεδίου που ο Μπαράκ αδυνατούσε να επιβάλλει με «ειρηνικά» μέσα πριν την έκρηξη της δεύτερης Ιντιφάντα.

✷

Μια σημαντική διαφορά μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης Ιντιφάντα είναι ο βαθμός στρατιωτικοποίησης της δεύτερης και ο κυρίαρχος ρόλος που παίζουν σε αυτήν οι ένοπλες πολιτικές οργανώσεις.

Όπως δείχνει και το κείμενο του *Aufheben*, κυρίαρχο χαρακτηριστικό της πρώτης Ιντιφάντα ήταν η μεγάλη συμμετοχή του παλαιστινιακού προλεταριάτου, ανεξαρτήτως ηλικίας ή φύλου. Το γεγονός ότι το κύριο όπλο αυτής της Ιντιφάντα ήταν οι πέτρες, ένα όπλο προσιτό σε όλους, καθώς και το γεγονός ότι ο αγώνας ενάντια στον ισραηλινό στρατό εκδηλωνόταν μέσω μαζικών κινητοποιήσεων, όπως οι πορείες, οι απεργίες και ο πετροπόλεμος, έδινε τη δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής σε ευρεία στρώματα του παλαιστινιακού πληθυσμού.

Στη δεύτερη Ιντιφάντα αυτό το σκηνικό ανατράπηκε τελείως καθώς το κύριο βάρος της σύγκρουσης ανέλαβαν οι ένοπλες ομάδες της Φατάχ και η στρατιωτική πτέρυγα της Χαμάς. Το ίδιο το περιεχόμενο της σύγκρουσης άλλαξε, πράγμα που αποδεικνύεται από το γεγονός ότι οι ομάδες αυτές επικεντρώθηκαν σε εθνικιστικές μορφές δράσης, όπως η πραγματοποίηση επιθέσεων εναντίον οικισμών εποίκων, εναντίον των φυλακίων στις διόδους προς το Ισραήλ και εναντίον των ισραηλινών πολιτών στις πόλεις του Ισραήλ. Οι επιχειρήσεις που διεξάγουν αυτές οι οργανώσεις, συνήθως επιθέσεις αυτοκτονίας κατά πολιτών στις ισραηλινές πόλεις ή εκτόξευση αυτοσχέδιων πυραύλων κατά ισραηλινών στόχων γενικά, δε σκοπεύουν να πλήξουν την αδιαμφισβήτητα ανώτερη πολεμική ικανότητα του κράτους του Ισραήλ αλλά ν' αυξήσουν την αποδοχή αυτών των οργανώσεων μέσα στην παλαιστινιακή κοινωνία στα πλαίσια της διαμάχης για την εξουσία ανάμεσα στη Φατάχ και τη Χαμάς. Επίσης, κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται ο έλεγχος της Ιντιφάντα από τις παραπάνω οργανώσεις και επαναφομοιώνονται οι τάσεις ριζοσπαστικής αμφισβήτησης της παλαιστινιακής αστικής τάξης που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια της πρώτης Ιντιφάντα και στην αρχή της δεύτερης όταν οι διαδηλωτές επιτέθηκαν με πέτρες ενάντια στην αστυνομία της ΕΠΑ που φρουρούσε τις διόδους πρόσβασης προς το Ισραήλ.

✷

Λόγω της μεγάλης απήχησης της Χαμάς τα τελευταία χρόνια, αξίζει να σταθούμε στη διαρκώς αυξανόμενη επιρροή του ισλαμισμού στην Παλαιστίνη.

Αν και το πολιτικό Ισλάμ έγινε ευρύτερα γνωστό μόλις τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη, η ύπαρξή του είναι πολύ παλαιότερη. Η καταγωγή πολλών σύγχρονων ισλαμιστικών οργανώσεων μπορεί να εντοπιστεί στην οργάνωση των Αδελφών Μουσουλμάνων,

η οποία ιδρύθηκε στην Αίγυπτο το 1928 απ' το δάσκαλο Hassan al-Banna. Η οργάνωση αυτή προπαγάνδιζε την ανάγκη επιστροφής των μουσουλμάνων στην αυστηρή εφαρμογή του ιερού νόμου (της Σαρία) ως αντίδοτου στη διαφθορά των ηγετών των μουσουλμανικών κρατών και την υποδούλωση των μουσουλμάνων στις Δυτικές δυνάμεις. Σκοπός της ήταν η εγκαθίδρυση ενός πραγματικά ισλαμικού κράτους ικανού να αναχαιτίσει τη Δυτική επιρροή.

Η επιτυχία της βασίστηκε στο «φιλανθρωπικό» έργο της, το οποίο κάλυπτε ανάγκες των πλατιών μαζών που δεν ικανοποιούσαν οι υπηρεσίες του κράτους, και στη μεγάλη τακτική ευελιξία που έδειχνε όσον αφορά τις πολιτικές συμμαχίες της. Αν και, όπως προαναφέραμε, ο απώτερος στόχος των Αδελφών Μουσουλμάνων ήταν η εγκαθίδρυση ενός ισλαμικού κράτους, δε δίσταζαν να συνάπτουν συμμαχίες με κοσμικές οργανώσεις (συνδικάτα, φιλελεύθερους ή σταλινικούς) ή να χρησιμοποιούν τα μέσα που τους προσφέρει η αστική δημοκρατία (κοινοβουλευτική αντιπροσώπευση) εάν πίστευαν ότι αυτό μπορούσε να εξυπηρετήσει τον απώτερο στόχο τους.

Πάνω στην επιτυχία των Αδελφών Μουσουλμάνων βασίστηκαν και άλλες ισλαμικές οργανώσεις στις μουσουλμανικές χώρες, επιδεικνύοντας την ίδια «τακτική ευελιξία». Έτσι πολλές από αυτές τις οργανώσεις ιδρύθηκαν ή συντηρούνται χάρη στη βοήθεια από την κεντρική κρατική εξουσία, το τοπικό κεφάλαιο ή κάποιες ξένες δυνάμεις. Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα είναι η αλγερινή GIA, που χρηματοδοτήθηκε από τις ΗΠΑ, οι αφγανοί Ταλιμπάν που υποστηρίχτηκαν από τις ΗΠΑ και το Πακιστάν, η Χεζμπολά στον Λίβανο, η οποία χρηματοδοτείται από το Ιράν και δρα σε συνεργασία με τη Συρία, σύμμαχο του Ιράν. Σε πολλές χώρες η δράση των ισλαμιστικών οργανώσεων ενθαρρύνθηκε και χρηματοδοτήθηκε από δεξιές ή αριστερές κυβερνήσεις είτε ως αντίβαρο στη δύναμη πολιτικών οργανώσεων και κομμάτων που απειλούσαν την εξουσία τους είτε ως μορφή ενσωμάτωσης της λαϊκής δυσαρέσκειας και των προλεταριακών εξεγέρσεων (βλ. τα παραδείγματα της Τουρκίας και της Αλγερίας αντίστοιχα τις δεκαετίες του '70 και του '80).

Το πολιτικό Ισλάμ, αν και αυτοπαρουσιάζεται ως αντικαπιταλιστικό, δεν αποτελεί καμιά απειλή για την ταξική κοινωνία: η μόνη ισότητα που προσφέρει είναι η μετά θάνατον. Εξάλλου, οι πολυεθνικές συνεργάζονται άριστα με πλήρως ή εν μέρει ισλαμικά καθεστώτα για τον επιπλέον λόγο ότι αυτά καταφέρνουν να έχουν μεγάλο έλεγχο της εργατικής τάξης τους προσφέροντάς της μια ιδεολογία που μυστικοποιεί την καπιταλιστική κοινωνική σχέση. Οι ισλαμιστές μπορεί να παραπέμπουν στην απαγόρευση του τόκου απ' το Κοράνι αλλά παραλείπουν να πουν ότι η αντίθεση πλούτου και φτώχειας αποτελεί συνθήκη που το Κοράνι και τα άλλα ιερά κείμενα αποδέχονται και εγκρίνουν.

Εκείνα τα καπιταλιστικά κράτη που χρησιμοποιούν τον ισλαμισμό κατά βάση για την πειθάρχηση του προλεταριάτου τους γεννούν αναπόφευκτα ακραίες ισλαμιστικές οργανώσεις, τις οποίες κατόπιν προσπαθούν να μετατρέψουν από πρόβλημα σε μέσο εξαγωγής των εσωτερικών πολιτικών συγκρούσεων που δημιουργεί η κατ' ανάγκη αντιφατική πολιτική τους ή σ' ένα «όπλο» της εξωτερικής πολιτικής τους. Η αποστολή εθελοντών στους μουτζαχεντίν του Αφγανιστάν από τη Σαουδική Αραβία, απάλλαξε τη δυναστεία των Σαούντ από πολλούς ανεπιθύμητους υπηκόους της, ενώ η χρηματοδότηση ισλαμικών ιδρυμάτων ανά τον κόσμο αυξάνει το κύρος της σαουδαραβικής δυναστείας στα μάτια των πιστών. Το ίδιο κράτος, αν και απαγορεύει τη δράση ακραίων ισλαμιστικών οργανώσεων στο έδαφός του, χρηματοδοτεί ανάλογες οργανώσεις στο εξωτερικό, όπως οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι και η Χαμάς, στα πλαίσια της άσκησης της εξωτερικής πολιτικής του.

Στην Παλαιστίνη η κύρια παλαιστινιακή ισλαμιστική οργάνωση, η Χαμάς, ιδρύθηκε το 1978 από το Σεΐχη Αχμέντ Γιασίν και είχε τότε την επωνυμία Αλ Μουτζάμα Αλ Ισλάμι. Αρχικά η δράση της οργάνωσης περιοριζόταν στην προπαγάνδα και τη φιλανθρωπία. Οι ισραηλινές αρχές είδαν με καλό μάτι την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της λόγω της ρητορικής της ενάντια στην κοσμική ΟΑΠ και της μετάθεσης του εθνικού αγώνα για την «απελευθέρωση» της Παλαιστίνης στο απώτερο μέλλον, αφού «ωριμάσουν οι συνθήκες».

Χάρη στην οικονομική υποστήριξη της Σαουδικής Αραβίας και τα στραβά μάτια των ισραηλινών αρχών, η οργάνωση του Γιασίν μπόρεσε σχετικά γρήγορα να αυξήσει την επιρροή της, ιδιαίτερα στη Λωρίδα της Γάζας, λόγω της προνοιακής πολιτικής που ακολούθησε, ανακουφίζοντας τους κατοίκους της φτωχότερης περιοχής της Παλαιστίνης.

Το 1988 μετά το ξέσπασμα της πρώτης Ιντιφάντα, ο Γιασίν μετονόμασε την οργάνωσή του σε Χαμάς (Ισλαμικό Κίνημα Αντίστασης), η οποία εξελίχτηκε σε μια από τις πιο μαχητικές ένοπλες παλαιστινιακές οργανώσεις και έναν από τους πιο «θανάσιμους» εχθρούς του Ισραήλ.

Στόχοι της Χαμάς, στην ιδρυτική της διακήρυξη, είναι η ανακατάληψη ολόκληρης της Παλαιστίνης, η εκδίωξη των «σιωνιστών» και των «σταυροφόρων» και η επαναφορά του ισλαμικού νόμου ως πυξίδας για την κοινωνική ζωή, ως ένα μέσο για την «αποκατάσταση των αδικιών» και την «εξαφάνιση της διαφθοράς». Θεωρεί τον εθνικισμό κομμάτι της θρησκευτικής πίστης και κηρύσσει ότι είναι πρωταρχικό καθήκον των πιστών, αντρών και γυναικών, να πολεμούν τους «ξένους» που εισβάλλουν στα «εδάφη των μουσουλμάνων». Σύμφωνα με τη Χαμάς, ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας των παλαιστινίων εντάσσεται στο γενικότερο αγώνα των αράβων και όλων των μουσουλμάνων ενάντια στο Σιωνισμό, και για αυτό το λόγο αποτελεί ατομικό καθήκον του κάθε μουσουλμάνου η υποστήριξη της παλαιστινιακής υπόθεσης. Προβάλλει την κοινωνική αλληλεγγύη και την ηθική και οικονομική αλληλοϋποστήριξη των μουσουλμάνων ως ένα μέσο αντίστασης στους εισβολείς και ως μέσο εθνικής επιβίωσης στις συνθήκες της κατοχής. Παρόμοιο είναι και το πρίσμα μέσα από το οποίο βλέπει και τις υπόλοιπες κοινωνικές δραστηριότητες: παιδεία και τέχνη πρέπει να «αποκαθαρθούν» από τα «ξένα» στοιχεία και να τεθούν στην υπηρεσία του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα και της οικοδόμησης ενός κράτους με μουσουλμανικό χαρακτήρα.

Η Χαμάς αντιτάχθηκε στις Συμφωνίες του Όσλο, προβάλλοντας πιο μαξιμαλιστικούς στόχους (όπως την ολοκληρωτική καταστροφή του κράτους του Ισραήλ) και δε συμμετείχε στη συγκρότηση της ΕΠΑ, προτιμώντας το ρόλο της «συνετής»-ήπιας αντιπολίτευσης. Θεωρούσε ότι καμία πολιτική ηγεσία δεν είναι εξουσιοδοτημένη να απεμπολήσει τα δικαιώματα των μουσουλμάνων πάνω σε εδάφη που τους ανήκουν, εκχωρώντας την κυριαρχία τους στους «άπιστους» (στη συγκεκριμένη περίπτωση, στους ισραηλινούς).

Το 1994, μετά την επίθεση ενός εβραίου εποίκου εναντίον μουσουλμάνων πιστών σε τέμενος της Χεβρώνας, η Χαμάς εγκαινίασε την τακτική των επιθέσεων εναντίον ισραηλινών πολιτών και εποίκων. Αυτή η τακτική, άγνωστη στην πρώτη Ιντιφάντα, αν και μεθοδεύτηκε κυρίως από τη Χαμάς, χρησιμοποιήθηκε, μετά την έκρηξη της δεύτερης Ιντιφάντα, και από οργανώσεις που πρόσκεινται στη Φατάχ όπως οι Ταξιαρχίες των Μαρτύρων του Αλ-Ακσά. Υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες αυτές οι δύο οργανώσεις, αν και υποτίθεται ότι εμπνέονται από διαφορετικές ιδεολογίες, συνεργάστηκαν στην οργάνωση κοινών επιχειρήσεων.

Το 1996, στις εκλογές για την ανάδειξη των οργάνων της Εθνικής Παλαιστινιακής Αρχής, η Χαμάς αρνήθηκε να συμμετάσχει για να μη νομιμοποιήσει τις συμφωνίες του Όσλο, αλλά συμπαθούντες της Χαμάς παρουσιάστηκαν ως ανεξάρτητοι υποψήφιοι.

Στο διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη Ιντιφάντα οι δραστηριότητες της Χαμάς βρέθηκαν πολλές φορές στο στόχαστρο τόσο των ισραηλινών αρχών όσο και των δυνάμεων ασφαλείας της ΕΠΑ. Όμως το γεγονός αυτό τη βοήθησε να εισπράξει τη διογκούμενη δυσαρέσκεια τόσο για τη διαφθορά της ΕΠΑ και την αδυναμία της τελευταίας να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής των παλαιστινίων, όσο και για την παρελκυστική πολιτική του Ισραήλ όσον αφορά την ίδρυση ενός «βιώσιμου» παλαιστινιακού κράτους.

Η επιρροή της Χαμάς φάνηκε ακόμα πιο καθαρά στη διάρκεια της δεύτερης Ιντιφάντα. Αν και απέφυγε να έρθει σε ευθεία σύγκρουση με τη Φατάχ, την κύρια αντίπαλό της για τη διεκδίκηση της παλαιστινιακής ηγεσίας, δε δίστασε να πραγματοποιήσει ενέργειες τις οποίες η ΕΠΑ αποδοκίμασε, όπως οι επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον πολιτών στις ισραηλινές πόλεις.

Θα ήταν εσφαλμένο να θεωρήσουμε τις ενέργειες αυτές ως μια απλή και μη οργανωμένη, ατομική εκδήλωση οργής που υπαγορεύεται από την επιδείνωση της θέσης των παλαιστινίων. Οι επιθέσεις αυτές αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου πολιτικού σχεδιασμού, τον οποίο δε λαμβάνουν υπόψη τους όσοι τις υποστηρίζουν επικαλούμενοι μια ηθικίστικη λογική και την «απελπισία» των δραστών. Αντίθετα, απαιτούν συνθήκες πραγματικού ή φανταστικού πολέμου, οργάνωση, εκπαίδευση, πληροφόρηση, υλικές υποδομές, προπαγάνδα, οικονομικούς πόρους και φυσικά μια πολιτική ηγεσία που τις οργανώνει στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης στρατηγικής. Δεν είναι εξάλλου τυχαίο το γεγονός ότι είναι συγκεκριμένες οι ομάδες ή οι αντιλήψεις στη Μ. Ανατολή (αλλά και αλλού) που στηρίζουν, εκθειάζουν και προωθούν αυτές τις πρακτικές τις οποίες βέβαια κεφαλαιοποιούν για αυτοδιαφημιστικούς λόγους. Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι τα συγκεκριμένα άτομα τα οποία αναλαμβάνουν να τις διεκπεραιώσουν σπρώχνονται από «απόγνωση», τα κίνητρά τους δεν είναι ποτέ μονοσήμαντα. Ούτως ή άλλως, δεν μπορούμε να εξηγούμε μια συγκεκριμένη πρακτική με κοινωνικές συνέπειες και πολιτικό σχεδιασμό μόνο με βάση προσωπικές επιλογές. Είναι άλλωστε γνωστό ότι οι ενέργειες αυτές δεν είναι μια αυθόρμητη κίνηση «απελπισίας», αλλά ακολουθούν μια συγκεκριμένη θρησκευτική τελετουργία και προετοιμασία, που εντάσσεται στην αντεπαναστατική ιδεολογία του μάρτυρα και της «θυσίας». [5]

[5] Αυτή η τελετουργία δεν μας θυμίζει απελπισμένους αλλά εμπνευσμένους ανθρώπους μιας και αυτό ακριβώς το κλίμα μαρτυρά και μόνο το ότι υπάρχουν βίντεο για τον καθένα απ' όσους αυτοκτονούν όπου μιλάνε για την πράξη που θα κάνουν. Επιπλέον σε αυτά τα βίντεο η διάθεση των «μελλοθάνατων» συνήθως διακατέχεται από μια έπαρση ή τουλάχιστον μια ομολογία πίστης σύμφωνη με τα «ιερά» κείμενα και «στόματα» που συχνά αναφέρουν… Είναι απαραίτητο να σημειώσουμε πως σε πολλές περιπτώσεις οι άνθρωποι που τις πραγματοποιούν είναι, με τα δεδομένα της Παλαιστίνης, άτομα υψηλότερης κοινωνικής θέσης και μόρφωσης (π.χ. απόφοιτοι πανεπιστημίου), τα κίνητρα των οποίων αφορούν την αδυναμία επίτευξης στόχων προσωπικής ανόδου σε ένα κοινωνικο-οικονομικό σύστημα το οποίο λόγω της γενικότερης κρίσης αδυνατεί να ικανοποιήσει τις βλέψεις τους. Κίνητρο των δραστών επίσης είναι η μετά θάνατον ηρωοποίηση (δρόμοι, νοσοκομεία κλπ παίρνουν το όνομα του «μάρτυρα») καθώς και η εξασφάλιση των οικογενειών τους. Είναι επίσης απαραίτητο να προσθέσουμε πως, σύμφωνα με τη διεθνή ειδησεογραφία, κάποιοι από τους δράστες είναι «ατιμασμένες» γυναίκες οι οποίες αναγκάστηκαν να «αυτοκτονήσουν» επειδή αυτό ήταν το μοναδικό μέσο εξιλέωσής τους για την παράβαση των επιταγών του ισλαμικού νόμου (οι ισλαμιστές ωρύονται για τις δολοφονίες παιδιών απ' τον ισραηλινό στρατό –και καλά κάνουν– αλλά δεν έχουν κανένα πρόβλημα να συγκαλύπτουν τη συστηματική κακοποίηση του μισού πληθυσμού, δηλ. των γυναικών). Ενδεικτικά αναφέρουμε την περίπτωση της Ρεέμ Αλ-Ριγιασί, μιας 22χρονης μητέρας, που στο φράγμα του Ερέζ, στην έξοδο της Λωρίδας της Γάζας, το Γενάρη του 2004 ανατινάχτηκε μαζί με 4 ισραηλινούς στρατιώτες. Η γυναίκα ήταν μέλος της Χαμάς και είχε, όπως ακούστηκε, εξωσυζυγική σχέση. Η αυτοκτονία της και η ταυτόχρονη δολοφονία αρκετών ισραηλινών ήταν ο μόνος τρόπος να«εξιλεωθεί». (Βλ το άρθρο που αναφέρεται παραπάνω στη σημείωση 2).

Οι επιθέσεις αυτοκτονίας δεν επιλέγονται κυρίως με βάση την αποτελεσματικότητά τους (η στρατιωτική υπεροχή του Ισραηλινού κράτους είναι δεδομένη και δεν απειλείται από αυτές), αλλά με βάση την αύξηση του κύρους της εκάστοτε οργάνωσης που αναλαμβάνει την ευθύνη και το πλήγμα που επιφέρει στο ηθικό του αντιπάλου. Η αντιδραστική φύση αυτών των επιθέσεων έχει επίσης να κάνει και με τη λογική της «συλλογικής ευθύνης» την οποία αποδίδουν στους ισραηλινούς, ανεξαρτήτως φύλου, ηλικίας ή ταξικής θέσης. Αυτή η λογική, που ορίζει πως η ενοχή έχει φυλετική βάση (δηλ. όλοι οι εβραίοι), δυστυχώς μοιάζει να πείθει ένα κομμάτι του λεγόμενου επαναστατικού χώρου τόσο στην Ελλάδα όσο και αλλού, διαφορετικά δε θα υπήρχε λόγος ν' αναφερθούμε εκτεταμένα σ' αυτήν την απάνθρωπη (για θύτες και θύματα) και αντεπαναστατική τακτική. Τέλος, άμεσο αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών είναι η δημιουργία ενός γενικού κλίματος φόβου σε όλα τα επίπεδα της ισραηλινής κοινωνίας, το οποίο, σε συνδυασμό με την άμβλυνση του ταξικού ανταγωνισμού, ευνοεί την αναζήτηση προστασίας από το κράτος και την αποδοχή κατασταλτικών μέτρων και μηχανισμών τόσο απέναντι στους παλαιστίνιους όσο και στο εσωτερικό της ισραηλινής κοινωνίας.[6]

Σήμερα η Χαμάς έχει προσχωρήσει στο στρατόπεδο του «πολιτικού ρεαλισμού». Δέχεται πλέον τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους στα σύνορα του 1967, πράγμα που ισοδυναμεί με έμμεση αναγνώριση του ισραηλινού κράτους, ενώ προτίθεται επίσης να συμμετάσχει στην ΕΠΑ.

✷

Αυτό που φαίνεται ως αδυναμία επίτευξης μίας «μόνιμης λύσης του παλαιστινιακού» και οι διαρκείς αναπροσαρμογές της τακτικής τόσο της ισραηλινής όσο και της παλαιστινιακής αστικής τάξης σχετίζονται με το γεγονός ότι στις ταξικές κοινωνίες είναι αδύνατον να βρεθεί μια μόνιμη λύση που να ικανοποιεί τη λαιμαργία του κεφαλαίου για συσσώρευση και ταυτόχρονα να μπορεί να κρατά πειθαρχημένους και «ικανοποιημένους» τους εργάτες. Στον καπιταλισμό, ο πόλεμος δεν είναι παρά η συνέχιση της αστικής «ειρήνης», δηλ. η συνέχιση του ταξικού ανταγωνισμού με άλλα μέσα.

Η αστική τάξη του Ισραήλ, προκειμένου να επαναφέρει προσωρινά την καπιταλιστική «ειρήνη», γνωρίζει ότι πρέπει να κάνει κάποιες «παραχωρήσεις» στους παλαιστίνιους έτσι ώστε ν' αποκτήσουν ένα κρατικό μόρφωμα, που έστω και αν στην ουσία θα είναι εξαρτημένο από το Ισραήλ, θα πρέπει να τους παρέχει κάποια εχέγγυα «αυτονομίας» —το μοντέλο του νοτιοαφρικάνικου Μπαντουστάν φαίνεται να την ικανοποιεί. Ταυτόχρονα οι παραχωρήσεις που μπορεί να κάνει είναι περιορισμένες, γιατί ο εποικισμός των κατεχομένων εδαφών (τελευταία μορφή κοινωνικής πολιτικής στο Ισραήλ) της επιτρέπει να συνεχίσει να ενσωματώνει τους εβραίους που καταφθάνουν από διάφορες περιοχές του κόσμου, προσδοκώντας σε μια άμεση βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Αρκεί να αναφέρουμε ότι οι έποικοι από 19.700 το 1979 έγιναν 100.000 το 1993 και σήμερα έχουν φτάσει περίπου τους 350.000. Από την άλλη όμως η διαιώνιση της κατοχής φέρνει την αντίδραση των παλαιστινίων, η οποία έχει συνέπειες και στην οικονομία του Ισραήλ. Ήδη το 2000, πριν την έκρηξη της δεύτερης Ιντιφάντα, η «παγκοσμιοποιημένη» πλέον ισραηλινή οικονομία (το 50% των 20 μεγαλύτερων εταιρειών στο Ισραήλ είναι

6 Σε μια παρόμοια συσπείρωση κάτω από τις προστατευτικές φτερούγες του κράτους αποσκοπεί και η έξαρση των κατασταλτικών μέτρων στην Ελλάδα και αλλού και η ραγδαία ανάπτυξη της ιδεολογίας της ασφάλειας με αυξανόμενες περιπολίες, πάνοπλους μπάτσους και τα συναφή.

ξένης ιδιοκτησίας) είχε εκτεθεί στη διεθνή, εκείνη την εποχή, τροχιά ύφεσης. Η Ιντιφάντα επιδείνωσε την κατάσταση: πτώση του τουρισμού κατά 2/3 το 2002, μείωση της βιομηχανικής παραγωγής και του εμπορίου, διαδοχικές μειώσεις του ακαθάριστου κατά κεφαλήν εθνικού προϊόντος μετά το 2001. Ταυτόχρονα όμως η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης λόγω των συγκρούσεων έδωσε τη δυνατότητα στο ισραηλινό υπουργείο οικονομικών να συνεχίσει με πιο επιθετικό τρόπο τη νεοφιλελεύθερη πολιτική του με μικρότερες αντιδράσεις απ' ό,τι πριν. Το «Σχέδιο Εξυγίανσης της Ισραηλινής Οικονομίας» που τέθηκε σε ισχύ το 2003 θα μειώσει ως το 2020 τις συντάξεις στο 11% του μέσου μισθού και θα περικόψει δραστικά τα οικογενειακά επιδόματα των πολυτέκνων και το επίδομα ανεργίας. Ήδη η μία στις πέντε οικογένειες μισθωτών (κυρίως εβραίοι της Ανατολής) βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας. Στόχος του κράτους είναι να αναγκάσει τους ισραηλινούς προλετάριους να πάρουν τη θέση των 250.000 μεταναστών, από τους οποίους πάνω από 50.000 είχαν απελαθεί στα τέλη του 2003. Ταυτόχρονα η κατασκευή του Τείχους, με μικρότερα οικοδομικά μεροκάματα από πριν, έχει αντιστρέψει την κρίση του κατασκευαστικού τομέα.

Όσον αφορά την παλαιστινιακή αστική τάξη, ή καλύτερα τη φράξια της που κυριαρχεί αυτή τη στιγμή, αυτή βρίσκεται σε χειρότερη θέση. Για να εξακολουθήσει να παίζει το ρόλο του «υπεργολάβου» της αστικής τάξης του Ισραήλ θα πρέπει πρώτα απ' όλα να μπορέσει να παράσχει στον πληθυσμό των κατεχομένων όσα υποτίθεται ότι πρέπει να παρέχει ένα κράτος στο πληθυσμό του: ασφάλεια και μια σειρά στοιχειωδών κοινωνικών «υπηρεσιών». Και βέβαια θα πρέπει να εξασφαλίσει τη δημιουργία μιας, έστω και μικρής, βιώσιμης «εθνικής εστίας» για τους παλαιστίνιους. Ταυτόχρονα, για να συνεχίσει να λαμβάνει την υποστήριξή των ΗΠΑ και του Ισραήλ θα πρέπει να μπορεί να εκτελεί με επιτυχία τα αστυνομικά της καθήκοντα. (Ας θυμηθούμε ότι οι παλαιστινιακές δυνάμεις ασφαλείας εξοπλίστηκαν και εκπαιδεύτηκαν τη δεκαετία του '90 με τη βοήθεια του Ισραήλ).

Συνεπώς, θα μπορούσαμε συνοπτικά να πούμε ότι σε μεγάλο βαθμό το «παλαιστινιακό ζήτημα» συνίσταται στην ύπαρξη μιας μεγάλης μάζας «ξένου» εργατικού δυναμικού που στα μάτια του ισραηλινού καπιταλιστικού κράτους «πλεονάζει». Δηλαδή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η μεγάλη μάζα των παλαιστινίων (η εθνότητα με τον υψηλότερο ρυθμό δημογραφικής ανάπτυξης στον κόσμο) δεν μπορεί να ενσωματωθεί μέσα στο Ισραήλ επειδή αυτό θα σήμαινε ότι η ισραηλινή αστική τάξη θα έπρεπε να τους συμπεριλάβει στο «κοινωνικό συμβόλαιό» της με την ισραηλινή εργατική τάξη σε μια στιγμή που, με τη νεοφιλελεύθερη πολιτική που ακολουθεί, προσπαθεί ν' αναθεωρήσει αυτό το «συμβόλαιο» εις βάρος των δικών της εργατών. Συγχρόνως, η ενσωμάτωση των παλαιστινίων των κατεχομένων εδαφών στο κράτος του Ισραήλ με την ιδιότητα του ισραηλινού πολίτη θα έθετε σε κίνδυνο τον «εβραϊκό χαρακτήρα» του κράτους αυτού.

Εξίσου «προβληματική» ήταν και παραμένει η ενσωμάτωση των παλαιστινίων που κατέφυγαν στις αραβικές χώρες. Ενώ ήταν ως ένα βαθμό καλοδεχούμενοι ως φτηνό εργατικό δυναμικό, για τον ίδιο ακριβώς λόγο, το αντίστοιχο εθνικιστικό «κοινωνικό συμβόλαιο» αυτών των αραβικών χωρών ποτέ δεν επέτρεψε την πλήρη και ισότιμη ενσωμάτωσή τους. Παρέμειναν πάντα στο καθεστώς του «πρόσφυγα», ενώ πολλές φορές όπως είδαμε η δράση τους ως προλετάριοι που προσπαθούν να αντιδράσουν στο καθεστώς υποτέλειας στο οποίο βρίσκονται, τους έφερε σε σύγκρουση με τις άρχουσες τάξεις των χωρών που τους υποδέχθηκαν.

Η μόνη «λύση» που μοιάζει να τους προσφέρεται στα πλαίσια μιας αστικής ειρήνης είναι ο περιορισμός τους σε μια ανοικτή φυλακή, υπό τη μορφή ενός ανεξάρτητου ή ημιανεξάρτητου Παλαιστινιστάν, η φύλαξη του οποίου θα ανατεθεί σε εκείνο το κομμάτι της

παλαιστινιακής αστικής τάξης που θα μπορεί να εξασφαλίζει από τη μια ένα μίνιμουμ συναίνεσης στο εσωτερικό και από την άλλη την υποστήριξη της «διεθνούς κοινότητας».

✳

Η στάση του περισσότερου κόσμου στην Ελλάδα απέναντι στο «παλαιστινιακό ζήτημα», πέρα από τον παραδοσιακό αντισημιτισμό, έχει επηρρεαστεί εδώ και δεκαετίες από την αντι-ιμπεριαλιστική ανάλυση της αριστεράς. Σύμφωνα με αυτήν την ανάλυση, ο αγώνας για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους αποτελεί τη συμβολική και πραγματική αιχμή του δόρατος ενάντια στον (αμερικάνικο) ιμπεριαλισμό στη Μέση Ανατολή. Η Παλαιστίνη θεωρείται ότι αποτελεί έναν από τους αδύναμους κρίκους της παγκόσμιας ιμπεριαλιστικής αλυσίδας και η υποστήριξη του αγώνα για τη «λευτεριά» της αποτελεί καθήκον όλων των «προοδευτικών» ανθρώπων που κόπτονται επίσης για την «εθνική ανεξαρτησία» της Ελλάδας. Αν και τα τελευταία χρόνια η φιλανθρωπική πολιτική του κινήματος υπέρ της «κοινωνίας των πολιτών» παρουσιάζει άνοδο ανάμεσα στους υποστηρικτές του εθνικού παλαιστινιακού κινήματος, η κλασική αντι-ιμπεριαλιστική ανάλυση κρατάει εντούτοις γερά. Έχει βρει μάλιστα οπαδούς και μέσα στο νεόκοπο ρεύμα του αναρχοαριστερισμού.

Όπως είναι αναμενόμενο, στις αναφορές του αντι-ιμπεριαλισμού στην αραβοϊσραηλινή διαμάχη των τελευταίων πενήντα χρόνων γίνεται συχνά λόγος για ό,τι χωρίζει τους ισραηλινούς και τους άραβες. Οι ισραηλινοί εργάτες αντιμετωπίζονται ως «εργατική αριστοκρατία» (σύμφωνα με το κλασικό λενινιστικό λεξιλόγιο) και οι παλαιστίνιοι εργάτες ως «θύματα» που «ό,τι κι' αν κάνουν είναι δικαιολογημένο». Το «ό,τι κι' αν κάνουν» δεν αναφέρεται σχεδόν ποτέ στους αγώνες που δίνουν κατά καιρούς ενάντια στα παλαιστινιακά αφεντικά αλλά στις γνωστές επιθέσεις αυτοκτονίας. Σπάνια ακούμε να γίνεται λόγος για τις μορφές συνεργασίας που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στις δύο κοινότητες και ιδιαίτερα για τις συναντήσεις τους στο πεδίο της ταξικής πάλης.

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η συνεργασία των αράβων και εβραίων εργατών που απασχολούνταν στους σιδηροδρόμους στη διάρκεια του μεσοπολέμου, όταν η Παλαιστίνη βρισκόταν υπό τη βρετανική Εντολή.

Η σιδηροδρομική εταιρεία αποτελούσε έναν από τους μεγαλύτερους εργοδότες της εποχής εκείνης και, παράλληλα με ευρωπαίους εργαζόμενους, απασχολούσε ένα σημαντικό αριθμό αράβων και εβραίων εργαζομένων. Ταυτόχρονα οι σιδηροδρομικοί αποτέλεσαν έναν από τους πρώτους κλάδους εργαζομένων που οργανώθηκαν σε συνδικαλιστικά σωματεία. Αρχικά δημιουργήθηκε ένα σωματείο από τους εβραίους εργάτες, ενώ σύντομα και οι άραβες εργάτες επιχείρησαν να οργανωθούν.

Οι άραβες εργάτες προσέγγισαν τους εβραίους συναδέλφους τους προκειμένου να προσχωρήσουν στο ήδη υπάρχον σωματείο. Εμπόδιο σε αυτή τους την πρόθεση στάθηκε το γεγονός ότι το εβραϊκό σωματείο ήταν συνδεδεμένο με τη Histadrut, τη σιωνιστική ομοσπονδία των εβραϊκών σωματείων, που θεώρησε ότι η είσοδος των αράβων εργατών θα υπονόμευε την «εθνική» αποστολή των εβραϊκών σωματείων. Αρχικά προτάθηκε η τοποθέτηση των αράβων σε ένα ξεχωριστό, καθαρά αραβικό τμήμα του σωματείου, ώστε η παρουσία τους να μην αποτελεί τροχοπέδη στους «εθνικούς» στόχους του. Όμως, τελικά, κάτω από την πίεση της οργάνωσης των Εργατών της Σιών – Αριστερά, μιας οργάνωσης που βρισκόταν στην άκρα αριστερά του σιωνιστικού κινήματος και η οποία διέθετε την πλειοψηφία στην ηγεσία του σωματείου των σιδηροδρομικών, οι άραβες εργάτες έγιναν δεκτοί σε ένα ενιαίο σωματείο μαζί με τους εβραίους συναδέλφους τους. Αν και αυτή η συμβίωση δεν διήρκεσε πολύ και οι άραβες σιδηροδρομικοί τελικά προχώρησαν

στην ίδρυση ενός δικού τους σωματείου, η πίεση από τη βάση και των δύο σωματείων, οδήγησε τις ηγεσίες τους στη συνεργασία.

Αυτή η συνεργασία κορυφώθηκε την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι ανάγκες του πολέμου ευνόησαν την ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής στην Παλαιστίνη και την αύξηση του αριθμού των εργατών σε μια σειρά κλάδων. Αυτή την περίοδο αναπτύσσεται ιδιαίτερα και η συνεργασία της βάσης των σιδηροδρομικών με την οργάνωση κοινών απεργιών και μια τριήμερη κατάληψη των εργοταξίων της Χάιφα από τους εργάτες των δύο κοινοτήτων, το 1944. Η συνεργασία θα επαναληφτεί και μετά το τέλος του πολέμου, το 1946, με μια απεργία που θα παραλύσει τη βρετανική διοίκηση και η οποία θα καταδικαστεί τόσο από τους άραβες όσο και από τους εβραίους εθνικιστές.

Μετά τη δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ η κοινή δράση ισραηλινών και αράβων δε θα εξαφανιστεί αλλά θα περιοριστεί στο πολιτικό κυρίως επίπεδο. Ενδεικτικά μόνο αναφέρουμε τη συνεργασία ανάμεσα στην ισραηλινή σοσιαλιστική οργάνωση Matzpen και το Παλαιστινιακό Δημοκρατικό Μέτωπο τη δεκαετία του '60, που σε κοινές διακηρύξεις τους υποστήριζαν τη δι-εθνική λύση της *«μετατροπής του Ισραήλ σε ένα κανονικό κράτος για ολόκληρο τον πληθυσμό του»*, γυναικείες οργανώσεις που συσπειρώνουν ισραηλινές και παλαιστίνιες φεμινίστριες, ειρηνιστές ακτιβιστές της «κοινωνίας των πολιτών» και εβραίους αναρχικούς που διατηρούν επαφές με παλαιστινιακές οργανώσεις και συμμετέχουν στις διαμαρτυρίες για την οικοδόμηση του Τείχους που χωρίζει τα κατεχόμενα παλαιστινιακά εδάφη σε θύλακες. Το μειονέκτημα αυτών των (θαρραλέων, πρέπει να παραδεχτούμε) μειοψηφικών πολιτικών κινητοποιήσεων είναι ότι εγκλωβίζονται σε μια «πολιτική της ταυτότητας» ή στις μονοθεματικές καμπάνιες για την αποχώρηση του ισραηλινού στρατού από τα κατεχόμενα. Στόχος της παρούσας έκδοσης είναι να δείξει ότι η έξοδος από τη βαρβαρότητα του καπιταλιστικού πολέμου και της καπιταλιστικής ειρήνης βρίσκεται μόνο σε ένα διεθνιστικό, ταξικό κίνημα που δεν μπορεί παρά να αγκαλιάζει ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Όλα τα άλλα δεν καταλήγουν παρά σε εθνικιστικές-δημοκρατικές φλυαρίες που το μόνο που μπορούν να υποσχεθούν είναι η διαιώνιση της αλληλοσφαγής των προλετάριων.

Κόκκινο Νήμα-Περιοδικό Ανάρες
Μάης 2005

1. Εισαγωγή

Την ώρα που το κείμενο αυτό πήγαινε στο τυπογραφείο [σ.τ.μ.: το φθινόπωρο του 2001] οι ΗΠΑ έκαναν μια σοβαρή προσπάθεια να διασώσουν την «ειρηνευτική διαδικασία» του Όσλο ως κεντρικό μέρος της στρατηγικής τους για την κινητοποίηση της παγκόσμιας αστικής τάξης και την επιβολή σ' αυτήν μιας ενότητας κάτω από τη σημαία του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Αυτό έγινε μετά από μια χρονιά στη διάρκεια της οποίας οι ΗΠΑ επέτρεψαν στο Ισραήλ και τους παλαιστίνιους να βυθιστούν σε μια άνιση, αποκαρδιωτική και αιματηρή σύγκρουση. Η αντίληψη ότι η Αμερική υποστηρίζει την κρατική τρομοκρατία του Ισραήλ ενάντια στους παλαιστίνιους αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διφορούμενη ή ακόμα και θετική στάση που κράτησαν πολλοί στη Μέση Ανατολή, ή και αλλού, απέναντι στις τρομοκρατικές ενέργειες που στόχευσαν την καρδιά της αμερικανικής στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος. Όλα αυτά οδήγησαν την ισραηλινο-παλαιστινιακή σύρραξη σε μεγαλύτερη όξυνση, καθιστώντας πιο επείγουσα από ποτέ μια ανάλυση των δυνάμεων που κινούν τη νέα Ιντιφάντα.

Τη στιγμή που το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και το Πεντάγωνο δέχονταν επίθεση, η λεγόμενη «Ιντιφάντα του Αλ-Ακσά» μαινόταν ήδη για ένα περίπου χρόνο και έδειχνε να έχει υπονομεύσει αποτελεσματικά την προσπάθεια για την επίτευξη της καπιταλιστικής ειρήνης, την οποία εξέφραζαν οι συμφωνίες του Όσλο. Κάτι που κόστισε ακριβά στο παλαιστινιακό προλεταριάτο, το οποίο μετρά πολύ περισσότερους νεκρούς και τραυματίες απ' ό,τι στη διάρκεια της Ιντιφάντα του 1987-93. Ιδιαίτερα ο μεγάλος αριθμός απωλειών του παλαιστινιακού πληθυσμού στο «καθαυτό Ισραήλ» έφερε την Ιντιφάντα εντός των πυλών —με τρόπο που δεν είχε ξαναγίνει— με γενικές απεργίες και εξεγέρσεις να ξεσπάνε σε μέρη όπως η Γιάφα και η Ναζαρέτ, και με τον κεντρικό δρόμο της βόρειας Γαλιλαίας να στρώνεται με φλεγόμενα λάστιχα τις πρώτες μέρες της εξέγερσης. Από την άλλη πλευρά της Πράσινης Γραμμής, η ισραηλινή πολιτική των δολοφονιών αύξησε σταθερά το φόρο αίματος και μέρα με τη μέρα έρχονταν στο φως όλο και περισσότερες ανατριχιαστικές λεπτομέρειες για τις φρικαλεότητες του εθνικισμού και της καταστολής.

Εν τούτοις, εκείνο που διαφοροποιεί πραγματικά την πρόσφατη Ιντιφάντα από την προηγούμενη είναι η ύπαρξη ενός παλαιστινιακού «κράτους», του οποίου το ρόλο και την εξάρτηση φανέρωσε η εξέγερση. Το κράτος του Ισραήλ φάνηκε να ανακαταλαμβάνει, τουλάχιστον προσωρινά, τις περιοχές που ήλεγχε η Εθνική Παλαιστινιακή Αρχή (ΕΠΑ). Όποιοι κι αν είναι οι απώτεροι στόχοι του ισραηλινού κράτους, αυτές οι επιδρομές ήθελαν να υπενθυμίσουν με βίαιο τρόπο στην ΕΠΑ ότι αποτελεί δημιούργημα του Ισραήλ και ότι μπορεί ανά πάσα στιγμή να καταστρέψει ό,τι το ίδιο δημιούργησε.

Ο σκοπός αυτού του κειμένου δεν είναι να προβλέψει τις μελλοντικές εξελίξεις της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύρραξης αλλά να θέσει την πρόσφατη Ιντιφάντα στο ιστορι-

κό της πλαίσιο και να την ερμηνεύσει από τη σκοπιά της ταξικής πάλης. Η στάση πολλών απέναντι στο παλαιστινιακό ζήτημα τείνει να πάρει τη μορφή μιας αφηρημένης έκκλησης για αλληλεγγύη ανάμεσα στους άραβες και εβραίους εργάτες. Ταυτόχρονα, η λενινιστική αριστερά νομιμοποιεί την εθνικιστική ιδεολογία, η οποία διαιρεί την εργατική τάξη, διακηρύσσοντας το «δικαίωμα στην εθνική αυτοδιάθεση» και προσφέροντας «κριτική υποστήριξη» στην Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ).[1] Την ώρα που γράφουμε αυτό το άρθρο η Ιντιφάντα δείχνει ελάχιστα σημάδια υπέρβασης αυτής της εθνικιστικής ιδεολογίας. Οι άραβες και οι εβραίοι εργάτες «ενώνονται και πολεμούν» —προφανώς μαζί με τις αστικές τάξεις τους και ενάντια οι μεν στους δε.

Αυτό το άρθρο θα σκιαγραφήσει ορισμένους από τους υλικούς λόγους για τους οποίους απτά παραδείγματα εβραιο-αραβικής προλεταριακής αλληλεγγύης είναι ελάχιστα και σπάνια. Οι εβραίοι εργάτες έχουν ωφεληθεί υλικά από την κατοχή και την υποδεέστερη θέση των παλαιστινίων στην αγορά εργασίας τόσο στο Ισραήλ, όσο και στα κατεχόμενα εδάφη. Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 αυτή η ρύθμιση (την οποία εμείς ονομάζουμε Εργατικό Σιωνισμό) βρίσκεται σε φάση υποχώρησης και οι εβραίοι εργάτες αντιμετωπίζουν όλο και μεγαλύτερη οικονομική ανασφάλεια. Η κατάληψη της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας ήταν απαραίτητη για να στεγαστεί η εβραϊκή εργατική τάξη του Ισραήλ. Οι οικισμοί στα κατεχόμενα εδάφη έπαιξαν το ρόλο της κοινωνικής στέγασης για να αντισταθμιστεί η αυξανόμενη οικονομική ανασφάλεια των εβραίων εργατών —κάτι που αποτελεί δυσεπίλυτο πρόβλημα για τους αρχιτέκτονες της καπιταλιστικής ειρήνης.

Η έκκληση για ένα «δημοκρατικό, σοσιαλιστικό κράτος στην Παλαιστίνη, στο οποίο άραβες και εβραίοι θα μπορούν να ζουν ειρηνικά» είναι μια τυπική αριστερίστικη θέση.[2] Αυτό μπορεί να φαίνεται κάπως ρεφορμιστικό σε μας αλλά μια τέτοια έκκληση για ένα «κοσμικό, δημοκρατικό, διεθνικό κράτος» θεωρείται ένα ακραία επαναστατικό αίτημα στο Ισραήλ —ακόμα και από σχετικά ριζοσπάστες ακτιβιστές. Απ' την αρχή του 20ου αιώνα, οι αγώνες και των δύο ομάδων εργατών διαθλώνται όλο και πιο πολύ μέσα από το παραμορφωτικό πρίσμα του εθνικισμού. Όμως το θλιβερό θέαμα προλετάριοι να σκοτώνουν προλετάριους δεν το προκάλεσε η μοίρα· ο εθνικισμός στη Μέση Ανατολή εμφανίστηκε και συντηρείται ως απάντηση στην αγωνιστικότητα της εργατικής τάξης. Για εμάς η εθνικιστική ιδεολογία, όπως αυτή εκδηλώνεται στη Μέση Ανατολή, μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο αν συσχετιστεί με την ανάδυση του πετρελαϊκού προλεταριάτου και την κυριαρχία των ΗΠΑ στην περιοχή. Οι μορφές π.χ. που πήρε ο παλαιστινιακός εθνικισμός —ιδίως η ΟΑΠ— ήταν μια πρακτική απάντηση της εξόριστης παλαιστινιακής αστικής τάξης σε ένα φανερά εξεγερμένο παλαιστινιακό προλεταριάτο. Η διαμεσολαβημένη από τις ΗΠΑ «ειρηνευτική διαδικασία» προέκυψε ως αναγνώριση του αφομοιωτικού ρόλου της ΟΑΠ στη διάρκεια της Ιντιφάντα, ενώ η κατάρρευση των συμφωνιών του Όσλο και η προφανής δραματική αναζωπύρωση της ισλαμιστικής εχθρότητας προς τις ΗΠΑ συνδέονται με την αποτυχία της ΟΑΠ να ικανοποιήσει έστω και τα βασικά αιτήματα του παλαιστινιακού εθνικισμού.

Συνεπώς, πρέπει πρώτα απ' όλα να κατανοήσουμε κάποια πράγματα όσον αφορά το διεθνές πλαίσιο στη Μέση Ανατολή και ιδίως τον ηγεμονικό ρόλο των ΗΠΑ στην περιοχή.

[1] Τείνει επίσης να παρουσιάζει το Σιωνισμό ως κάτι διαφορετικό από τον «απλό» εθνικισμό, τονίζοντας το ρατσισμό του που βασίζεται στον αποκλεισμό. Παρότι αυτό αληθεύει για το Σιωνισμό, ξεχνάει ότι ο εθνικισμός ανέκαθεν βασιζόταν στον αποκλεισμό και συνεπώς δεν μπορεί να έχει καμία σχέση με τον κομμουνισμό.

[2] *The New Intifada: Israel, Imperialism and Palestinian resistance* (φυλλάδιο του Socialist Worker, Ιανουάριος 2001).

2. Η αμερικανική κυριαρχία

Ο Παγκόσμιος Πόλεμος του 1914-18 ανέδειξε για πρώτη φορά τη στρατιωτική αξία του πετρελαίου. Ως επακόλουθό του η γερμανική επιρροή στη Μέση Ανατολή μειώθηκε δραστικά και έγινε φανερό σε όλες τις μεγάλες δυνάμεις ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν μπορούσε πια να επιβιώσει (εν μέρει εξαιτίας μιας αραβικής εξέγερσης που υποστηρίχτηκε από τους βρετανούς το 1917). Η Βρετανία και η Γαλλία συμφώνησαν να διαιρέσουν τη Μέση Ανατολή σε ζώνες επιρροής, με τους βρετανούς να ελέγχουν την Παλαιστίνη. Ενώ αυτό υποτίθεται ότι στόχευε να κρατήσει τη Ρωσία μακριά από την περιοχή, η Βρετανία επιδίωκε επίσης να περιορίσει τις γαλλικές φιλοδοξίες στη Συρία και το Λίβανο, να διασφαλίσει την πρόσβαση στη διώρυγα του Σουέζ και να διατηρήσει απρόσκοπτη τη ροή του πετρελαίου από το Ιράκ.

Το 1947, η θέση των βρετανών στην Παλαιστίνη δεν ήταν πια δυνατό να διατηρηθεί καθώς η αυτοκρατορία τους παρήκμαζε. Το εξαντλημένο από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο Ηνωμένο Βασίλειο, δεχόμενο την επίθεση εβραίων εποίκων μαχητών και υπονομευόμενο όλο και περισσότερο στην εξωτερική του πολιτική από τις ΗΠΑ, παρέπαιε μέχρι και τη μεθοδευμένη «αποχώρησή» του το 1948, όταν δημιουργήθηκε το ισραηλινό κράτος.

Εκείνη τη χρονιά αφενός το ισραηλινό κράτος επεκτάθηκε και εδραιώθηκε μέσω του πολέμου εναντίον των αράβων γειτόνων του και αφετέρου εδραιώθηκαν και οι ΗΠΑ ως η κυρίαρχη ξένη δύναμη στην περιοχή. Τα στρατηγικά συμφέροντα των ΗΠΑ ήταν τρία: να αναχαιτίσουν την επέκταση της ΕΣΣΔ προς τη Μεσόγειο, να προστατέψουν τα νεο-ανακαλυφθέντα κοιτάσματα πετρελαίου στην Αραβική Χερσόνησο και τέλος να εμποδίσουν οποιαδήποτε συνέχιση της βρετανικής ή γαλλικής επιρροής στη Μέση Ανατολή.

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια οι ΗΠΑ είχαν ως κύριους ανταγωνιστές στη Μέση Ανατολή τις παλιές ευρωπαϊκές δυνάμεις κι όχι την ΕΣΣΔ. Το υποστηριζόμενο από τη CIA πραξικόπημα του Παχλεβί στο Ιράν το 1953 –μια απάντηση στην εθνικοποίηση, από το Ιράν, των βρετανικής ιδιοκτησίας πετρελαιοπηγών– είχε ως αποτέλεσμα να περιέλθει το 40% του βρετανικού πετρελαίου στον έλεγχο των ΗΠΑ. Το πραξικόπημα μετέτρεψε το Ιράν σε ένα κράτος υποτελές στις ΗΠΑ στο «μαλακό υπογάστριο» των νότιων συνόρων της ΕΣΣΔ, ένα προπύργιο του «δυτικού πολιτισμού» στη Μέση Ανατολή. Παρομοίως, στη διάρκεια της κρίσης του Σουέζ το 1956, οι ΗΠΑ εμπόδισαν τη Βρετανία και τη Γαλλία να διεκδικήσουν εκ νέου τα εθνικά τους συμφέροντα στην Αίγυπτο, υποβαθμίζοντας το ρόλο που έπαιζαν αυτές οι παλιές αυτοκρατορικές δυνάμεις στη Μέση Ανατολή.

Αφότου όμως η Αίγυπτος εντάχθηκε στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΣΔ μετά το πραξικόπημα των Ελεύθερων Αξιωματικών το 1952* και την υπογραφή μιας συμφωνίας με την Τσεχοσλοβακία για αγορά όπλων το 1955, οι ΗΠΑ αντελήφθησαν ότι η ΕΣΣΔ προσπαθούσε να διεισδύσει στην περιοχή. Η αναχαίτιση της ΕΣΣΔ έγινε τώρα το επίσημο σύνθημα της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, γεγονός που σήμαινε τη δημιουργία εμποδίων στη σοβιετική επιρροή στη Μέση Ανατολή. Η ουσία της νέας πολιτικής των ΗΠΑ ήταν η πάση θυσία προστασία των οικονομικών συμφερόντων τους.

2.1 Τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή

Το πρωταρχικό συμφέρον των ΗΠΑ στην περιοχή είναι φυσικά το πετρέλαιο. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος δεν έφερε μόνο τις ΗΠΑ στην κορυφή της ιμπεριαλιστικής κυριαρχίας αλλά επιβεβαίωσε την κεντρική στρατηγική σημασία της Μέσης Ανατολής ως κύριας πηγής πετρελαίου. Μια έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ που συντάχθηκε το 1945 αποκάλεσε τη Σαουδική Αραβία *«εκπληκτική πηγή στρατηγικής δύναμης και ένα από τα μεγαλύτερα λάφυρα στην παγκόσμια ιστορία»*. Από τότε ελάχιστα έχουν αλλάξει, πέραν του ότι το πετρέλαιο απέκτησε ακόμα μεγαλύτερη αξία επειδή η Αμερική διένυσε τη δυναμική φορντιστική εξάπλωσή της τις δύο πρώτες δεκαετίες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Καθώς η παραγωγή αυτοκινήτων και η πετροχημική βιομηχανία αντικατέστησαν την κατασκευή σιδηροδρόμων ως κεντρικό άξονα της επέκτασης, το κεφάλαιο στράφηκε από τον άνθρακα στο πετρέλαιο ως βασική πρώτη ύλη. Οι πηγές του πετρελαίου, ιδίως η Μέση Ανατολή με τα τεράστια αποθέματα, απέκτησαν κεντρική σημασία. Καθώς η αξία του ανέβηκε λόγω της ενεργειακής κρίσης της δεκαετίας του '70, οι ΗΠΑ δε σταμάτησαν μπροστά σε τίποτα προκειμένου να εξασφαλίσουν το πετρέλαιο της περιοχής πριν από οποιονδήποτε άλλον. Μια δευτερεύουσα αλλά όχι ασήμαντη πηγή κέρδους για τις ΗΠΑ αποτελεί η ροή αραβικών πετροδολλαρίων προς τη Βόρεια Αμερική υπό μορφήν αγορών πολεμικού υλικού, κατασκευαστικών έργων, τραπεζικών καταθέσεων και άλλων επενδύσεων, φαινόμενο που χρονολογείται από τις αρχές της δεκαετίας του '70.

2.2 Ο παναραβικός εθνικισμός και το πετρελαϊκό προλεταριάτο

Αρχικά το νεοϊδρυθέν ισραηλινό κράτος έπαιξε μικρό ρόλο στα σχέδια των ΗΠΑ. Πράγματι, στη διάρκεια της κρίσης του Σουέζ η Αμερική υποστήριξε την Αίγυπτο εναντίον του επεκτατισμού του Ισραήλ. Οι ΗΠΑ άρχισαν να εξετάζουν το ενδεχόμενο μιας ανεπτυγ-

* [σ.τ.μ.] Το Κίνημα των Ελεύθερων Αξιωματικών γεννήθηκε από μια ομάδα αιγύπτιων αξιωματικών που είδαν στην ίδρυση του ισραηλινού κράτους την ευκαιρία για απελευθέρωση από τη βρετανική κυριαρχίοα. Το Κίνημα των Ελεύθερων Αξιωματικών, συμμαχώντας με την αντι-δυτική Μουσουλμανική Αδελφότητα, ξεκίνησε μια τρομοκρατική εκστρατεία για την εκδίωξη των βρετανών από τη χώρα. Ο μονάρχης της Αιγύπτου Φαρούκ αρνήθηκε να υποστηρίξει την προσπάθεια απελευθέρωσης από τη βρετανική κυριαρχία με αποτέλεσμα τόσο το Κίνημα όσο και η Μουσουλμανική Αδελφότητα να γνωρίσουν βίαιη καταστολή. Η αντιμετώπιση αυτή αντί να βάλει τέλος στις αναταραχές, κλιμάκωσε τη βία. Το 1952, το ένα τέταρτο του αιγυπτιακού στρατού, υπό την ηγεσία ενός νεαρού αξιωματικού, του Γκαμάλ Νάσερ, πραγματοποίησε ένα αναίμακτο πραξικόπημα, καταλαμβάνοντας ζωτικά σημεία της χώρας και αιχμαλωτίζοντας πολλά μέλη της αιγυπτιακής κυβέρνησης, τον πιο υψηλόβαθμο βρετανό αξιωματούχο στη χώρα, καθώς και το μονάρχη. Κηρύσσοντας την ανεξαρτησία της Αιγύπτου, ο Νάσερ μετατράπηκε σε ήρωα και ηγέτη του αιγυπτιακού λαού, κερδίζοντας σε μεγάλο βαθμό τόσο τη λαϊκή υποστήριξη όσο και την —προσωρινή— υποστήριξη των φανατικών της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, τους οποίους κατόπιν κατέστειλε.

μένης στρατηγικής συνεργασίας με τη «Σιωνιστική οντότητα» τη δεκαετία του ’50 μόνον όταν έκανε την εμφάνισή του ένας πιο διεκδικητικός αραβικός εθνικισμός.

Η ανάπτυξη της παραγωγής πετρελαίου στη Μέση Ανατολή οδήγησε στο ραγδαίο εκσυγχρονισμό παλιών παραδοσιακών κοινωνιών. Μέσ’ από το στρατό και τη γραφειοκρατία ξεπήδησε ένα ομοίωμα αστικής τάξης που αφοσιώθηκε στην εθνική συσσώρευση, προσανατολίστηκε στο σοβιετικό μοντέλο καπιταλιστικής ανάπτυξης και εναντιώθηκε στον «ιμπεριαλισμό».

Η πιο συνεκτική μορφή αντιιμπεριαλισμού ήταν ο «παναραβικός» εθνικισμός. Οι ρίζες του Παναραβισμού βρίσκονται στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία συνένωσε τους άραβες υπό την τουρκική κυριαρχία αλλά κατέρρευσε μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τότε η Μέση Ανατολή τεμαχίστηκε από τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις, οι οποίες σκόπευαν να κατακτήσουν και να ελέγξουν νέες αγορές και στρατηγικά σημαντικές πρώτες ύλες. Όμως τα νέα σύνορα έρχονταν σε σύγκρουση με την «κοινή γλώσσα, ήθη και παραδόσεις» που διατηρούσαν οι κάτοικοι της πρώην Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στην ιδεολογία του Παναραβισμού μια «φυσική κοινότητα», βασισμένη στην εξιδανίκευση των προκαπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, χρησιμεύει για να εξουδετερώσει τους ταξικούς ανταγωνισμούς. Αν και ήταν ένα νεωτεριστικό πολιτικό κίνημα, ο Παναραβισμός μπόρεσε να χρησιμοποιήσει αυτή τη φαντασιακή «φυσική κοινότητα» για να προωθήσει το εκσυγχρονιστικό σχέδιό του και να αφομοιώσει την ταξική πάλη.

Ο Παναραβισμός, ως εθνικιστικό κίνημα, χρησίμευσε για να διαιρέσει και να αφομοιώσει την εργατική τάξη της περιοχής συμβάλλοντας έτσι στην προώθηση της καπιταλιστικής ανάπτυξης. Παρ’ όλα αυτά, ο φιλοσοβιετικός προσανατολισμός του και οι κρατικοκαπιταλιστικές τάσεις του απείλησαν τα ιδιαίτερα συμφέροντα του δυτικού κεφαλαίου.[3] Αν και τα συμφέροντα αυτά δεν ήταν σε καμία περίπτωση τα ίδια για τα διάφορα δυτικά κεφάλαια, μακροπρόθεσμα οι κρατικοκαπιταλιστικές τάσεις του αραβικού εθνικισμού απείλησαν την ελεύθερη πρόσβαση του δυτικού κεφαλαίου στα πετρελαϊκά κοιτάσματα της Μέσης Ανατολής.

Όταν όμως ο αραβικός εθνικισμός συνασπίστηκε σε ένα μαχητικό Παναραβισμό υπέστη πανωλεθρία από το Ισραήλ. Και από οικονομική άποψη, οι αστικές τάξεις των διαφόρων αραβικών κρατών δεν μπόρεσαν να αντισταθούν για πολύ στην τεράστια οικονομική βοήθεια που θα τους απέφερε η ευθυγράμμισή τους με την Αμερική.[4] Η δυσκολία για την αραβική αστική τάξη (και η ΟΑΠ δεν αποτελεί εξαίρεση), είτε είναι ανοιχτά παναραβική είτε όχι, είναι η εξής: στην προσπάθειά της να αποφύγει εσωτερικά προβλήματα πρέπει να συνταχθεί αξιόπιστα με την Αμερική και παράλληλα να φαίνεται ότι κρατάει ζωντανό το όνειρο της αραβικής ανεξαρτησίας και της καταστροφής του Ισραήλ.

Μια έκφραση αυτής της έντασης ήταν η αύξηση της τιμής του πετρελαίου από τον ΟΠΕΚ το 1973, η οποία είχε ειδωθεί ως απάντηση στον Πόλεμο του Οκτωβρίου μεταξύ του Ισραήλ και των αραβικών κρατών. Ωστόσο, λόγω των απαιτήσεων του πετρελαϊκού προλεταριάτου, σε ορισμένες χώρες μια δυσανάλογα μεγάλη μερίδα των κερδών από την αύξηση της τιμής του πετρελαίου, που επέβαλε ο ΟΠΕΚ, ξοδευόταν για τις ανάγκες της

[3] “Somalia and the ‘Islamic Threat’ to Global Capital” (*Aufheben* νο. 2, καλοκαίρι 1993).

[4] Αντίθετα, η ΕΣΣΔ δεν είχε πολλά να προσφέρει στους πιθανούς υποτελείς της εκείνη την περίοδο. Ήταν αδύνατο να προσφέρει τα τεράστια οικονομικά κίνητρα που πρόσφεραν οι αμερικανοί και, αντί των εκατοντάδων τρόπων με τους οποίους το κεφάλαιο μπορούσε να βοηθήσει ένα αραβικό κράτος, η Σοβιετική Ένωση μπορούσε να προσφέρει μόνο στρατιωτική και περιορισμένη τεχνική βοήθεια. Σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, η ρωσική πολιτική στη Μέση Ανατολή ήταν χονδροειδής· ακόμα και στον πιο στενό της σύμμαχο, τη Συρία, μπορούσε να προσφέρει μια εξαιρετικά περιορισμένη προστασία.

εργατικής τάξης κι όχι για την υψηλή τεχνολογία που απαιτούσε η βιομηχανική ανάπτυξη.[5]

Η στρατηγική της Αμερικής επικεντρώθηκε σε δύο άξονες: πρώτον, να αναχαιτίσει την ορατή απειλή της Σοβιετικής Ένωσης και, δεύτερον, να συντρίψει ή, όπου αυτό ήταν εφικτό, να αφομοιώσει τις διάφορες εκφράσεις του αραβικού εθνικισμού που σάρωναν την περιοχή.

Οι ΗΠΑ, εκτός από τη συνήθη τους μέθοδο της εξωτερικής επέμβασης —της ένθερμης υποστήριξης της πιο αξιόπιστης φιλοδυτικής φράξιας της αστικής τάξης, της αφομοίωσης στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό οποιουδήποτε λαϊκού κινήματος και της εξόντωσης των αμετανόητων ταραχοποιών— κατάφεραν με εκλεπτυσμένο τρόπο να εμφανίζουν τη Μέση Ανατολή ως μέρος του κόσμου που βρισκόταν διαρκώς σε κρίση και στο οποίο, εν πάση περιπτώσει, ήταν αδύνατο να καταλάβει κανείς τι συνέβαινε. Έτσι, η πολιτική των ΗΠΑ έγινε πολιτική «διαχείρισης της κρίσης» και «προώθησης της ειρήνης στην πιο πολυτάραχη περιοχή του κόσμου». Όποια κι αν ήταν η συγκεκριμένη κρίση, το πετρέλαιο και τα πετροδολλάρια συνέχιζαν να ρέουν από την ανατολή προς τη δύση και οι ΗΠΑ δε χρειάστηκε να μοχθήσουν για να πετύχουν μια διαρκή καπιταλιστική ειρήνη στην περιοχή.[6]

2.3 Ο παλαιστινιακός εθνικισμός ως νόθο τέκνο του Εργατικού Σιωνισμού

Παρότι το Ισραήλ βρίσκεται κοντά στα πετρελαϊκά κοιτάσματα της Μέσης Ανατολής δε διαθέτει δικά του, γεγονός το οποίο αποτελεί ένα ακόμα στρατηγικό μειονέκτημά του σε σχέση με τους γείτονές του. Όμως η εικόνα του ως *«προπύργιο του δυτικού πολιτισμού εν μέσω ενός ωκεανού οπισθοδρόμησης που κυβερνάται από μικρούς σατράπηδες»*[7], χρησιμοποιήθηκε από τις ΗΠΑ για να διατηρήσουν τον έλεγχο των πετρελαϊκών κοιτασμάτων.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 και μετά, μια εντυπωσιακή αύξηση της οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας κατέστησε σαφές ότι οι ΗΠΑ έβλεπαν το Ισραήλ ως ένα στρατηγικό κεφάλαιο, το οποίο αποτελούσε αντίβαρο και ήταν όντως σε θέση να συντρίψει τα υποτελή στη Σοβιετική Ένωση κράτη: την Αίγυπτο και τη Συρία. Ο πόλεμος του 1967 και του 1973 έδειξε στον αραβικό κόσμο πόσο ισχυρό είχε γίνει το Ισραήλ, που αποτελούσε τώρα την υπερδύναμη της περιοχής. Ιδίως η αεροπορική του δύναμη μπορούσε να καθυποτάξει πλήρως το ανατολικό τμήμα της Μεσογείου.

Το Ισραήλ είχε και μια δεύτερη χρησιμότητα γι' αυτούς που χαράζουν την πολιτική των ΗΠΑ. Έχοντας την οδυνηρή εμπειρία του Βιετνάμ και αδυνατώντας συχνά να παρεμβαίνουν στις εστίες αναταραχών του πλανήτη όπως θα ήθελαν, λόγω των αντιδράσεων της κοινής γνώμης στο εσωτερικό τους ή των ανησυχιών τους για τη θέση τους διεθνώς, οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν συχνά το Ισραήλ, ιδίως τις δεκαετίες του '70 και του '80, ως δίαυλο μέσω του οποίου θα εφοδίαζαν με χρήματα και όπλα διάφορα αντεπαναστατικά κινήματα, ή προέτρεπαν το Ισραήλ να το κάνει. Οι άρχουσες τάξεις του Ζαΐρ, της Νότιας Αφρικής, της Αγκόλας, του Ελ Σαλβαδόρ, της Γουατεμάλας και της Ινδονησίας ήταν μερικές από αυτές που ευεργετήθηκαν από την έγκαιρη ισραηλινή βοήθεια για την αντιμετώπιση απειλών που δέχτηκαν.

[5] "Somalia and the 'Islamic Threat' to Global Capital" (*Aufheben* νο.2, καλοκαίρι 1993). Βλ. επίσης "When the crusaders and the assassins unite, let the people beware" (*Midnight Notes*, 1990).

[6] Η ισραηλινο-αιγυπτιακή συνθήκη του 1979 έδειξε απλά πόσο πολύ είχε εισέλθει η Αίγυπτος στη σφαίρα επιρροής της Αμερικής μετά το θάνατο του Νάσερ.

[7] Βλ. "Capitalist Carnage in the Middle East" (*Wildcat* νο.6, 1983).

Ενώ η αστική τάξη των ΗΠΑ τείνει να είναι φιλοσιωνιστική, το Ισραήλ από μόνο του «δεν αρκεί» για να εγγυηθεί την ασφάλεια των συμφερόντων της. Οι ΗΠΑ έπρεπε να έρθουν σε άμεση επαφή με τα αραβικά κράτη και αυτό κάποιες φορές αποδείχτηκε μια στρατηγική υψηλού κινδύνου, που τα αποτελέσματά της δεν ήταν πάντα αυτά που ήθελαν. Ενώ η Τουρκία και τα κράτη του Κόλπου δεν αμφισβήτησαν ποτέ το ρόλο τους ως υποτελή, ο αραβικός εθνικισμός, ο «σοσιαλισμός» και ο ισλαμισμός ώθησαν διάφορα αραβικά έθνη να υιοθετήσουν μια αδιάλλακτη στάση στις σχέσεις τους με τις ΗΠΑ. Η Αίγυπτος του Νάσερ, η Συρία του Χαφέζ αλ Άσαντ και το Ιράν των μουλάδων αποτελούν μερικά παραδείγματα.

Αυτή τη στιγμή δύο ζητήματα εξακολουθούν να προκαλούν πονοκέφαλο σ' αυτούς που χαράζουν την πολιτική των ΗΠΑ. Το πρώτο είναι η άνοδος του ισλαμισμού, τον οποίο αρχικά υποστήριξαν οι ΗΠΑ ως αντίβαρο στην ΕΣΣΔ αλλά στη συνέχεια έγινε σχεδόν αδύνατο –ή τουλάχιστον πολύ δύσκολο– για τις ΗΠΑ και τα υποτελή τους κράτη να τον ελέγξουν. Από τη Συρία μέχρι την Ιορδανία και την Αίγυπτο, οι φυλακές της Μέσης Ανατολής είναι γεμάτες με ριζοσπάστες αντιαμερικανούς ισλαμιστές.

Το δεύτερο, που επανέρχεται διαρκώς, είναι το ζήτημα των παλαιστινίων. Η δημιουργία από το ισραηλινό κράτος μιας μεγάλης διασποράς των παλαιστινίων μέσα στο πετρελαϊκό προλεταριάτο της Μέσης Ανατολής ώθησε τμήματα της αραβικής αστικής τάξης να υιοθετήσουν μια ριζοσπαστική αντιαμερικανική στάση. Το Ισραήλ, ως το «μαντρόσκυλο» του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, ήταν η έξωθεν απειλή που ενοποίησε τις αναδυόμενες αραβικές αστικές τάξεις και κινητοποίησε τους άραβες εργάτες. Κάθε φορά που η αραβική αστική τάξη αντιμετώπιζε την απειλή του προλεταριακού ανταγωνισμού κατόρθωνε να στρέψει την οργή του προλεταριάτου εναντίον του «πραγματικού εχθρού», του Ισραήλ. Μετά το 1967 η ΟΑΠ έγινε ο κύριος πολιτικός εκφραστής του Παναραβισμού.

Απέναντι στην παναραβική εχθρότητα η ισραηλινή αστική τάξη επιδίωξε στρατιωτικές συμμαχίες με μη αραβικές ισλαμικές χώρες. Όμως η συνεργασία του Ισραήλ με το Ιράν διακόπηκε όταν ανατράπηκε η δυναστεία του Παχλεβί το 1979. Το νέο σιιτικό καθεστώς ήταν, αν μη τι άλλο, σφοδρότερα αντιδυτικό από τους άραβες εθνικιστές.[8] Πιο πρόσφατα το Ισραήλ βρήκε στην Τουρκία ένα νέο μη άραβα σύμμαχο στην περιοχή.

Έτσι, η μορφή του παναραβικού εθνικισμού, που αποτέλεσε την ιδεολογική βάση του παλαιστινιακού εθνικισμού, συνδέθηκε με το Σιωνισμό και συντηρήθηκε απ' αυτόν.[9] Όπως η Νέμεσή του έτσι και ο Σιωνισμός ήταν και αυτός ένα εθνικιστικό πολιτικό κίνημα που βασιζόταν στην εξιδανικευμένη «φυσική κοινότητα», στην προκειμένη περίπτωση των εβραίων.[10] Είναι αδύνατο να κατανοήσουμε την τωρινή εξέγερση και την εθνικιστική ιδεολογία που τη διαπερνά χωρίς να κατανοήσουμε τον εθνικισμό στον οποίο επιδίωξε να εναντιωθεί: το Σιωνισμό. Έως σχετικά πρόσφατα η κυρίαρχη μορφή του, την οποία θα εξετάσουμε τώρα, θα μπορούσε να ονομαστεί Εργατικός Σιωνισμός.

[8] Σε τέτοιο βαθμό ώστε το παναραβικό αλλά αντισιιτικό μπααθικό καθεστώς στο Ιράκ έπρεπε να χρησιμοποιηθεί ως αντίβαρο απέναντι στο Ιράν τη δεκαετία του '80.

[9] Φυσικά αυτό ισχύει και αντίστροφα: ο ισραηλινός εθνικισμός ενισχύεται από την αντίληψη ότι *«οι άραβες θέλουν να μας πετάξουν στη θάλασσα»*.

[10] *«Η θεμελιώδης αντίφαση του Σιωνισμού ήταν ότι προσπαθούσε να σώσει τον εβραίο ως εβραίο, δηλαδή τους κοινοτικούς δεσμούς που προηγούνται κατά πολύ του σύγχρονου καπιταλισμού, ενσωματώνοντάς τον στον πιο σύγχρονο κόσμο του κεφαλαίου.»* "The Future of a Rebellion" *Le Brise-Glace*, 1988 –μεταφρασμένο στο *Fifth Estate*, Χειμώνας 1988-89. Όπως θα δούμε, η αντιφατική λογική αυτής της ιδεολογίας παίρνει στην πράξη τη μορφή τάσεων οι οποίες υπονομεύουν αυτήν ακριβώς την ταυτότητα –καθώς το Ισραήλ ενσωματώνεται π.χ. όλο και περισσότερο στη Μέση Ανατολή.

3. Μια ιστορία δύο εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων: ο Εργατικός Σιωνισμός και το παλαιστινιακό εθνικό κίνημα

3.1 Ο Εργατικός Σιωνισμός και η αγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής εβραϊκής εργατικής τάξης

Ο Εργατικός Σιωνισμός βασίστηκε παραδοσιακά σε διάφορες μεγάλες θεσμικές δομές, κατά κύριο λόγο στη Histadrut [Γενική Οργάνωση των Εβραίων Εργατών στο Έδαφος του Ισραήλ] και το Εθνικό Εβραϊκό Ταμείο (ΕΕΤ). Η Histadrut είναι ένα κρατικό «συνδικάτο, το οποίο ήταν ανέκαθεν και ένας μεγάλος εργοδότης. Ακόμα και πριν την ίδρυση του Ισραήλ ήταν ένα εμβρυϊκό υπουργείο Εργασίας που επιτελούσε και τις λειτουργίες ενός συνδικάτου για ένα κομμάτι των εβραίων εργατών. Το ΕΕΤ ιδρύθηκε το 1903 ως ένα ταμείο που θα συγκέντρωνε δωρεές από σιωνιστές. Ήταν ένας οργανισμός με κύρια λειτουργία τη διαχείριση των εθνικών γαιών. Αγόρασε μεγάλες εκτάσεις γης εν ονόματι «όλων των εβραίων» και ήλεγχε τις περισσότερες εκτάσεις που αποκτήθηκαν με την αρπαγή της γης του '48. Οι εκτάσεις του ΕΕΤ μπορούσαν να ενοικιαστούν μόνο σε εβραίους· μπορούσαν να εργάζονται σε αυτές αποκλειστικά εβραίοι και έγιναν κρατικές το '48. Το 80% των ισραηλινών ζουν σε γη που αρχικά κατείχε το ΕΕΤ και μεγάλο μέρος της ελέγχεται ακόμα απ' αυτό.

Οι πρώτοι σιωνιστές ήταν μια αστική ομάδα πίεσης που ανέπτυξε δράση προκειμένου να επηρεάσει διάφορους ευρωπαίους ηγέτες (μεταξύ άλλων και το Μουσολίνι). Σε αντίθεση με τους περισσότερους ευρωπαίους εβραίους, αυτοί οι σιωνιστές αυτοπροσδιορίζονταν ως αντικομμουνιστές. Εντόπιζαν τους συμμάχους τους στους «τίμιους αντισημίτες», οι οποίοι θα τους προσέφεραν γη για να απαλλαγούν από την εβραϊκή «επαναστατική απειλή». Επίσης προσέγγιζαν εβραίους καπιταλιστές της Δυτικής Ευρώπης, οι οποίοι ήθελαν να αποτρέψουν τη συνεχή μετανάστευση μαχητικών εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης στις χώρες τους (επειδή έβλεπαν ότι αυτοί εμπόδιζαν την ενσωμάτωση και ενθάρρυναν τον αντισημιτισμό). Επίσης προσέγγιζαν αποικιοκρατικά κράτη που θα μπορούσαν να τους παραχωρήσουν ή να τους πουλήσουν γη (όχι απαραίτητα την

Παλαιστίνη). Βέβαια, ο Σιωνισμός ως κίνημα χρειαζόταν μαζικότητα και σε αυτή τη φάση οι πρώτοι σιωνιστές ήταν διατεθειμένοι να προσαρμόζουν τις πολιτικές τους πεποιθήσεις στις περιστάσεις προκειμένου να το πετύχουν.

Σε αυτή την αρχική φάση ο Σιωνισμός είχε ελάχιστη επιρροή στους εβραίους εργάτες της Ευρώπης, οι πεποιθήσεις των οποίων ήταν πιο κοντά στο επαναστατικό εργατικό κίνημα που σάρωνε την Ευρώπη.[11] Όπως και το μαχητικό εβραϊκό προλεταριάτο, πολλοί εβραίοι της Ανατολικής Ευρώπης που ανήκαν στη μεσαία τάξη, όταν ήρθαν αντιμέτωποι με το δεξιό αντισημιτισμό ανακάλυψαν ότι μοναδικός χώρος στον οποίο μπορούσαν να καταφύγουν ήταν η αριστερά.

Για να προσελκύσουν αυτή την ομάδα πιθανών υποστηρικτών, οι σιωνιστικές ομάδες αναγκάστηκαν να τονίσουν τις πιο «σοσιαλιστικές» τους απόψεις.[12] Αυτές οι απόψεις, μαζί με την επιθυμία για επιστροφή στους προκαπιταλιστικούς κοινοτικούς δεσμούς που εξέφραζε ο Σιωνισμός, σχημάτισαν τον πυρήνα της «εβραϊκής ταυτότητας». Τα πιο «σοσιαλδημοκρατικά» στοιχεία της σιωνιστικής σκέψης επικράτησαν ως η κυρίαρχη μορφή του Σιωνισμού, κάτι που επέτρεψε στις σιωνιστικές ομάδες να αποκτήσουν ισχυρά ερείσματα μέσα στο εβραϊκό εργατικό κίνημα.

Η έλευση του Εργατικού Σιωνισμού στην Παλαιστίνη

Οι πρώτοι εβραϊκοί οικισμοί ήταν λίγο-πολύ εμπορικές επιχειρήσεις που κατέληξαν να προσλαμβάνουν άραβες εργάτες, οι οποίοι είχαν σε πολλές περιπτώσεις μόλις προλεταριοποιηθεί εξαιτίας της αγοράς γης από τους σιωνιστές.[13] Οι νεοφερμένοι εβραίοι μετανάστες που έψαχναν για εργασία, βρέθηκαν μερικές φορές στην ίδια θέση με τους άραβες

[11] Μια απ' τις μεγαλύτερες και πιο γνωστές εβραϊκές οργανώσεις ήταν η Γενική Ένωση των Εβραίων Εργατών της Λιθουανίας, της Πολωνίας και της Ρωσίας (BUND), που δημιουργήθηκε το 1898 για να συνενώσει διάφορες ομάδες εβραίων εργατών στην Τσαρική Αυτοκρατορία. Για ένα σύντομο χρονικό διάστημα αποτέλεσε τμήμα του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, το οποίο αργότερα διασπάστηκε σε Μενσεβίκους και Μπολσεβίκους. Το 1903 η BUND είχε 40.000 μέλη και έπαιζε *«πρωτοποριακό ρόλο στο ρωσικό εργατικό κίνημα»*, ενώ είχε μεγαλύτερη *«πραγματική υποστήριξη από την εργατική τάξη»* απ' οποιαδήποτε άλλη εργατική ομάδα στην Ανατολική Ευρώπη (βλ. Nathan Weinstock, *Zionism: False Messiah*, Παρίσι, 1969). Αν και αντιτίθετο σθεναρά στον οργανωμένο Σιωνισμό, στο εσωτερικό της υπήρχε πάντα μια διαμάχη σχετικά με το αν και πόσο θα έπρεπε να υποστηρίξει ή να προωθήσει τον εβραϊκό εθνικισμό. Οι συζητήσεις επικεντρώνονταν αφενός στο αν τα αιτήματα για ένα εβραϊκό κράτος θα διασπούσαν την αλληλεγγύη της εργατικής τάξης και θα αποπροσανατόλιζαν από την ταξική πάλη, και αφετέρου αν οι εβραίοι εργάτες θα έπρεπε να οργανώνονται ξεχωριστά από τους άλλους εργάτες. Πέρα από τους αγώνες στους χώρους εργασίας, η BUND κατόρθωσε να οργανώσει και την αυτοάμυνα απέναντι στα πογκρόμ σε συνεργασία με μη εβραίους σοσιαλιστές. Όμως μετά την κάθετη πτώση του αριθμού των μελών της από 40.000 σε 500, η BUND έγινε όλο και περισσότερο εθνικιστική.

[12] Υπάρχει και μια φήμη, σύμφωνα με την οποία ο Νταβίντ Μπεν Γκουριόν (ο πρώτος πρωθυπουργός του Ισραήλ) είχε στο γραφείο του μια προτομή του Λένιν, κάτι που μαρτυρούσε την επιρροή του Μπολσεβικισμού πάνω στην εβραϊκή εργατική τάξη της Ευρώπης.

[13] Ο βαρώνος Ρότσιλντ, θεωρώντας ότι ο εβραϊκός εποικισμός μπορούσε κάλλιστα να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της Γαλλίας, χρηματοδότησε το πρώτο σιωνιστικό μεταναστευτικό κύμα στην Παλαιστίνη, στα τέλη του 19ου αιώνα. Διέθετε το δικό του διοικητικό μηχανισμό, ο οποίος μπορούσε να «τιθασεύσει την ανυπακοή δια της βίας»: όλοι οι έποικοι έπρεπε να υπογράψουν ένα συμβόλαιο με το οποίο υπόσχονταν ότι δε θα *«ενταχθούν σε κάποια παράνομη οργάνωση»* και αναγνώριζαν ότι ήταν απλοί «ημερομίσθιοι εργάτες» στις εκτάσεις γης του βαρώνου –στις οποίες παραγόταν κυρίως κρασί. Ήταν ένα πολυέξοδο σχέδιο, αφού η εγκατάσταση της κάθε οικογένειας εποίκων κόστιζε αρκετές χιλιάδες λίρες
(βλ. Nathan Weinstock, *Zionism: False Messiah*).

που αναζητούσαν οποιαδήποτε προσωρινή δουλειά.[14]

Οι θεσμοί του Εργατικού Σιωνισμού άρχισαν να κυριαρχούν μέσα στην εβραϊκή κοινότητα της Παλαιστίνης γύρω στη δεκαετία του '20. Από το 1905 και μετά, υπήρχε μια συνεχιζόμενη διαμάχη [σ.τ.μ.: εντός της ρωσικής εβραϊκής κοινότητας], καθώς, μετά την αποτυχία της επανάστασης που έγινε εκείνη τη χρονιά, πολλοί αριστεροί ρωσοεβραίοι στράφηκαν προς το Σιωνισμό. Το δεύτερο κύμα της σιωνιστικής μετανάστευσης αποτελείτο κυρίως από νεαρούς μορφωμένους μεσοαστούς αριστερούς εβραίους που ήθελαν να επιστρέψουν στη γη και να εργαστούν ως πιονέροι. Σιγά-σιγά απογοητεύτηκαν από τον σιωνιστικό εποικισμό, τον οποίο θεώρησαν υπερβολικά καπιταλιστικό σε σχέση με τις προσδοκίες τους. Σε αντίθεση με τους εβραίους καπιταλιστές που δεν είχαν κανένα πρόβλημα να απασχολούν αραβική εργατική δύναμη στο βαθμό που ήταν φθηνότερη, εισήγαγαν την ιδέα ότι η γη και οι επιχειρήσεις των εβραίων θα έπρεπε να απασχολούν αποκλειστικά εβραϊκή εργατική δύναμη. Μια συνιστώσα του σύγχρονου αντισημιτισμού είναι ο ψευδής αντικαπιταλισμός, που εξομοιώνει τον Εβραίο με την αφηρημένη όψη της μορφής εμπόρευμα –αφηρημένη κι όχι συγκεκριμένη εργασία, «αποεδαφικοποιημένο και κοσμοπολίτικο» χρηματιστικό και κυκλοφοριακό κεφάλαιο κι όχι εδαφικοποιημένη εθνική παραγωγή[15]. Ως ένα βαθμό ο Σιωνισμός, δίνοντας έμφαση στην παραγωγική εργασία και την επιστροφή στη γη, αποτελεί μια απάντηση [σ.τ.μ: σ' αυτήν τη ιδεολογία]. Υπήρχε η αντίληψη ότι, σε ένα αποκλειστικά εβραϊκό κράτος, οι εβραίοι δε θα ασκούσαν συγκεκριμένα μόνο επαγγέλματα και δραστηριότητες αλλά θα έπαιζαν όλους τους ρόλους μέσα στον καπιταλιστικό καταμερισμό της εργασίας. Γι' αυτόν το λόγο το σύνθημά τους ήταν: «κατάκτηση της γης» και «κατάκτηση της εργασίας».

Αυτό οδήγησε σε μια σύγκρουση ανάμεσα στους παλαιότερους έποικους και τους νέους μετανάστες.[16] Τα σιωνιστικά συνδικάτα διοργάνωναν πικετοφορίες ενάντια στα εβραϊκά αφεντικά που συνέχιζαν να απασχολούν άραβες εργάτες.[17] Η σύγκρουση εκτονώθηκε χάρη στη Σιωνιστική Οργάνωση, η οποία χρησιμοποίησε το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων πόρων της για να επιδοτεί τους μισθούς των εβραίων ώστε να κοστίζουν στους εργοδότες τους το ίδιο φτηνά με τους άραβες. Ωστόσο, συνέχισαν να ξεσπάνε απεργίες. Σε απάντηση, η δεξιά αντιπολίτευση οργάνωσε τους απεργοσπάστες σε ένα «εθνικό συνδικάτο» με τη βοήθεια πολωνών μικροαστών μεταναστών, εύπορων γαιοκτημόνων και εργοστασιαρχών. Πραγματοποίησε επίσης επιθέσεις εναντίον οργανώσεων της εργατικής τάξης.[18] Όμως οι αριστεροί σιωνιστές που είχαν ως σύνθημα «την κατάκτηση της εργασίας» ενισχύθηκαν σημαντικά από τις παλαιστινιακές γενικές απερ-

[14] *«Εκατοντάδες άραβες είναι μαζεμένοι στην αγορά, κοντά στον εργατικό ξενώνα· περιμένουν εδώ από τα ξημερώματα. Είναι οι εποχιακοί εργάτες... Κάθε μέρα περίπου 1.500 από αυτούς μαζεύονται εδώ, και εμείς, μερικές δεκάδες εβραίοι εργάτες, μένουμε συχνά χωρίς δουλειά. Ερχόμαστε και εμείς στην αγορά για να βρούμε ένα μεροκάματο»* Όπ.π., σελ. 68.

[15] Βλ. την μπροσούρα του Moishe Postone, *Αντισημιτισμός και Εθνικοσοσιαλισμός.* [Μεταφρασμένο στα ελληνικά στο περιοδικό *Χουλιγκανιζατέρ*, τεύχος 3, 2004.]

[16] *«Αυτό το ζήτημα αποτελούσε την κύρια αιτία σύγκρουσης στο εσωτερικό της κοινότητας των εποίκων στη διάρκεια των τριών πρώτων δεκαετιών του αιώνα.» Zionism: False Messiah,* σελ. 71.

[17] Αυτή η μορφή διαδήλωσης ήταν συνήθης στους αριστερούς σιωνιστές, π.χ. σε αυτούς που εργάζονταν στις βρετανικής ιδιοκτησίας εταιρίες των σιδηροδρόμων στην υπό βρετανική διοίκηση Παλαιστίνη (οι σιδηρόδρομοι ήταν ένας από τους μεγαλύτερους βιομηχανικούς κλάδους στην Παλαιστίνη εκείνη την εποχή). Αυτοί οι αριστεροί εβραίοι μιλούσαν που και που για εργατική αλληλεγγύη και για δημιουργία κοινών εβραϊοαραβικών συνδικάτων. Την ίδια όμως στιγμή συμμετείχαν σε διαδηλώσεις για να ασκήσουν πίεση στους βρετανούς εργοδότες ώστε να απασχολούν αποκλειστικά εβραίους εργάτες.

γίες του 1936, τότε που οι εβραίοι εργάτες προσπάθησαν να σπάσουν τις απεργίες των παλαιστινίων.

Στη δεκαετία του ’20 πάνω από τα τρία τέταρτα των εβραίων εργατών ήταν οργανωμένοι στη Histadrut, η οποία ήταν και ο μεγαλύτερος εργοδότης μετά τη βρετανική κυβέρνηση. Ήλεγχε επίσης την αγορά εργασίας και ήταν πολύ στενά συνδεδεμένη με τους συνεταιρισμούς των εμπόρων και των παραγωγών. Χάρη στη δομή της, η Histadrut αποτελούσε τη ζωτική βάση της «παράλληλης κυβέρνησης» των σιωνιστικών οργανώσεων, η οποία οργάνωνε την εκπαίδευση, τη μετανάστευση, τις οικονομικές και πολιτιστικές υποθέσεις. Έτσι, ακόμα και πριν το 1948, το σιωνιστικό κράτος εδραιώθηκε μέσ’ από μορφές κορπορατιστικής σοσιαλδημοκρατίας.[19]

Η σιωνιστική εθνική διαστρωμάτωση

Το μόνιμο πρόβλημα της έλλειψης εβραϊκού εργατικού δυναμικού ήρθε στην επιφάνεια για πρώτη φορά μετά τη μαζική αρπαγή γης του 1948. Οι εβραίοι αστοί της Ευρώπης παρουσίασαν το Σιωνισμό στους χρηματοδότες και τους υποστηρικτές τους ως λύση ενάντια στην αγωνιστικότητα των εβραίων εργατών. Αποδείχτηκε όμως ότι οι περισσότεροι εβραίοι δεν ήθελαν να πάνε στο Ισραήλ και θέλγονταν περισσότερο από την Αμερική ή τη Δυτική Ευρώπη. Τους εβραίους της Ευρώπης τους απωθούσε η ιδέα ενός μικροσκοπικού κράτους που θα ασφυκτιούσε εν μέσω εχθρικών αραβικών κρατών, πράγμα που με τη σειρά του τροφοδοτούσε την επιτακτική ανάγκη επέκτασής του: σε αντίθεση με την Αίγυπτο προς δυσμάς και τη Συρία στα βορειοανατολικά, το Ισραήλ δεν είχε την πολυτέλεια να χάσει ούτε μια σπιθαμή γης. Η συνακόλουθη στρατιωτικοποίηση της ισραηλινής κοινωνίας ήταν ένα ακόμα αντικίνητρο για τους πιθανούς μετανάστες.

Αυτό το πρόβλημα λύθηκε εν μέρει χάρη στη μετανάστευση των εβραίων της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής. Ωστόσο, πολλοί εβραίοι της Ανατολής δεν έδειχναν καμία διάθεση να πάνε στο Ισραήλ και επιπλέον αντιτίθεντο στο Σιωνισμό επειδή έκανε επισφαλέστερη την κατάστασή τους, ιδίως όσων ζούσαν σε αραβικές χώρες. Ένα μεγάλο κομμάτι της αραβικής αστικής τάξης προσπαθούσε να προωθήσει τον Παναραβισμό ως αντίβαρο στο Σιωνισμό και, παρότι οι εβραίοι της Ανατολής δεν υπέστησαν κάποια συστηματική γενοκτονία όπως αυτή του Ολοκαυτώματος, δεν έλειψαν τα πογκρόμ σε κάποιες χώρες της Μέσης Ανατολής. Η δημιουργία του Ισραήλ, ο πόλεμος του 1948 και η συνακόλουθη άνοδος του αραβικού εθνικισμού αποσταθεροποίησαν ακόμα περισσότερο τη θέση των εβραίων της Ανατολής και πολλοί από αυτούς μετανάστευσαν στο Ισραήλ.[20]

[18] Η Irgun Zvai Leumi [Εθνική Στρατιωτική Οργάνωση] δημιουργήθηκε το 1931 ως η πολιτοφυλακή της δεξιάς, ενώ η αριστερά ασκούσε όλο και μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στην Haganah (την κύρια πολιτοφυλακή).

[19] Χρησιμοποιούμε εδώ τη λέξη «κορπορατιστικό» με διαφορετική έννοια από αυτή με την οποία τη χρησιμοποίησε το «κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης», δηλαδή με την έννοια της «εξουσίας των μεγάλων πολυεθνικών» (corporate rule) κλπ. (Βλ. “ ‘Anticapitalism’ as ideology… and as movement”, στο *Aufheben* νο. 10, 2002). Αναφερόμαστε σε σοσιαλδημοκρατικές πρακτικές, όπως οι τριμερείς συμφωνίες ανάμεσα σε κράτος, συνδικάτα και εργοδότες. Φυσικά, στην περίπτωση του Εργατικού Σιωνισμού, η Histadrut εκπλήρωνε πολλές λειτουργίες και των τριών.

[20] Όπου αυτό δεν έγινε από μόνο του, το ισραηλινό κράτος υποχρεώθηκε να βάλει το χέρι του, οργανώνοντας μεταξύ άλλων την τοποθέτηση μιας βόμβας σε μια συναγωγή του Ιράκ και καταβάλλοντας ένα χρηματικό ποσό στην ιρακινή κυβέρνηση για κάθε εβραίο που πήγαινε στο Ισραήλ.

Όλες αυτές οι μετακινήσεις και η αποδιοργάνωση του τρόπου ζωής τους οδήγησε αρκετούς εβραίους της Ανατολής στην προλεταριοποίηση. Φτάνοντας στο Ισραήλ ανακάλυπταν ότι τα επαγγελματικά τους προσόντα δεν αναγνωρίζονταν και τα περιουσιακά τους στοιχεία κατάσχονταν. Το ακριβώς αντίθετο έγινε με τους εβραίους της Δύσης, που έτυχαν προνομιακής μεταχείρισης όσον αφορά τη στέγαση και την απασχόληση, και ορισμένοι από αυτούς μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν ως χρηματικό κεφάλαιο τις κατ' άτομο πολεμικές αποζημιώσεις από τη Γερμανία. Συχνά οι εβραίοι της Ανατολής τοποθετήθηκαν στα στρατόπεδα υποδοχής και τις συνωστισμένες και επικίνδυνες πόλεις που ήταν υπό ανάπτυξη και βρίσκονταν δίπλα στα σύνορα. Στην περίπτωση των εβραίων που προέρχονταν κυρίως από τη Βόρειο Αφρική και στοιβάζονταν σε συνοριακές πόλεις όπως η Μουσράρα, το κράτος έκανε τα στραβά μάτια όταν καταλάμβαναν τα σπίτια των αράβων που εκτοπίστηκαν κατά τον απαλλοτριωτικό πόλεμο το 1948. Επομένως, στην πράξη, οι εβραίοι της Ανατολής κατέληξαν να φρουρούν τα σύνορα απέναντι στους άραβες. Έτσι, η εφαρμογή του Εργατικού Σιωνισμού στο Ισραήλ βασιζόταν στην εθνική διαστρωμάτωση της εργατικής τάξης όχι μόνο μεταξύ εβραίων και αράβων αλλά και μεταξύ εβραίων της Δύσης και της Ανατολής. Η εργασία των εβραίων της Ανατολής αλλά και των λίγων παλαιστίνιων που παρέμειναν αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη που «έκανε την έρημο να ανθίσει» και δημιούργησε ένα σύγχρονο καπιταλιστικό κράτος.

Όμως το Ισραήλ δε διέθετε ποτέ μια «κανονική» καπιταλιστική οικονομία, λόγω του δυσανάλογα μεγάλου ρόλου που έπαιζε η οικονομική βοήθεια από το εξωτερικό. Από τη δεκαετία του '50, η Δυτική Γερμανία συνεισέφερε περίπου ένα δισεκατομμύριο μάρκα ετησίως ως συλλογικές επανορθώσεις για το ναζιστικό Ολοκαύτωμα. Πιο σημαντική υπήρξε η συνεισφορά των ΗΠΑ. Το 1983, το Ισραήλ με μόνο τρία εκατομμύρια κατοίκους εισέπραξε το 20% του συνόλου της αμερικανικής βοήθειας. Με άλλα λόγια, κάθε οικογένεια του Ισραήλ έλαβε το ποσό των 2.400 δολαρίων από την κυβέρνηση των ΗΠΑ. Ωστόσο, η ισραηλινή αστική τάξη, δημιουργώντας το πιο ανεπτυγμένο καπιταλιστικό κράτος της περιοχής, δημιούργησε και το δυνητικό νεκροθάφτη της: μια μαχητική εργατική τάξη.

3.2 Η αντίσταση της εβραϊκής εργατικής τάξης και η αναγκαιότητα της επέκτασης [του ισραηλινού κράτους]

Σε αντίθεση με πολλές άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, το Ισραήλ διέθετε πάντα μια σχετικά μεγάλη εργατική τάξη συγκεντρωμένη σε μια μικρή περιοχή. Η εθνική διαστρωμάτωση το προστάτεψε από την εμφάνιση ενός ομοιογενούς προλεταριάτου που θα ερχόταν σε αντιπαράθεση με το ισραηλινό κεφάλαιο. Παρ' όλα αυτά, η ισραηλινή εργατική τάξη απέδειξε ότι ήταν μαχητική. Το κύριο γνώρισμα της ταξικής πάλης αυτήν την περίοδο ήταν ο αγώνας των εβραίων της Ανατολής ενάντια στην υποδεέστερη θέση τους στην ισραηλινή κοινωνία. Σε όλη τη δεκαετία του '50 σημειώθηκαν εξεγέρσεις για «ψωμί και εργασία» στα στρατόπεδα υποδοχής, όπου κατά πλειοψηφία ζούσαν εβραίοι της Ανατολής· εξεγέρσεις οι οποίες συχνά στρέφονταν εναντίον της αστυνομίας. Το 1959 οι «εξεγέρσεις του Wadi Salib» ξεκίνησαν σε μια φτωχογειτονιά της Χάιφα και αμέσως εξαπλώθηκαν και σε άλλα μέρη όπου υπήρχε μια ισχυρή παρουσία εβραίων του Μαρόκου.

Όπως και στα κράτη της Δυτικής Ευρώπης, έτσι και στο Ισραήλ οι ταξικές συγκρούσεις διαμεσολαβούνταν από σοσιαλδημοκρατικούς θεσμούς. Ωστόσο, πολλοί από τους μαχητικούς εβραίους της Ανατολής είδαν τη Histadrut και το Εργατικό Κόμμα ως εχθρούς και γι' αυτό οι δύο αυτοί θεσμοί δέχονταν συχνά επιθέσεις. Σε μια περίπτωση, το 1953, το γραφείο της Histadrut στη Χάιφα πυρπολήθηκε από διαδηλωτές εβραίους της

Ανατολής που είδαν τον ωμό κορπορατισμό της ως μία από τις εκφράσεις της υποτέλειάς τους στους εβραίους της Δύσης.

Στις αρχές της δεκαετίας του ’60 η οικονομία του Ισραήλ βρισκόταν σε ύφεση, εν μέρει επειδή σταμάτησαν οι πολεμικές αποζημιώσεις της Γερμανίας, οι οποίες είχαν βοηθήσει το ισραηλινό κεφάλαιο στο ξεκίνημά του. Πολλοί από τους μετανάστες που πήγαν στο Ισραήλ προσδοκώντας μια καλύτερη ζωή αντιμετώπιζαν τώρα την αυξανόμενη ανεργία. Οι εβραίοι εργάτες συνέχισαν να κάνουν τη ζωή δύσκολη στην ισραηλινή αστική τάξη: μόνο το 1965 έγιναν 277 απεργίες.[21] Το γεγονός ότι το κάψιμο της κόκκινης σημαίας (η οποία συμβόλιζε την ηγεμονία του Εργατικού Κόμματος) είχε γίνει ένα σύνηθες χαρακτηριστικό των διαδηλώσεων των λιμενεργατών κατέστησε σαφές ότι οι σοσιαλδημοκρατικές μορφές του Εργατικού Σιωνισμού δεν μπορούσαν να αφομοιώσουν τους αγώνες των εβραίων εργατών.

Η οικονομική έκρηξη μετά το 1967

Μετά τον πόλεμο του 1967 το κράτος του Ισραήλ όχι μόνο συνέχισε να βρίσκεται περικυκλωμένο από εχθρικά αραβικά κράτη αλλά και να κυριαρχεί πάνω στον παλαιστινιακό πληθυσμό των κατεχόμενων εδαφών.[*] Τώρα, το ένα τρίτο του πληθυσμού που βρισκόταν υπό την κυριαρχία του ισραηλινού κράτους ήταν παλαιστίνιοι. Μπροστά σε αυτές τις εσωτερικές και εξωτερικές απειλές η μελλοντική επιβίωση του σιωνιστικού κράτους απαιτούσε την ενότητα όλων των εβραίων του Ισραήλ —τόσο αυτών της Ανατολής όσο και αυτών της Δύσης. Όμως, για να ενωθούν όλοι οι εβραίοι υπό τη σκέπη του ισραηλινού κράτους ήταν απαραίτητο οι μέχρι τότε αποκλεισμένοι εβραίοι της Ανατολής να ενταχθούν μέσα σε μια διευρυμένη Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση. Κατά βολικό [για το κράτος] τρόπο, οι ίδιες συγκυρίες που απαίτησαν την επέκταση της Εργατικής Σιωνιστικής ρύθμισης πρόσφεραν τους αναγκαίους όρους για να πραγματοποιηθεί μια ευρείας κλίμακας κοινωνική αναδιάρθρωση.

Πρώτον, ο πόλεμος του 1967 υποχρέωσε τις ΗΠΑ να συμπαραταχθούν με το Ισραήλ, θεωρώντας το ως αντίβαρο στον αυξανόμενο παναραβικό εθνικισμό που συντασσόταν με την ΕΣΣΔ. Δεύτερον, η κατοχή της Δυτικής Όχθης πρόσφερε στο Ισραήλ μια μεγάλη δεξαμενή εξαιρετικά εκμεταλλεύσιμης φθηνής παλαιστινιακής εργατικής δύναμης, η οποία, σε συνδυασμό με την ολοένα και μεγαλύτερη ροή της αμερικανικής βοήθειας, πρόσφερε τη ζωτική προϋπόθεση για τη ραγδαία ανάπτυξη της ισραηλινής οικονομίας τα επόμενα δέκα χρόνια.

Μετά το 1967 το ισραηλινό κράτος μπόρεσε να ακολουθήσει μια πολιτική πολεμικού κεϋνσιανισμού, που θα οδηγούσε σε αύξηση των στρατιωτικών δαπανών στο 30% του ΑΕΠ τη δεκαετία του ’70. Οι αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες που χρηματοδοτούνταν από έναν όλο και πιο ελλειματικό κρατικό προϋπολογισμό τροφοδότησαν τη ραγδαία

[21] Βλ. «Δύο Τοπικοί Πόλεμοι», *Situationiste Internationale*, νο.11, 1967. [Μεταφρασμένο στα ελληνικά στο βιβλίο *Τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, ο πόλεμος και το κράτος*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος].

[*] [σ.τ.μ.] Ο λεγόμενος και Πόλεμος των Έξι Ημερών διήρκεσε από τις 5 ως τις 10 Ιουνίου του 1967. Σ’ αυτόν τον πόλεμο το Ισραήλ βγήκε νικητής από τη σύγκρουσή του με την Αίγυπτο, τη Συρία και την Ιορδανία. Ελέγχει πλέον τη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη και την ανατολική Ιερουσαλήμ, που έως τότε ήταν υπό ιορδανικό έλεγχο, τη Λωρίδα της Γάζας, που ήταν έως τότε υπό αιγυπτιακή κηδεμονία, τα υψίπεδα του Γκολάν στη Συρία και τέλος το αιγυπτιακό Σινά. Ήδη από το καλοκαίρι ξεκινά ο εποικισμός της Δυτικής Όχθης. Μια ακόμα γενιά παλαιστινίων προσφύγων παίρνει το δρόμο της εξορίας. 200.000 άνθρωποι ζητούν άσυλο στις γειτονικές χώρες, δίπλα στους 957.000 πρόσφυγες που κατά τις εκτιμήσεις του ΟΗΕ, δημιούργησε η «καταστροφή» του 1948.

οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, η κυβέρνηση μπόρεσε να δημιουργήσει και να προσφέρει πολλές θέσεις εργασίας, όχι μόνο μέσω της επέκτασης της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα αλλά και έμμεσα, καθώς ο ιδιωτικός τομέας επεκτεινόταν για να ικανοποιήσει τις αυξανόμενες ανάγκες του στρατού. Οι αυξανόμενες ανάγκες του ισραηλινού στρατού για οπλισμό υψηλής τεχνολογίας απέφεραν σημαντικά κέρδη στους πέντε μεγαλύτερους ομίλους επιχειρήσεων που κυριαρχούσαν στην οικονομική ζωή του Ισραήλ από τη δεκαετία του '50 και που ελέγχονταν από την αστική τάξη των εβραίων της Δύσης. Βέβαια, ο ισραηλινός στρατός είχε επίσης ανάγκη από στρατιωτικές βάσεις, στρατόπεδα και εγκαταστάσεις τα οποία προσέφεραν επιχειρηματικές ευκαιρίες στην αναδυόμενη μικροαστική τάξη των εβραίων της Ανατολής, η οποία θα μπορούσε να αποκομίσει σημαντικά κέρδη απασχολώντας φτηνή παλαιστινιακή εργατική δύναμη.

Πέρα από την ικανοποίηση των αναγκών της εσωτερικής αγοράς, ο στρατιωτικός εξοπλισμός έγινε το κύριο εξαγώγιμο προϊόν του Ισραήλ. Με το μεγαλύτερο τμήμα του δημοσίου τομέα στραμμένο τώρα προς την πολεμική οικονομία, μόνο αυτοί που είχαν δικαίωμα να στρατεύονται θα μπορούσαν να απασχοληθούν στις σχετικές βιομηχανίες. Οι άραβες «πολίτες» που ζούσαν στο Ισραήλ ήταν αποκλεισμένοι από αυτό το αμφίβολο προνόμιο, πόσο μάλλον οι παλαιστίνιοι που ζούσαν στα κατεχόμενα και έτσι οι «στρατηγικής» σημασίας (καλοπληρωμένες) δουλειές ήταν εξ ορισμού διαθέσιμες μόνο για τους εβραίους (της Ανατολής κυρίως).

Ενώ η στρατιωτικοποίηση της οικονομίας συνέβαλε στην ενσωμάτωση των εβραίων της Ανατολής, επέτεινε την υποτέλεια των μη εβραίων εργατών. Στην πράξη, το Ισραήλ διέθετε τώρα μια αγορά εργασίας δύο ταχυτήτων: μια εβραϊκή και μια παλαιστινιακή. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ισραηλινή κατοχή αυτών των εδαφών δεν οδήγησε σε μια ολοκληρωτική *de jure* προσάρτηση. Αυτό θα σήμαινε ότι αναγνωρίζονταν στους παλαιστίνιους της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας τα ίδια περιορισμένα πολιτικά δικαιώματα που αναγνωρίζονταν στους παλαιστίνιους που μπόρεσαν να μείνουν μέχρι το 1966 μέσα στα σύνορα του 1948. Η κατοχή επέτρεψε στο ισραηλινό κεφάλαιο, ιδίως στον αγροτικό και τον κατασκευαστικό τομέα, να αποσπάσει υπερεργασία από τους παλαιστίνιους εργάτες χωρίς να θέσει σε κίνδυνο τον εβραϊκό χαρακτήρα του κράτους. Οι παλαιστίνιοι δεν ενσωματώθηκαν στην ισραηλινή κοινωνία: την ημέρα εργάζονταν στο Ισραήλ και το βράδυ έπρεπε να επιστρέψουν στα σπίτια τους στη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας. Ενώ η φτηνή εργατική δύναμη των παλαιστινίων τροφοδότησε μια ραγδαία ανάπτυξη στον κατασκευαστικό τομέα και στις δύο πλευρές της Πράσινης Γραμμής, η ισραηλινή οικονομία ενισχύθηκε ακόμα περισσότερο από το γεγονός ότι οι παλαιστίνιοι που ζούσαν στα κατεχόμενα δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να καταναλώνουν ισραηλινά εμπορεύματα.

Επιπλέον, λόγω των αναγκών της εθνικής ασφάλειας και μέσω του ελέγχου των συμβάσεων του δημοσίου αλλά και της ανάπτυξης του κατασκευαστικού τομέα και της πολεμικής βιομηχανίας, το κράτος του Ισραήλ μπόρεσε να ακολουθήσει μια πολιτική ταχείας εκβιομηχάνισης και υποκατάστασης των εισαγωγών. Οι επενδύσεις, προστατευμένες από τον εξωτερικό ανταγωνισμό χάρη στους υψηλούς δασμούς και τις γενναιόδωρες επιχορηγήσεις των εξαγωγών, κατευθύνθηκαν προς την ανάπτυξη μιας σύγχρονης μεταποιητικής βιομηχανίας. Αυτό το γεγονός επέτρεψε στο Ισραήλ να αντικαταστήσει τις εισαγωγές ξένων βιομηχανικών προϊόντων με ντόπια –μια πολιτική που καθιέρωσε το Ισραήλ ως μια σχετικά ανεπτυγμένη βιομηχανική οικονομία στα τέλη της δεκαετίας του '70.

Οι πολιτικές του πολεμικού κεϋνσιανισμού και της ταχείας εκβιομηχάνισης οδήγησαν σε ένα τεράστιο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών καθώς η ζήτηση τόσο των καταναλωτών όσο και των βιομηχανιών ήταν μεγαλύτερη από την προσφορά. Το έλλειμμα του

ισοζυγίου πληρωμών έφτασε το 15% του ΑΕΠ. Αυτό το έλλειμμα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί χάρη στη συνεχή γενναιόδωρη αμερικανική βοήθεια.

Έτσι, η ραγδαία επέκταση και ανάπτυξη του Ισραήλ τα δέκα πρώτα χρόνια μετά τον Πόλεμο των Έξι Ημερών πρόσφερε τους υλικούς όρους για την επέκταση της Εργατικής Σιωνιστικής ρύθμισης. Ενώ το 1966 η ανεργία στο Ισραήλ βρισκόταν στο 11%, τώρα το κύριο χαρακτηριστικό της οικονομίας ήταν η πλήρης σε γενικές γραμμές απασχόληση. Το σιωνιστικό κράτος μπορούσε τώρα να προσφέρει σε όλους τους εβραίους, που επέλεξαν να ζήσουν εκεί, απασχόληση και πιο υψηλό βιοτικό επίπεδο σε μια σύγχρονη δυτικού τύπου οικονομία.

Οικισμοί εποίκων και Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση

Από το τέλος του Πολέμου των Έξι Ημερών και μετά η πολιτική του εβραϊκού εποικισμού στα κατεχόμενα εδάφη αποτέλεσε σημαντικό κομμάτι της επέκτασης της Εργατικής Σιωνιστικής ρύθμισης, η οποία αποσκοπούσε στην ενσωμάτωση των μέχρι τότε αποκλεισμένων εβραίων της Ανατολής. Φυσικά, ο άμεσος στόχος του εποικισμού ήταν η εδραίωση του ισραηλινού ελέγχου στα κατεχόμενα εδάφη. Όμως, η πολιτική του εποικισμού προσέφερε στα φτωχά κομμάτια της εβραϊκής εργατικής τάξης ευκαιρίες στέγασης και εργασίας, πράγμα που τους επέτρεψε να ξεφύγουν από την υποδεέστερη θέση που είχαν στο «καθαυτό Ισραήλ». Αυτό είχε μια ιδιαίτερη σημασία τη δεκαετία του '70, όταν η έλλειψη επαρκούς στέγασης οδηγούσε άστεγους εβραίους της Ανατολής να καταλαμβάνουν άδεια κτίρια στα πλούσια προάστια των εβραίων της Δύσης.

Ο εποικισμός προσέφερε μια εναλλακτική λύση σε αυτήν την ανταγωνιστική άμεση οικειοποίηση, κατευθύνοντας τον ανταγωνισμό αλλού. Τοποθέτησε την εβραϊκή εργατική τάξη στην πρώτη γραμμή –σε μια άμεση, ανταγωνιστική σχέση με το δυνάμει εξεγερσιακό παλαιστινιακό προλεταριάτο. Με αυτόν τον τρόπο την πρόσδεσε στο σιωνιστικό κράτος, το οποίο προστάτευε τα νεοαποκτηθέντα προνόμιά τους απέναντι στις διεκδικήσεις των παλαιστινίων. Το 1971 υπήρχαν ήδη 52 θύλακες εποίκων.

Οι ισραηλινοί Μαύροι Πάνθηρες

Όμως δεν ενσωματώθηκαν όλοι στην Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση και οι ταξικοί αγώνες συνεχίστηκαν. Πολλοί νεαροί εβραίοι της Ανατολής αποκλείστηκαν από τα «ευεργετήματα» της κατοχής επειδή είχαν βεβαρυμένο ποινικό μητρώο και έτσι δεν μπορούσαν να βρουν καλές δουλειές και σπίτια, τα οποία υποτίθεται ότι ήταν εκ γενετής δικαιώματα των εβραίων στο Ισραήλ. Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη που σημειώθηκε μετά το 1967 οδήγησε στην ανάπλαση πόλεων που στο παρελθόν υπήρξαν συνοριακές όπως η Μουσράρα, γεγονός το οποίο περιθωριοποίησε τους φτωχούς εβραίους της Βόρειας Αφρικής. Αυτό αποτέλεσε τη βάση ενός νέου κινήματος: των ισραηλινών Μαύρων Πανθήρων.

Η κοινωνική βάση τους ήταν σίγουρα πιο περιθωριακή από εκείνη των κινημάτων της δεκαετίας του '60. Ωστόσο, η διαδήλωσή τους ενάντια στην αστυνομική καταστολή το 1971 προσέλκυσε δεκάδες χιλιάδες άτομα και οδήγησε σε 171 συλλήψεις και στον τραυματισμό 35 ατόμων στη διάρκεια των συγκρούσεων με την αστυνομία. Επίσης «φλέρταραν» με αριστερούς αντισιωνιστές και ορισμένοι σκέφτηκαν ακόμα και τη διεξαγωγή συνομιλιών με την ΟΑΠ. Γράφτηκαν κάποιες προκηρύξεις από μέλη ή συμπαθούντες της Matzpen (μια μικρή αλλά πολύ γνωστή αντισιωνιστική ομάδα), οι οποίοι συνεργάστηκαν με τους Μαύρους Πάνθηρες σε ορισμένα ζητήματα. Από σχόλια των τελευταίων φαίνεται ότι είχε αρχίσει να αναδύεται μια ταξική θέση: *«μας χρειάζονται κάθε φορά που κάνουν έναν πόλεμο», «δε θέλω να σκέφτομαι τι θα συμβεί όταν θα υπάρξει ειρήνη», «εάν οι άραβες είχαν μυαλό θα άφηναν τους εβραίους να φαγωθούν μεταξύ τους»*.

Ωστόσο, η κριτική τους στην ισραηλινή κοινωνία υπονομεύτηκε από τα στοιχεία εκείνα που αναζητούσαν μια στέγη στον Εργατικό Σιωνισμό και τα οποία συνεπώς διαφώνησαν με τη δημιουργία επαφών με την αντισιωνιστική αριστερά ή, ακόμα χειρότερα, με εκείνους τους κοινωνικούς παρίες: τους παλαιστίνιους. Σε διάφορα ηγετικά μέλη των Μαύρων Πανθήρων δόθηκαν καλύτερα σπίτια και δουλειές και έτσι εγκατέλειψαν την ομάδα, την οποία άρχισαν να απασχολούν όλο και περισσότερο οι διασπάσεις της.

Όμως οι εβραίοι της Ανατολής εξακολουθούσαν να είναι σε μεγάλο βαθμό δυσαρεστημένοι με το κατεστημένο του Εργατικού Σιωνισμού. Η αφομοίωση των εβραίων ριζοσπαστών, όπως οι ηγετικές προσωπικότητες των Μαύρων Πανθήρων, αντανακλούσε ένα κλίμα γενικότερων προσδοκιών εκ μέρους των εβραίων εργατών, οι οποίοι απέβλεπαν σε ένα βιοτικό επίπεδο καλύτερο από εκείνο των γονιών τους. Η ανάγκη να εξασφαλιστεί πλήρης απασχόληση για όλους τους εβραίους ενίσχυσε τη θέση των εβραίων εργατών στις μισθολογικές διαπραγματεύσεις, κάτι που οδήγησε σε προβλήματα πληθωρισμού για την ισραηλινή οικονομία.

Αυτά τα προβλήματα δεν απασχολούσαν μόνο το Ισραήλ· η Δυτική Ευρώπη και η Αμερική αντιμετώπιζαν επίσης ένα προλεταριάτο το οποίο, αντί να είναι ευχαριστημένο με τις «κατακτήσεις» της μεταπολεμικής ρύθμισης, την χρησιμοποιούσε για να επιβάλλει περισσότερους περιορισμούς στην καπιταλιστική συσσώρευση. Στο Ισραήλ, τα προβλήματα αυτά εντείνονταν από τους περιορισμούς της εντατικής συσσώρευσης και από τις επιταγές της ασφάλειας.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70, και δεδομένης της εξασφάλισης της εβραϊκής εργατικής τάξης, η πολιτική της εντατικής οικονομικής επέκτασης που βασιζόταν στην υποκατάσταση των εισαγωγών άρχισε να φτάνει τα όρια της περιορισμένης ισραηλινής οικονομίας. Ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης από 10% και πάνω το χρόνο, που είχε επιτευχθεί τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '70 υποχώρησε στο μέτριο 3%. Αυτή η επιβράδυνση θα προκαλούσε μια πληθωριστική κρίση που θα έκανε τις τιμές των προϊόντων να αυξηθούν κατά 100.000% μέσα σε μόλις επτά χρόνια. Αυτή η κρίση μπορούσε να ξεπεραστεί μόνο αν υπονομευόταν η Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση με το σχετικά γενναιόδωρο κοινωνικό μισθό που προσέφερε.

Η πληθωριστική κρίση του 1978 - 1985

Η πλήρης απασχόληση σε μια οικονομία που κυριαρχείται από λίγα μεγάλα επιχειρηματικά συγκροτήματα και που προστατεύεται από τον ξένο ανταγωνισμό μέσω υψηλών δασμών αποτελεί μια κλασική συνταγή πληθωρισμού. Η ένταξη του 85% των μισθολογικών συμβάσεων σε ένα σύστημα αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, μαζί με τα άλλα επιδόματα πρόνοιας και τις άλλες μορφές εισοδήματος, σήμαινε ότι οποιαδήποτε άνοδος τιμών μεταφραζόταν σύντομα σε αύξηση μισθών, που με τη σειρά της οδηγούσε σε νέα άνοδο τιμών αφού το κόστος των υψηλότερων μισθών μετατοπιζόταν στον καταναλωτή. Ως αποτέλεσμα, η ισραηλινή οικονομία ήταν επιρρεπής σε ένα φαύλο κύκλο αυτοτροφοδοτούμενων πληθωριστικών πιέσεων.

Ο πολεμικός κεϋνσιανισμός οδήγησε σε δείκτη πληθωρισμού μεταξύ 30% και 40% στο μεγαλύτερο διάστημα της δεκαετίας του '70. Ωστόσο, με τη διατήρηση της σταθερής ισοτιμίας της ισραηλινής λίρας προς το αμερικάνικο δολάριο (παρά την κατάρρευση του συστήματος σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods το 1973), η ισραηλινή κυβέρνηση είχε τη δυνατότητα να κρατά τον πληθωρισμό υπό έλεγχο. Η άνοδος των εγχώριων τιμών αντισταθμιζόταν από το γεγονός ότι σε μια σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία οι εισαγωγές παρέμεναν φθηνότερες απ' ό,τι θα ήταν σε άλλη περίπτωση, κάτι που βοήθησε να κρατηθεί χαμηλά ο τιμάριθμος, στον οποίο βασίζονταν οι αυξήσεις μισθών. Φυσικά,

η άνοδος των εγχώριων τιμών σε καθεστώς σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας έκανε την ισραηλινή βιομηχανία μη ανταγωνιστική αλλά αυτό μπορούσε να αντισταθμιστεί με την αύξηση των δασμών, την αύξηση των επιδοτήσεων των εξαγωγών και την περιστασιακή ελεγχόμενη υποτίμηση της ισραηλινής λίρας.

Ωστόσο, η επιβράδυνση της οικονομίας, σε συνδυασμό με την ευμετάβλητη πολιτική κατάσταση στη Μέση Ανατολή, οδήγησε σε μια αποφασιστική αλλαγή κατεύθυνσης της οικονομικής πολιτικής, η οποία θα προκαλούσε μια οικονομική κρίση στη δεκαετία του '80. Αυτή η αλλαγή πολιτικής έγινε με την εκλογή της κυβέρνησης του Λικούντ το 1978, που σήμανε το τέλος της τριακονταετούς κυριαρχίας του Εργατικού Κόμματος. Η ανασυγκρότηση της Δεξιάς, σε συνδυασμό με τις διασπάσεις στο Εργατικό Κόμμα, έδωσε τη δυνατότητα στο Λικούντ να επωφεληθεί εκλογικά από τη συνεχιζόμενη δυσαρέσκεια των εβραίων της Ανατολής για τους Εργατικούς. Όμως οι αποπληθωριστικές πολιτικές του Λικούντ μπορούσαν να εφαρμοστούν μόνο σε αντιπαράθεση με την εβραϊκή εργατική τάξη, η εξασφάλιση της οποίας συνέβαλλε στην πληθωριστική κρίση και την πτώση των κερδών για ορισμένα κομμάτια της ισραηλινής αστικής τάξης. Το Λικούντ αντιμετώπισε επίσης μια αμυντική αντίδραση σε κάποιες από τις πολιτικές του από το «Εργατικό Κατεστημένο» της αστικής τάξης των εβραίων της Δύσης, καθώς η Histadrut προσπαθούσε να διατηρήσει τον έλεγχο των αγώνων της ισραηλινής εργατικής τάξης, όπως π.χ. των βίαιων διαδηλώσεων των εργατών οδοποιίας.

Αραβικά κράτη, επέκταση και ΗΠΑ

Η αποφασιστική νίκη του Ισραήλ στον πόλεμο του 1973 διέρρηξε τελικά την ενότητα των αραβικών κρατών. Η θέση του Ισραήλ στη Μέση Ανατολή δεν κινδύνευε πια από την εξωτερική απειλή μιας εχθρικής αραβικής συμμαχίας. Όμως η μετέπειτα ευθυγράμμιση της πολιτικής της Αιγύπτου με αυτή των ΗΠΑ έθεσε κατά κάποιο τρόπο σε αμφισβήτηση την μακροπρόθεσμη δέσμευση των ΗΠΑ να χρηματοδοτούν το Ισραήλ. Αν τα αραβικά κράτη ευθυγραμμίζονταν με τις ΗΠΑ, για ποιο λόγο οι τελευταίες να συνέχιζαν να τροφοδοτούν το Ισραήλ με δισεκατομμύρια δολάρια;

Επιπλέον, με την εξουδετέρωση της Αιγύπτου στο νότο, ο δρόμος ήταν πια ανοιχτός για την επέκταση του Ισραήλ προς το βορρά και την ανατολή. Η προσάρτηση των κατεχόμενων εδαφών της Δυτικής Όχθης και η οικονομική υποτέλεια της Ιορδανίας και του Λιβάνου προσέφερε μια διέξοδο από τους αυξανόμενους περιορισμούς της εντατικής συσσώρευσης.

Αλλά μια τέτοια πολιτική αντιτίθετο στα συμφέροντα των ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ χρειάζονταν μεν το Ισραήλ σαν το μαντρόσκυλό τους για τις ιμπεριαλιστικές βλέψεις και των δυο στη Μέση Ανατολή, δεν ήθελαν όμως αυτό το μαντρόσκυλο να αποσταθεροποιήσει την περιοχή και να γίνει ενοχλητικό στις πλούσιες σε πετρέλαιο σύμμαχές τους χώρες, όπως η Σαουδική Αραβία. Γι' αυτόν τον λόγο η πολιτική του Λικούντ, που απέβλεπε στη δημιουργία ενός μεγάλου Ισραήλ, απαιτούσε τη χαλάρωση της «χρυσής αλυσίδας» της αμερικανικής οικονομικής υποστήριξης.

Η φυγή κεφαλαίων από τις δυτικές οικονομίες στα τέλη της δεκαετίας του '70 και η συνακόλουθη αύξηση του παγκόσμιου χρηματιστικού κεφαλαίου δημιούργησαν την προοπτική για τη μείωση της εξάρτησης από την αμερικανική βοήθεια. Το Ισραήλ, εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα οικονομικής φιλελευθεροποίησης και απορρύθμισης, ήλπιζε στην εισροή διεθνών κεφαλαίων και κατ' επέκταση στη μείωση της εξάρτησης από τις ΗΠΑ. Η φιλελεύθερη πολιτική που προωθήθηκε από το Λικούντ εναρμονίστηκε με τις επιδιώξεις μεγάλου τμήματος της ισραηλινής αστικής τάξης, που, βλέποντας τα κέρδη του να μειώνονται, αποζητούσε μεγαλύτερες ελευθερίες για να βρει επικερδείς επενδυτικούς τομείς.

Ο Μίλτον Φρίντμαν —ένας από τους πρωτοπόρους αυτού που σήμερα είναι γνωστό ως «νεοφιλελευθερισμός»— κλήθηκε να δώσει τις συμβουλές του για ένα πρόγραμμα φιλελευθεροποίησης αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων της νέας κυβέρνησης. Οι συμβουλές του είχαν ως αποτέλεσμα να άρει η νέα ισραηλινή κυβέρνηση τους δασμούς στις εισαγωγές και την επιδότηση των εξαγωγών, να χαλαρώσει τους ελέγχους στην εισροή και εκροή συναλλάγματος και να εγκαταλείψει τη σταθερή ισοτιμία της ισραηλινής λίρας με το αμερικανικό δολάριο.

Μέσα σε λίγες εβδομάδες από τη στιγμή που έπαψε να ισχύει αυτή η ισοτιμία, η λίρα έχασε το 1/3 της αξίας της. Οι τιμές των εισαγόμενων προϊόντων τινάχθηκαν στα ύψη συμπαρασύροντας και τον τιμάριθμο. Μέσα σε λίγους μήνες η τιμαριθμοποίηση των μισθών έκανε τον δείκτη του πληθωρισμού να ανέβει πάνω από το 100%, γεγονός που οδήγησε στην αντικατάσταση της ισραηλινής λίρας ως εθνικού νομίσματος από το σέκελ, με την ισοτιμία του τελευταίου απέναντι στη λίρα να είναι ένα προς δέκα.

Ωστόσο, η πολιτική φιλελευθεροποίησης σε συνδυασμό με την απότομη μείωση των πραγματικών μισθών λόγω της καθυστερημένης τιμαριθμοποίησής τους σε σχέση με την αύξηση του πληθωρισμού, ευνόησε σημαντικά την κερδοφορία και οδήγησε σε νέα εκρηκτική ανάπτυξη.[22] Ως αποτέλεσμα, η ισραηλινή οικονομία κατάφερε το 1981 να φτάσει τους ρυθμούς ανάπτυξης που είχε στην αρχή της δεκαετίας του ’70. Μάλιστα αυτήν την περίοδο, και ενώ η παγκόσμια κρίση δεν είχε ακόμα ξεπεραστεί, κάποιοι υποστήριζαν ότι ο υψηλός πληθωρισμός του Ισραήλ δεν αποτελούσε πρόβλημα. Με την εξωτερική αξία του σέκελ, μετρημένη σε δολάρια, να μειώνεται με τον ίδιο ρυθμό που ο πληθωρισμός μείωνε την εσωτερική του αξία, υποστηριζόταν ότι με όρους δολαρίου ο πληθωρισμός ήταν περίπου μηδενικός. Πράγματι, ένας μηδενικός πληθωρισμός με όρους δολαρίου, σε σύγκριση με τον πολύ υψηλότερο πληθωρισμό στις ΗΠΑ και αλλού, υποδήλωνε μια συνεχή αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ισραηλινής βιομηχανίας διεθνώς.

Αυτή η αισιοδοξία δεν κράτησε πολύ. Καθώς η οικονομική ανάπτυξη άρχισε να επιβραδύνεται και το δημόσιο έλλειμμα άρχισε να διογκώνεται ως αποτέλεσμα της εισβολής στο Λίβανο, δημιουργήθηκαν φόβοι ότι ο υψηλός πληθωρισμός θα οδηγούσε γρήγορα σε έναν ανεξέλεγκτο υπερπληθωρισμό. Έτσι, η κυβέρνηση Μπέγκιν εισήγαγε μια σειρά νέων οικονομικών πολιτικών που στόχευαν στη σταδιακή μείωση του πληθωρισμού. Οι περικοπές των δημοσίων δαπανών συνδυάστηκαν με μια πολιτική περιορισμού της διολίσθησης του σέκελ ως προς το αμερικανικό δολάριο σε 5% μηνιαίως. Στο μεταξύ έγιναν προσπάθειες να περιοριστεί η τιμαριθμοποίηση των εισοδημάτων.

Η πολιτική του περιορισμού της διολίσθησης του σέκελ αύξησε άμεσα την δημοτικότητα της κυβέρνησης καθώς μειώθηκαν οι τιμές των εισαγόμενων καταναλωτικών αγαθών. Ταυτόχρονα, όμως, έκανε τις ισραηλινές εξαγωγές μη ανταγωνιστικές. Χάνοντας όλο και περισσότερο την ανταγωνιστικότητά τους οι ισραηλινές επιχειρήσεις άρχισαν να χρεοκοπούν και η ανεργία να αυξάνεται. Ταυτόχρονα, η προσπάθεια να κρατηθούν οι μισθοί χαμηλοί οδήγησε σε αυξανόμενη εργατική αναταραχή.

Μετά την παραίτηση του Μπέγκιν το φθινόπωρο του 1983, ο φόβος ότι η κυβέρνηση δε θα μπορούσε να αποτρέψει μια κάθετη πτώση της αξίας του σέκελ οδήγησε πολλούς καταθέτες στις τράπεζες για να ανταλλάξουν τα σέκελ τους με δολλάρια. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να εθνικοποιήσει τις μεγάλες τράπεζες και να επιτρέψει την πτώση του σέκελ έναντι του δολαρίου. Για να καθησυχάσει τις χρηματοοικονομικές αγο-

[22] Οι περισσότεροι μισθοί αυξάνονταν κάθε έξι μήνες. Μια αύξηση του πληθωρισμού σήμαινε μείωση των πραγματικών μισθών στο διάστημα που μεσολαβούσε μέχρι την αντίστοιχη αύξησή τους. Συνεπώς αυτή η καθυστέρηση στην αύξηση των μισθών είχε ως αποτέλεσμα τη μεταφορά εισοδήματος από τους μισθούς στα κέρδη.

ρές υποχρεώθηκε να ανακοινώσει μεγάλες περικοπές των δημόσιων δαπανών και σφιχτή νομισματική πολιτική.

Σ' αυτές τις νέες πολιτικές αντιτάχθηκαν αποφασιστικά τόσο η Histadrut όσο και οι κυρίαρχοι καπιταλιστές μέσα στο «Εργατικό Κατεστημένο». Η Histadrut κήρυξε μια σειρά απεργιών που παρέλυσαν τη χώρα. Δεδομένης της αδυναμίας να διατηρηθούν χαμηλά οι μισθοί, ο φαύλος κύκλος των αυτοτροφοδοτούμενων πληθωριστικών πιέσεων που προκλήθηκε από την κάθετη πτώση της αξίας του σέκελ οδήγησε σε αύξηση του πληθωρισμού. Την παραμονή των εκλογών, τον Ιούλιο του 1983, ο πληθωρισμός πλησίαζε το 400%. Με τις αυξήσεις στους μισθούς να υστερούν σε σχέση με την αύξηση των τιμών, η άνοδος του πληθωρισμού μείωσε κατά 30% τους πραγματικούς μισθούς.

Τα ποσοστά τόσο των Εργατικών όσο και του Λικούντ στις εκλογές μειώθηκαν και υποχρεώθηκαν να συνασπιστούν σχηματίζοντας κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» με πρωθυπουργό τον Πέρες, τον ηγέτη των Εργατικών. Ο Πέρες, ασκώντας την επιρροή του στο «Εργατικό Κατεστημένο», πρότεινε ένα πρόγραμμα έκτακτων μέτρων: κρατήσεις 10% στους μισθούς, αναστολή της τιμαριθμοποίησης των μισθών και τρίμηνο «πάγωμα» μισθών και τιμών. Για τη στήριξη των μέτρων αυτών θα έμπαινε σε εφαρμογή ένα άνευ προηγουμένου πρόγραμμα περικοπών για να μειώσει στο μισό το έλλειμμα του προϋπολογισμού, το οποίο ανερχόταν στο 20% του ΑΕΠ. Τη στιγμή που το πρόγραμμα τέθηκε σε εφαρμογή το φθινόπωρο του 1983, μετά από διαπραγματεύσεις που κράτησαν όλο το καλοκαίρι, ο πληθωρισμός είχε ήδη αγγίξει το 1.000%.

Το πρόγραμμα του Πέρες είχε μερική επιτυχία. Η κυβέρνηση του Λικούντ, αντιμέτωπη με τη σθεναρή αντίσταση της Histadrut, είχε παραιτηθεί από την προσπάθεια κατάργησης της τιμαριθμοποίησης των μισθών και των λοιπών εισοδημάτων. Όμως η αναστολή αυτής της ρύθμισης παρουσιαζόταν τώρα περισσότερο νομιμοποιημένη στο «Εργατικό Κατεστημένο», αφού προτάθηκε από μια ηγετική φυσιογνωμία των Εργατικών. Μέχρι το Μάϊο του 1985, ο πληθωρισμός είχε μειωθεί στο 400% ενώ, παρά την αυξανόμενη αντίδραση, το έλλειμμα του προϋπολογισμού μειώθηκε στο 15% του ΑΕΠ. Τότε ο Πέρες ανήγγειλε μια νέα δέσμη μέτρων. Άλλο ένα τρίμηνο «πάγωμα των μισθών και των τιμών» θα συνοδευόταν από νέες περικοπές στις δημόσιες δαπάνες, με στόχο πάλι τη μείωση στο μισό του ελλείμματος του προϋπολογισμού. Την ίδια στιγμή το σέκελ υποτιμήθηκε κατά 19% και στη συνέχεια θα διατηρούσε σταθερή την ισοτιμία του με το αμερικανικό δολάριο.

Ωστόσο, αν και κατάφερε κατά κάποιο τρόπο να κερδίσει την υποστήριξη του «Εργατικού Κατεστημένου» για αυτά τα μέτρα λιτότητας, η αντίσταση των εβραίων εργατών στη νέα λιτότητα απείλησε να σπάσει τα δεσμά του αφομοιωτικού ρόλου της Histadrut. Αντιμέτωπη με αυξανόμενες άγριες απεργίες, η Histadrut κήρυξε γενική απεργία που ανάγκασε την κυβέρνηση να επιτρέψει μια μικρή αύξηση των μισθών πριν το «πάγωμα» μισθών και τιμών· κάτι που δεν μπορούσε να αναπληρώσει την μείωση κατά 20% των πραγματικών μισθών, ούτε να απαλύνει τη μεγάλη αύξηση της ανεργίας, αποτελέσματα της πρώτης δέσμης μέτρων λιτότητας του Πέρες.

Η δρακόντεια πολιτική της κυβέρνησης Εργατικών-Λικούντ έσωσε τελικά το ισραηλινό κράτος από τον υπερπληθωρισμό. Το 1986 ο πληθωρισμός είχε μειωθεί σε ένα αξιοπρεπές 20%. Από την άλλη, όμως, ο Πέρες, ξεπερνώντας την πληθωριστική κρίση, υπονόμευσε την Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση. Ενώ οι πραγματικοί μισθοί άρχισαν να ανακάμπτουν σιγά-σιγά μετά το 1986, η ανεργία εκτοξεύτηκε σε επίπεδα που είχαν να εμφανιστούν από την περίοδο ύφεσης των αρχών της δεκαετίας του '60 και παρέμεινε υψηλή καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 και των αρχών της δεκαετίας του '90. Τα συνεχιζόμενα στη δεκαετία του '80 μέτρα λιτότητας οδήγησαν σε περαιτέρω περικο-

πές του κοινωνικού κράτους και στην υπονόμευση των κοινωνικών κεκτημένων. Και όλα αυτά, βέβαια, επιβλήθηκαν στην εβραϊκή εργατική τάξη με τη βοήθεια της Histadrut.

Πολιτικοί και από τα δύο βασικά κόμματα άρχισαν πλέον να ενστερνίζονται τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές, παρότι στην αρχή η απορρύθμιση και η ιδιωτικοποίηση εθνικών επιχειρήσεων είχε μικρή επιτυχία λόγω εν μέρει της αντίστασης της Histadrut που ήταν ιδιοκτήτης πολλών μεγάλων κρατικών εταιριών. Ωστόσο, η ανεργία, η επέκταση της προσωρινής εργασίας και η ελαστικοποίηση της εργασίας θα αποτελούσαν πλέον πραγματικότητα για όλο και περισσότερα τμήματα της ισραηλινής εργατικής τάξης.

Λόγω της αποσάθρωσης των πιο κοινωνικών πτυχών του Εργατικού Σιωνισμού μετά την πληθωριστική κρίση των αρχών της δεκαετίας του '80, η πολιτική του εποικισμού των κατεχόμενων εδαφών γινόταν όλο και πιο σημαντική για την ενσωμάτωση της εβραϊκής εργατικής τάξης στο σιωνιστικό κράτος. Μάλιστα, όπως αναγνώρισε το Λικούντ, οι έποικοι παρείχαν σημαντική υποστήριξη στη μακρόχρονη στρατηγική δημιουργίας ενός Μεγάλου Ισραήλ, κάτι που μερικά τμήματα της ισραηλινής αστικής τάξης έβλεπαν ως διέξοδο από τη χρόνια στασιμότητα της ισραηλινής οικονομίας μετά τα τέλη της δεκαετίας του '70. Ως ένα βαθμό, οι οικισμοί των εποίκων έχουν απαλλάξει την κυβέρνηση από το πολιτικό βάρος της κατοχής, ιδιαίτερα τις κυβερνήσεις των Εργατικών. Η απροθυμία του Ισραήλ να κάνει παραχωρήσεις στους παλαιστίνιους θα μπορούσε να αποδοθεί στην αδιαλλαξία και τον «εξτρεμισμό» των εποίκων, οι οποίοι εξαναγκάστηκαν να ταυτιστούν με τις επιταγές της ασφάλειας περισσότερο και από την πιο «επιθετική» κυβέρνηση.

Από την άλλη, η επιτάχυνση του εποικισμού αντιπροσώπευε ένα μικρό συμβιβασμό με τμήματα της ισραηλινής αστικής τάξης που υποστήριζαν την de jure προσάρτηση των κατεχόμενων εδαφών. Επειδή η κρίση μπορούσε να ξεπεραστεί μόνο με τις περικοπές στον κοινωνικό μισθό της Εργατικής Σιωνιστικής ρύθμισης, οι οικισμοί εποίκων χρησιμοποιήθηκαν τόσο ως μορφή αποκατάστασης των φτωχών εβραίων όσο και ως μέσο de facto προσάρτησης, για την πραγματοποίηση του οράματος του Μεγάλου Ισραήλ με άλλα μέσα. Αλλά το Ισραήλ ήταν ακόμα εξαρτημένο από την αμερικανική βοήθεια και έτσι έπρεπε να περιορίσει τις επεκτατικές του βλέψεις.

Οικισμοί εποίκων και αντιφάσεις

Η αντίθεση στον εποικισμό από μεγάλο τμήμα της μεσαίας τάξης του Ισραήλ, που υποστήριζε την οργάνωση «Ειρήνη Τώρα» (Peace Now), διόγκωσε τα προβλήματα της ισραηλινής αστικής τάξης.[23] Η κατοχή της Γάζας και της Δυτικής Όχθης είχε παίξει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση του ταξικού συμβιβασμού στο Ισραήλ μετά το 1967. Η υποτέλεια των παλαιστινίων εργατών σε συνδυασμό με την οικονομική στήριξη των ΗΠΑ επέτρεπαν στην εβραϊκή εργατική τάξη να απολαμβάνει υψηλότερους μισθούς από τους παλαιστίνιους γείτονες και να αποφεύγει ταπεινωτικά επαγγέλματα. Η κατοχή της γης επέτρεψε σε εβραίους εργάτες που δεν μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά τη διαμονή σε αστικές περιοχές να μετακινηθούν σε επιδοτούμενες κατοικίες (κατασκευασμένες από φτηνή παλαιστινιακή εργασία). Έτσι, εβραίοι εργάτες στοιβάχτηκαν σε ένα προστατευτικό για το κράτος ανάχωμα στα κατεχόμενα εδάφη.

Αυτά τα μέτρα ήταν ζωτικά για τη μείωση της μαχητικότητας του εβραϊκού προλεταριάτου αλλά προκάλεσαν την άμεση αντίσταση των φιλελεύθερων μεσαίων τάξεων και, το πιο σημαντικό, των παλαιστινίων. Το μόνιμο πρόβλημα της ισραηλινής αστικής τάξης ήταν πώς θα διατηρούσε το συμβιβασμό με την εβραϊκή εργατική τάξη χωρίς να προκαλεί υπερβολικά τους παλαιστίνιους. Το στρίμωγμα των παλαιστινίων σε όλο και μικρότερο χώρο λόγω της επέκτασης των οικισμών των εποίκων, στους οποίους πολλοί από

αυτούς ήταν αναγκασμένοι να δουλεύουν, προκάλεσε στις αρχές της δεκαετίας του '70 εξεγέρσεις στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Γάζας, οι οποίες συνετρίβησαν (κυριολεκτικά) από τα τανκς του Σαρόν. Έκτοτε, η κατάσταση στη Γάζα είναι σχετικά ήσυχη, αλλά για πόσο ακόμα; Η ισραηλινή αστική τάξη μπορεί να κάνει παραχωρήσεις στους εβραίους εργάτες αλλά ως μόνο μέσο κατευνασμού των παλαιστινίων χρησιμοποιεί την ωμή βία. Οποιαδήποτε παραχώρηση στους παλαιστίνιους θα υπονόμευε την Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση.

Το 1985 τα κατεχόμενα εδάφη σήκωσαν το βάρος της κρίσης. Η σωτηρία του ισραηλινού κεφαλαίου απαιτούσε την περαιτέρω εξάρτηση της παλαιστινιακής αστικής τάξης, που θα επιτυγχανόταν με την άρνηση παραχώρησης αδειών για *«την επέκταση του γεωργικού ή βιομηχανικού τομέα, που θα μπορούσαν να γίνουν ανταγωνιστικοί απέναντι στο κράτος του Ισραήλ»*.[24] Δεδομένης της αυξανόμενης ανεργίας στα κατεχόμενα, οι παλαιστίνιοι εργάτες αναγκάζονταν όλο και περισσότερο να αναζητούν εργασία εντός της Πράσινης Γραμμής ή στην κατασκευή των εβραϊκών οικισμών, οι οποίοι επεκτείνονταν ως αντιστάθμισμα στην έλλειψη φθηνής στέγης στις αστικές περιοχές του «καθαυτό Ισραήλ». Ενώ η εργασία στα κατασκευαστικά έργα ήταν για τους παλαιστίνιους πηγή εισοδήματος, αποτελούσε ταυτόχρονα πηγή δυσφορίας και η αντίσταση που αυτή γεννούσε πρόσφερε τη δικαιολογία για την όξυνση της καταπίεσης από τη στρατιωτική κυβέρνηση.

Η «Σιδηρά Πυγμή» του 1985, για την αντιμετώπιση της αντίστασης στα κατεχόμενα εδάφη, συμβάδιζε με τα μέτρα λιτότητας για την αντιμετώπιση της κρίσης στο εσωτερικό. Η «Σιδηρά Πυγμή» όξυνε τα καταπιεστικά μέτρα, όπως η «διοικητική κράτηση» των παλαιστινίων μαχητών και η επιβολή αντιποίνων σε ολόκληρο τον πληθυσμό. Αυτή η κατάσταση αποτέλεσε το υπόβαθρο της Ιντιφάντα του 1987-93. Αλλά πριν να προχωρήσουμε σε αυτό πρέπει να εξετάσουμε την ταξική σύνθεση των παλαιστινίων...

[23] Το 1978 ο εποικισμός έγινε εστία αντιπαράθεσης της Εργατικής Σιωνιστικής μεσαίας τάξης με το Λικούντ. Η «επιστολή των αξιωματικών» αντιτάχθηκε σε αυτή την επέκταση με το επιχείρημα ότι απειλούσε τον «εβραϊκό δημοκρατικό χαρακτήρα του κράτους». Αυτό το «διογκούμενο χάσμα ανάμεσα στις δυτικές δημοκρατικές πρακτικές και σε αυτές του Ισραήλ» ήταν η ιδεολογική βάση του Κινήματος Ειρήνης. Ηθελημένα ξεχνούσαν ότι οι οικισμοί εποίκων ξεκίνησαν όταν ήταν στην εξουσία οι Εργατικοί. Η αντίφαση, που εύκολα μπορούσαν να αγνοούν πριν το 1967, γινόταν όλο και πιο ορατή με την κατοχή. Τα πιο ριζοσπαστικά στοιχεία του Κινήματος Ειρήνης σκέφτηκαν κάτι που ήταν σχεδόν αδιανόητο στην ισραηλινή κοινωνία: τη δημόσια άρνηση στράτευσης. Αυτό δημιούργησε σημαντικές διαιρέσεις εντός του κινήματος λόγω της κεντρικής σημασίας της υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας για την αναπαραγωγή της ισραηλινής κοινωνίας. Η κυρίαρχη τάση του, η οργάνωση «Ειρήνη Τώρα» αποκήρυξε μια επιστολή εφέδρων στρατιωτών προς τον υπουργό Άμυνας, με την οποία απειλούσαν να μην υπερασπιστούν τους οικισμούς των εποίκων. Οι «αντιρρησίες συνείδησης» νομιμοποιήθηκαν περισσότερο το 1982 επειδή η εισβολή στο Λίβανο απείλησε την πίστη πολλών Εργατικών Σιωνιστών στον αποκλειστικά αμυντικό ρόλο του ισραηλινού στρατού. 160 στρατιώτες δικάστηκαν και καταδικάστηκαν για άρνηση συμμετοχής στην εισβολή. Ωστόσο, η χρήση χασίς στο στρατό και η οικονομική κρίση απείλησαν την πολεμική επιχείρηση στο Λίβανο περισσότερο απ' ό,τι οι «αντιρρησίες συνείδησης». Με τους τελευταίους μπορούσαν να ξεμπερδέψουν κατά κάποιο τρόπο, επιτρέποντας στους σχετικά λίγους αρνητές να «το παίζουν τρελοί», μεταφέροντάς τους έτσι μακριά από την πρώτη γραμμή. Η διαδήλωση 400.000 ανθρώπων ενάντια στις σφαγές στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Σάμπρα και της Σατίλα το 1982 θεωρήθηκε ως η κορύφωση του ισραηλινού αντιπολεμικού κινήματος. Ο πόλεμος στο Λίβανο δεν κατέληξε στη γρήγορη νίκη που όλοι περίμεναν και πολλοί γονείς ήρθαν αντιμέτωποι με το ενδεχόμενο να δουν τα παιδιά τους να γυρίζουν μέσα σε φέρετρα.

[24] Γιτζάκ Ράμπιν, υπουργός Άμυνας του Ισραήλ το 1985.

3.3 Η δημιουργία της παλαιστινιακής εργατικής τάξης

Μια γη χωρίς ανθρώπους;

Ο μύθος που θέλει τους πιονέρους Σιωνιστές να εγκαθίστανται σε μια ακατοίκητη έρημο και να τη μεταμορφώνουν σε γόνιμο αμπελώνα αποκρύπτει έναν πιο κοινότοπο μετασχηματισμό —το μετασχηματισμό των παλαιστινίων από αγρότες σε προλετάριους:

Ο «παράδεισος» της ερήμου Νεγκέβ, οι ανθηρές καλλιέργειες εσπεριδοειδών και αβοκάντο στις παραλιακές πεδιάδες καθώς και η ραγδαία βιομηχανική ανάπτυξη (για τα δεδομένα μιας πολύ μικρής χώρας) προϋπέθεταν την καταλήστευση των παλαιστινίων χωρικών.[25]

Η διαδικασία αυτή είχε ήδη ξεκινήσει όταν έφτασαν οι πρώτοι εβραίοι άποικοι και ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί. Η καπιταλιστική ανάπτυξη διείσδυσε για πρώτη φορά στη Μέση Ανατολή μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία, που ήταν κυρίαρχη στην περιοχή, αν και θα διατηρείτο εν ζωή για έναν ακόμη αιώνα, είχε εισέλθει σε μια φάση παρακμής από τον 18ο αιώνα. Ο νέος συσχετισμός δυνάμεων που διαμορφώθηκε μετά την ήττα της Γαλλίας και του Ναπολέοντα και επισημοποιήθηκε μετά τη Διάσκεψη της Βιέννης άνοιξε το δρόμο σε μια νέα εκμετάλλευση της περιοχής την ίδια στιγμή που η βιομηχανική επανάσταση κέρδιζε ορμητικά έδαφος στη Βρετανία.

Η Βρετανία και η Αυστρία, παρά τις αντιπαλότητές τους σε άλλες περιοχές, συμφώνησαν στην ανάγκη στήριξης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως αναχώματος στο ρωσικό επεκτατισμό στην ανατολική Ευρώπη. Αργότερα, ο βασικός υποστηρικτής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έγινε η Γερμανία. Αυτή την περίοδο ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής διείσδυσε σε διάφορα μέρη της Μέσης Ανατολής. Η ντόπια υφαντουργία της περιοχής, ιδίως της Αιγύπτου, καταστράφηκε στη διάρκεια της δεκαετίας του 1830 από τα φτηνά αγγλικά υφάσματα ενώ από τη δεκαετία του 1860 οι βρετανοί βιομήχανοι είχαν αρχίσει να καλλιεργούν βαμβάκι κατά μήκος του Νείλου. Το 1869 έγινε η διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ για να διευκολύνει το βρετανικό και γαλλικό εμπόριο. Σε αντιστοιχία με αυτόν τον εκσυγχρονισμό, οι ρίζες της πρωταρχικής συσσώρευσης στην Παλαιστίνη βρίσκονται στο νόμο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας περί ιδιοκτησίας το 1858, νόμος ο οποίος αντικατέστησε τη συλλογική ιδιοκτησία γης με την ατομική. Οι φύλαρχοι μετατράπηκαν σε τάξη γαιοκτημόνων, οι οποίοι πούλησαν τους τίτλους ιδιοκτησίας τους σε λιβανέζους, σύριους, αιγύπτιους και ιρανούς εμπόρους. Το μοντέλο που κυριάρχησε σε όλη αυτή την περίοδο ήταν κατά κύριο λόγο αυτό της άνισης ανάπτυξης, με την ξένη αστική τάξη να έχει την πρωτοβουλία και την ντόπια, όποια κι αν ήταν, να παραμένει αδύναμη και πολιτικά αναποτελεσματική. Ταυτόχρονα, τεράστιες εκτάσεις της Μέσης Ανατολής, όπου δεν ήταν ορατή η προοπτική κάποιου οικονομικού κέρδους, αφέθηκαν στην τύχη τους και εκεί ακριβώς διατηρήθηκαν οι παραδόσεις της αυτάρκους αγροτικής παραγωγής και του νομαδισμού.

Κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Εντολής [1920-1948], η Εταιρεία Εβραϊκού Αποικισμού αγόρασε δι' αποζημιώσεως τις ιδιοκτησίες πολλών γαιοκτημόνων που κατοικούσαν σε απομακρυσμένες περιοχές, πράγμα που οδήγησε στην εκδίωξη των παλαιστινίων σέμπρων και χωρικών. Δεδομένου ότι «ο απαλλοτριωμένος φελάχος έπρεπε να μετατραπεί σε αγρεργάτη στην ίδια τη γη του», ξεκινούσε ένας καθοριστικός μετασχηματισμός των σχέσεων παραγωγής που οδήγησε στη γένεση ενός παλαιστινιακού προλεταριάτου.[26]

[25] «The agonizing transformation of the Palestinian peasants into proletarians», σελ. 1, *International Library of the Communist Left*, www.sinistra.net.

Η διαδικασία αυτή συνάντησε τη βίαιη αντίσταση των παλαιστινίων. Η εξέγερση του 1936-39 αποτέλεσε μια τομή στους διαδοχικούς ξεσηκωμούς. Η σημασία της έγκειται στο γεγονός ότι *«η κινητήριος δύναμη της εξέγερσης δεν ήταν πια η αγροτιά ή η αστική τάξη αλλά, για πρώτη φορά, ένα αγροτικό προλεταριάτο που στερείται τα μέσα εργασίας και επιβίωσης, μαζί με μια εμβρυικής μορφής εργατική τάξη που ήταν βασικά συγκεντρωμένη στα λιμάνια και στο διυλιστήριο πετρελαίου της Χάιφα»*.[27] Η εξέγερση περιελάμβανε επιθέσεις σε παλαιστίνιους γαιοκτήμονες καθώς και σε άγγλους και σιωνιστές αποίκους, και ανάγκασε τη Βρετανία να περιορίσει για μερικά χρόνια τη μετανάστευση εβραίων προς την Παλαιστίνη. Αν και ο βρετανικός στρατός με λίγη βοήθεια από την Haganah, την αριστερή σιωνιστική πολιτοφυλακή, ανέλαβε τη βίαιη πλευρά της καταστολής, οι ντόπιοι φύλαρχοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην καταστολή της εξέγερσης.

Η «Νάκμπα» (η «καταστροφή») του 1948 —η ίδρυση του Ισραήλ— μπορεί να ειδωθεί ως η κληρονομιά αυτής της ήττας. Παρότι η εξέγερση του 1936-39 έδειξε ότι στην Παλαιστίνη είχε αρχίσει να αναδύεται ένα προλεταριάτο, ο παλαιστινιακός πληθυσμός του Ισραήλ εκείνη την εποχή ήταν στην πλειοψηφία του αγροτικός. Το νέο κράτος χρησιμοποίησε το νομικό μηχανισμό της Βρετανικής Εντολής για να συνεχίσει την απαλλοτρίωση των παλαιστινίων. Υπ' αυτό το καθεστώς, χωρικοί που απομακρύνθηκαν μόλις λίγες εκατοντάδες μέτρα για να γλυτώσουν τη σφαγή θεωρήθηκαν μόνιμα απόντες και η γη τους δημεύτηκε. Όμως οι λίγοι που κατάφεραν να παραμείνουν εντός των συνόρων του 1948 αποζημιώθηκαν για το βίαιο διαχωρισμό τους από τα μέσα παραγωγής με τη χορήγηση πολιτικών δικαιωμάτων.

Η προλεταριοποίηση του παλαιστινιακού αγροτικού πληθυσμού επεκτάθηκε με την κατάληψη της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας το 1967. Αυτό το νέο κύμα πρωταρχικής συσσώρευσης δεν πήρε μόνο τη μορφή απαλλοτριώσεων γης. Συμπεριελάμβανε και τον έλεγχο των αποθεμάτων νερού της Δυτικής Όχθης από το ισραηλινό κεφάλαιο, με το σκάψιμο βαθύτερων πηγαδιών απ' αυτά των παλαιστινίων. Ως αποτέλεσμα, ο παλαιστινιακός προσφυγικός πληθυσμός στις περιοχές εκτός της ισραηλινής δικαιοδοσίας αποκόπηκε από τη γη του ενώ ταυτόχρονα μόνο μια μειοψηφία των παλαιστινίων εντός της ισραηλινής δικαιοδοσίας κατείχε ακόμα γη. Και στις δύο περιοχές ο παλαιστινιακός πληθυσμός προλεταριοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό.

Η κατάπνιξη της τοπικής παλαιστινιακής αστικής τάξης

Ενώ η απαλλοτρίωση της γης των παλαιστινίων χωρικών οδήγησε στη δημιουργία ενός προλεταριάτου, η εμφάνιση μιας ντόπιας βιομηχανικής αστικής τάξης καταπνίγηκε. Όπου υπήρχε ήταν εντελώς αδύναμη και ανίκανη να ανταγωνιστεί το ισραηλινό κεφάλαιο παρά το γεγονός ότι *«οι μισθοί που πλήρωναν τα αραβικά αφεντικά ήταν χαμηλότεροι από αυτούς που έδιναν οι σιωνιστές αφέντες τους»*. Οι παλαιστίνιοι από τα κατεχόμενα βρίσκονταν στη χαμηλότερη θέση της ισραηλινής αγοράς εργασίας, χαμηλότερη ακόμα και από τους παλαιστίνιους με ισραηλινή υπηκοότητα. Μετά τον πόλεμο του 1967, οι παλαιστίνιοι που εργάζονταν στο Ισραήλ θεωρούνταν από τους παλαιστίνιους εθνικιστές συνεργάτες του εχθρού.[28] Ωστόσο, ακόμα και οι πιο σκληροπυρηνικοί εθνικιστές αναγκάστηκαν τελικά να αναγνωρίσουν ότι η εργασία στο Ισραήλ ήταν η μόνη πηγή εισοδήματος για πολλούς παλαιστίνιους αφού η ισραηλινή νομοθεσία απαγόρευε τη λειτουργία παλαιστινιακών επιχειρήσεων που μπορεί να ήταν ανταγωνιστικές προς αυτές του Ισραήλ.

[26] Όπ.π., σελ. 3. «Φελάχος» σημαίνει αγρότης.
[27] Όπ.π., σελ. 3.
[28] Το 1973, το 52% εργαζόταν στον κατασκευαστικό τομέα και το 19% στον αγροτικό, στους πιο κακοπληρωμένους τομείς.

Η παλαιστινιακή αστική τάξη διασπάστηκε σε τρεις φράξιες.[29] Κάποιοι από τους πλουσιότερους πρόσφυγες συγκρότησαν μια εμπορική και χρηματιστική αστική τάξη στο Λίβανο, τη Συρία, την Αίγυπτο και σε άλλες αραβικές χώρες. Η όποια ντόπια αστική τάξη υπήρχε, αποτελείτο από μικροεπιχειρηματίες, ιδιοκτήτες εργαστηρίων και μεγαλοαγρότες. Η κατάπνιξη του παραγωγικού κεφαλαίου από το Ισραήλ έκανε αδύνατη την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων από την τοπική αστική τάξη. Όσοι το προσπάθησαν, σχημάτισαν μια αξιοθρήνητη μικροαστική τάξη που μοιραζόταν την ίδια καθημερινή ανέχεια και ταπείνωση με τους προλετάριους γείτονές της στα κατεχόμενα εδάφη, χωρίς όμως να υπόκειται στη βασική αλλοτρίωση: αυτή του διαχωρισμού από τα μέσα παραγωγής.[30] Άλλοι σχημάτισαν μια «λούμπεν αστική τάξη» που πλούτισε από την άντληση μισού δισεκατομμυρίου δολαρίων οικονομικής βοήθειας στα κατεχόμενα από την ΟΑΠ μεταξύ 1977 και 1985. Τα χρήματα αυτά τα χρησιμοποίησαν αποκλειστικά για τη δική τους προσωπική κατανάλωση, κάτι που προκάλεσε τη δυσφορία τόσο του παλαιστινιακού προλεταριάτου όσο και της μικροαστικής τάξης.

Η εκτοπισμένη αστική τάξη της διασποράς ήταν αυτή που αποτέλεσε την ταξική βάση της ΟΑΠ και του παλαιστινιακού «εξόριστου κράτους».

«Ο μοναδικός νόμιμος αντιπρόσωπος του παλαιστινιακού λαού»

Ακόμα κι αν ο Παναραβισμός ηττήθηκε μετά τον πόλεμο του 1967, οι σπόροι της αναγέννησής του (σίγουρα σε μια λιγότερο δυναμική μορφή) καρποφόρησαν σε μια νέα συγκρότηση και οργάνωση του παλαιστινιακού εθνικισμού και ιδίως της ΟΑΠ. Η κατάσταση αυτή μαζί με την πρώτη Ιντιφάντα (1987-93) κράτησαν ζωντανές τις φλόγες του αντιαμερικανισμού στη Μέση Ανατολή και αμφισβήτησαν τη νομιμότητα των φιλοδυτικών αστικών τάξεων στην περιοχή. Ωστόσο, οι ενέργειες της ΟΑΠ, που αντιπροσώπευε την εξόριστη παλαιστινιακή αστική τάξη, ήταν, χωρίς να προκαλεί έκπληξη βέβαια, πολλές φορές σε διάσταση με τις ανάγκες των προλετάριων, οι αγώνες των οποίων συγκλόνιζαν τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες.

3.4 Η ΟΑΠ ενάντια στην αυτόνομη δράση του προλεταριάτου

Το 60% του παλαιστινιακού πληθυσμού κατέληξε σε προσφυγικούς καταυλισμούς εκτός του Ισραήλ και των κατεχόμενων εδαφών. Η ίδια διαδικασία που τους είχε μετατρέψει σε προλετάριους τους διέσπειρε στο Λίβανο, την Ιορδανία, το Κουβέιτ και τη Συρία. Όσοι μετανάστευσαν σε πλούσια κράτη του Κόλπου, όπως το Κουβέιτ, μπόρεσαν να πάρουν μισθούς υψηλούς, ακόμη και σε σύγκριση με αυτούς των εβραίων εργατών του Ισραήλ. Οι περισσότεροι ήταν πιο άτυχοι και μετατράπηκαν σε καταλύτη των ταξικών συγκρούσεων στην περιοχή.

Οι άραβες ηγέτες (μαζί με την εμπορική και χρηματιστική παλαιστινιακή αστική τάξη) ήταν αυτοί που βοήθησαν να δημιουργηθεί η ΟΑΠ το 1965 ως μέσον ελέγχου αυτής της διασποράς. Λόγω της αποτυχίας τους να αποτρέψουν τη Νάκμπα του 1948 και της ανικανότητάς τους να αντιμετωπίσουν την ισραηλινή στρατιωτική ισχύ το 1967, οι αραβικές αστικές τάξεις αντιμετώπισαν εξεγέρσεις μέσα στις ίδιες τους τις χώρες.

[29] Βλ. «The Palestine proletariat is spilling its blood for a bourgeois state», *Revolutionary Perspectives* vo. 20, Χειμώνας 2001 (Περιοδικό της Communist Workers' Organization).

[30] Όπ.π.

Ιορδανία

Στην Ιορδανία οι παλαιστίνιοι πρόσφυγες ήταν τώρα οπλισμένοι λόγω του πολέμου και υπερτερούσαν αριθμητικά του διασκορπισμένου ιορδανικού πληθυσμού. Αν και η ΟΑΠ φαινόταν να αποτελεί ένα «κράτος εν κράτει», ο παλαιστινιακός προσφυγικός πληθυσμός ήταν μη κυβερνήσιμος ακόμα κι από αυτήν. Στα τέλη της δεκαετίας του ‘60 και των αρχών της δεκαετίας του ‘70 οι προσφυγικοί καταυλισμοί ήταν οπλισμένοι και αυτόνομοι από την ΟΑΠ και δεν επέτρεπαν την είσοδο της αστυνομίας εντός τους. Επιπλέον, η ΟΑΠ χρησιμοποιούσε την Ιορδανία ως βάση επιθέσεων κατά του Ισραήλ με αποτέλεσμα το ιορδανικό κράτος να είναι εκτεθειμένο στα αντίποινα του Ισραήλ.

Οι αγώνες του παλαιστινιακού προλεταριάτου στην Ιορδανία τερματίστηκαν με τη σφαγή του «Μαύρου Σεπτέμβρη», όταν 30.000 παλαιστίνιοι δολοφονήθηκαν από τον ιορδανικό στρατό στο Αμμάν το 1970. Η σφαγή διευκολύνθηκε από τη συμφωνία της ΟΑΠ με το καθεστώς των Χασεμιτών: σύμφωνα με τους όρους των διαπραγματεύσεων με το ιορδανικό κράτος, η ΟΑΠ αποσύρθηκε από το Αμμάν επιτρέποντας έτσι τη σφαγή των προλετάριων που παρέμειναν στην πόλη.

Λίβανος

Πολλοί από αυτούς που επιβίωσαν διέφυγαν στο Λίβανο και η αραβική αστική τάξη ήταν τώρα αντιμέτωπη με ένα μαχητικό προλεταριάτο στοιβαγμένο σε ασφυκτικά κατοικημένους προσφυγικούς καταυλισμούς. 14.000 άνθρωποι κατέληξαν στο Tel-Al-Zataar του Λιβάνου το 1972, μια βιομηχανική περιοχή που συγκέντρωνε το 29% της λιβανέζικης βιομηχανίας. Το 1969 οι πρόσφυγες και άλλοι προλετάριοι πήραν τα όπλα, κατέλαβαν τις βιομηχανίες και προσπάθησαν να μετατρέψουν το Tel-Al-Zataar σε *«μια ασφαλή ζώνη απαγορευμένη για το λιβανέζικο στρατό και το κράτος»*.[31] Όταν το τότε λιβανέζικο κράτος προσπάθησε στη διάρκεια της δεκαετίας του ’70 να συντρίψει τη δύναμη της εργατικής τάξης, το παλαιστινιακό, συριακό και λιβανέζικο προλεταριάτο συμμετείχε σε ένοπλες μάχες με τη λιβανέζικη αστυνομία.

«Με τα όπλα μπόρεσαν να γίνουν απεργίες που είχαν καταστροφικά αποτελέσματα για τη λιβανέζικη βιομηχανία.»[32]

Υπήρξε επίσης ένα περιορισμένο κίνημα εργατικών συμβουλίων. Δεδομένης της αδυναμίας και της διαίρεσης της λιβανέζικης αστικής τάξης, μια μεγάλη απεργία στην αλιεία κορυφώθηκε σε έναν παρετεταμένο εμφύλιο πόλεμο που αποτέλεσε το πεδίο όπου οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ εξέφρασαν τις ανταγωνιστικές στρατηγικές τους βλέψεις μέσω των μεσαζόντων τους: του Ισραήλ και της Συρίας αντιστοίχως.

Αναγκασμένη να εγκαταλείψει την Ιορδανία, η ΟΑΠ επιδίωκε να δημιουργήσει ένα άλλο «κράτος εν κράτει» στο Λίβανο. Ελάχιστο ενδιαφέρον έδειχνε βέβαια για τους αυτόνομους αγώνες των παλαιστινίων προσφύγων στην προσπάθειά τους να απελευθερωθούν από την κόλαση της προλεταριακής τους ύπαρξης. Αντίθετα, επιδίωξε τη διατήρηση των φιλικών σχέσεων με τη λιβανέζικη και συριακή αστική τάξη. Η γενική αστάθεια και αδυναμία του λιβανέζικου κράτους σήμαινε ότι η δύναμη του προλεταριάτου έπρεπε να συντριφθεί από το συριακό στρατό και την πολιτοφυλακή των φαλαγγιτών, με τη βοήθεια του ισραηλινού ναυτικού.[33] Η απελπισμένη προσκόλληση στις αυταπάτες του εθνικισμού έκανε τους παλαιστίνιους να ζητήσουν τη βοήθεια της ΟΑΠ.

[31] «In memory of the proletarian uprising in Tel-Al-Zataar», Worldwide Intifadah, vo. 1, καλοκαίρι 1992.

[32] Όπ.π.

[33] Οι φαλαγγίτες ήταν χριστιανικές πολιτοφυλακές που υποστηρίζονταν από το Ισραήλ.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η ΟΑΠ δεν ενδιαφέρθηκε να στηρίξει αυτόν τον αγώνα θεωρώντας τον μια παρέκκλιση από τον *«αγώνα ενάντια στον πραγματικό εχθρό, το Ισραήλ»*.

«Όταν οι αγωνιστές ζήτησαν στρατιωτική βοήθεια για τη μάχη στο Tel-Al-Zataar η ηγεσία της Φατάχ απάντησε: "Η Al Naba'a και η Salaf και η Harash δεν είναι σαν την Aga, τη Χάιφα και την Ιερουσαλήμ, που είναι κατεχόμενες."»[34]

Ασκώντας το *«δικαίωμα της μη παρέμβασης»*, η ΟΑΠ συνέβαλε στην πλήρη καταστολή της εξέγερσης και η «απαγορευμένη ζώνη» μετατράπηκε σε νεκροταφείο προλετάριων. Το Ισραήλ, παρά το ρόλο του στην κατάπνιξη της ανταρσίας στο Tel-Al-Zataar, το τελευταίο πράγμα που ήθελε ήταν ένα ισχυρότερο λιβανέζικο κράτος. Αντίθετα, τόσο το Ισραήλ όσο και η Συρία απέβλεπαν στην προώθηση της «βαλκανοποίησης» της χώρας για να βελτιώσουν τη στρατηγική τους θέση. Η πολυδιάσπαση της λιβανέζικης αστικής τάξης σε αντιμαχόμενες φατρίες αποτέλεσε την αφορμή για την ανάμειξη των γειτονικών αυτών δυνάμεων στον εμφύλιο πόλεμο. Για το Ισραήλ υπήρχε ένα επιπλέον κίνητρο για την εμπλοκή του στο Λίβανο: η παρουσία της ΟΑΠ.

Η επιδίωξη της ΟΑΠ να αποτελέσει «κράτος εν κράτει» δεν μπορούσε να συνυπάρξει με τις βλέψεις του Ισραήλ στο Λίβανο. Η μαζική παρουσία παλαιστινίων στεκόταν εμπόδιο στα στρατηγικά του συμφέροντα και η επιθυμία του να εκδιώξει την ΟΑΠ το οδήγησε να εισβάλει στη Βηρυτό το 1982. Η εθνικιστική συσπείρωση γύρω από την ΟΑΠ στηριζόταν στην προθυμία της να διεξάγει ένοπλο αγώνα ενάντια στο ισραηλινό κράτος. Αλλά η εκδίωξή της τόσο από την Ιορδανία όσο και από το Λίβανο απέδειξε την αδυναμία της να αντιμετωπίσει την ισραηλινή στρατιωτική ισχύ. Η ταπεινωτική εκδίωξή της από τη Βηρυτό επιβεβαίωσε την αποτυχία της να ανταποκριθεί στη στρατηγική του ένοπλου αγώνα. Τα γεγονότα που ακολούθησαν ήταν παρόμοια με αυτά της Ιορδανίας, με την εκδίωξη της ΟΑΠ να ανοίγει το δρόμο στη σφαγή των παλαιστινίων στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Σάμπρα και της Σατίλα από φαλαγγίτες με τη βοήθεια του ισραηλινού στρατού.

Η εισβολή του Ισραήλ στη Βηρυτό ήταν επίσης ταπεινωτική για το «αντιιμπεριαλιστικό στρατόπεδο». Με την Αίγυπτο να κινείται στην τροχιά των ΗΠΑ, η Συρία ήταν η μόνη φιλοσοβιετική δύναμη της περιοχής. Η ισραηλινή εισβολή όχι μόνο έκαμψε την ΟΑΠ αλλά ανάγκασε και το συριακό στρατό σε οπισθοχώρηση.

Μετά από κάθε αντιπαράθεση γινόταν όλο και πιο ξεκάθαρο ότι οι παλαιστίνιοι ελάχιστη βοήθεια μπορούσαν να περιμένουν από τα αραβικά κράτη. Οι πολεμικές επιχειρήσεις του 1967 και του 1973 κατάφεραν να υπονομεύσουν τον Παναραβισμό και επιβεβαίωσαν τη θέση του Ισραήλ ως στρατιωτικής υπερδύναμης στην περιοχή. Τα αραβικά κράτη είχαν ελάχιστη πολιτική βούληση να επιτεθούν στο Ισραήλ. Η Αίγυπτος, παρά την επαναπροσέγγισή της με το Ισραήλ, ήταν πιο ευπρόσδεκτη από την ΟΑΠ στη συνδιάσκεψη του Αμμάν το 1987, κάτι που έδειχνε ότι τα αραβικά κράτη στρέφονταν όλο και περισσότερο προς τις ΗΠΑ. Ο Αραφάτ αγνοήθηκε από το βασιλιά Χουσεΐν και ήταν ξεκάθαρο ότι για τους αντιπροσώπους προείχε ο ιρανο-ιρακινός πόλεμος κι όχι οι παλαιστίνιοι. Αυτό επιβεβαίωσε τη διάχυτη πεποίθηση των κατοίκων των κατεχόμενων εδαφών ότι κανείς πέρα από αυτούς τους ίδιους δε θα μπορούσε να ανατρέψει την ισραηλινή κυριαρχία.

[34] Βλ. σημ. 31.

[35] Αυτή την περίοδο οι διαφορετικές εθνικιστικές φράξιες ενώθηκαν με τη βοήθεια μεσολαβητών της ΕΣΣΔ, και το Παλαιστινιακό Κομμουνιστικό Κόμμα συμμετείχε πλήρως στην ΟΑΠ. Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι αυτή η συμφιλίωση κατέστη δυνατή λόγω της πίεσης που ασκούσαν οι παλαιστίνιοι των κατεχόμενων εδαφών, οι οποίοι ένιωθαν να σφίγγει γύρω τους όλο και πιο πολύ ο ασφυκτικός κλοιός των εποίκων των νέων οικισμών.

4. Η Ιντιφάντα (1987-93)

Η Ιντιφάντα ξεκίνησε από τους κατοίκους του προσφυγικού καταυλισμού της Τζαμπαλία στη Γάζα κι όχι από την ΟΑΠ που είχε εγκατασταθεί στην Τυνησία και που βρέθηκε προ εκπλήξεως. Ήταν μια αυθόρμητη μαζική αντίδραση των κατοίκων στη δολοφονία παλαιστινίων εργατών από ένα ισραηλινό όχημα, η οποία γρήγορα εξαπλώθηκε στη Δυτική Όχθη και στην υπόλοιπη Λωρίδα της Γάζας.

Μακροπρόθεσμα, η Ιντιφάντα συνέβαλλε στην αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων της ΟΑΠ.[35] Στο κάτω-κάτω, η ΟΑΠ θα μπορούσε να αποδειχτεί ότι είναι μικρότερο κακό από την αυτόνομη δράση του προλεταριάτου. Ωστόσο, η διαπραγματευτική δύναμη της ΟΑΠ βασιζόταν στην ικανότητά της να ελέγχει τη βάση της ως «μόνος νόμιμος αντιπρόσωπος του παλαιστινιακού λαού», ικανότητα που ποτέ δε θα μπορούσε να θεωρηθεί δεδομένη, ιδίως τώρα που η στρατηγική της τής ένοπλης πάλης είχε αποδειχθεί άκαρπη. Αυτό δυσχέραινε την προσπάθεια της ΟΑΠ να επαναφομοιώσει μια εξέγερση που είχε ξεκινήσει από προλετάριους που δεν ενδιαφέρονταν σχεδόν καθόλου για τον εθνικισμό και που μισούσαν την παλαιστινιακή «λούμπεν αστική τάξη» σχεδόν όσο και το ισραηλινό κράτος.

4.1 Ένας «εθνικοαπελευθερωτικός» αγώνας;

Το πρώτο τεύχος του περιοδικού *Worldwide Intifada* επιχειρεί να αντικρούσει τη συμβατική αριστερή οπτική για την Ιντιφάντα, δίνοντας έμφαση στις αντιπαραθέσεις μεταξύ των διαφορετικών τάξεων στην Παλαιστίνη.[36] Ενώ η οπτική του *Worldwide Intifada* είναι προφανώς καλύτερη από αυτές που υποστηρίζουν την «εθνική απελευθέρωση», η ανάλυσή του έχει ορισμένες αδυναμίες. Παρότι αναγνωρίζει σωστά στον εθνικισμό τα «σπέρματα της ήττας» της Ιντιφάντα του 1987, η προσέγγισή του είναι αόριστη επειδή αντιμετωπίζει τον εθνικισμό σαν να ήταν ένα ψυχολογικό τέχνασμα που επινόησε η παλαιστινιακή αστική τάξη ενάντια στην εργατική.[37] Πράγματι ο εθνικισμός είναι μια ιδεολογία. Αλλά η ιδεολογία αυτή είναι κάτι περισσότερο από απλή εξαπάτηση: είναι ισχυρή επειδή η υλική της βάση βρίσκεται στην καθημερινή ζωή.

Είναι ωστόσο προφανές ότι πολλές όψεις αυτής της Ιντιφάντα υπερέβαιναν κατά πολύ τον εθνικισμό. Ενώ πολλοί σχολιαστές θεωρούσαν δεδομένο ότι εξαρχής η Ιντιφάντα ήταν μια κινητοποίηση για την εγκαθίδρυση παλαιστινιακού κράτους, οι πρώτες

[36] Βλ. “Palestinian autonomy? Or the autonomy of our class struggle?”, *Worldwide Intifada* vo. 1, Καλοκαίρι 1992.
[37] Βλ. “Intifadah: Uprising for nation or class?”, όπ.π.

μέρες της εξέγερσης έδειξαν κάτι τελείως διαφορετικό. Στη διάρκεια των ανακρίσεων των πρώτων εκατοντάδων συλληφθέντων εξεγερμένων, ο ισραηλινός στρατός ανακάλυψε ότι οι προλετάριοι αυτοί *«δεν μπορούσαν να επαναλάβουν ούτε τα πιο συνηθισμένα συνθήματα που χρησιμοποιούσε η ΟΑΠ στην καθημερινή της προπαγάνδα, και ακόμα και η κεντρική ιδέα του παλαιστινιακού αγώνα —το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση— τους ήταν τελείως ξένη»*.[38] Τι σκάνδαλο!

Η Ιντιφάντα ως ταξικός αγώνας και οι ταξικοί αγώνες μέσα στην Ιντιφάντα

Όπως προείπαμε, το ισραηλινό κράτος είχε καταπνίξει κάθε απόπειρα αυτόνομης παλαιστινιακής καπιταλιστικής συσσώρευσης και έτσι η παλαιστινιακή αστική τάξη αδυνατούσε να αναπτύξει επαρκώς τις παραγωγικές δυνάμεις. Βέβαια κάποιοι παλαιστίνιοι απασχολούνταν σε παλαιστινιακές βιοτεχνίες, αγροκτήματα και μικρά εργοστάσια αλλά αυτά περιορίζονταν σε τομείς μη ανταγωνιστικούς προς το ισραηλινό κεφάλαιο. Έτσι, ένα πολύ μεγάλο μέρος των χρημάτων της παλαιστινιακής αστικής τάξης ξοδευόταν ως εισόδημα για προσωπική κατανάλωση κι όχι ως χρηματικό κεφάλαιο για παραγωγική κατανάλωση. Η μαζική ανεργία και η φτώχεια των προλετάριων, παράλληλα με τον προκλητικό πλούτο της «λούμπεν αστικής τάξης», όξυνε τον ταξικό ανταγωνισμό που εκφράστηκε τις πρώτες μέρες της εξέγερσης του 1987.

Χιλιάδες προλετάριοι λεηλάτησαν τις σοδειές των γαιοκτημόνων τις πρώτες μέρες της εξέγερσης στη Γάζα. Πολλοί γαιοκτήμονες αναγκάστηκαν να ανακοινώσουν δραστικές μειώσεις των ενοικίων ενώ κάποιοι πλούσιοι ντόπιοι απευθύνθηκαν στον ισραηλινό στρατό για να προστατεύσει τις περιουσίες τους. Η αγωνιστική κραυγή των εξεγερμένων ήταν *«Πρώτα ο στρατός και έπειτα το Rimal!»*.[39] Το Rimal είναι ένα πλούσιο παλαιστινιακό προάστιο της πόλης της Γάζας. Όταν οι ισραηλινές αρχές εξέδωσαν νέες ταυτότητες για να καταστείλουν την εξέγερση, αυτή ήταν η περιοχή που επέλεξαν για την πιλοτική εφαρμογή του σχεδίου. Το ευτύχημα για την ΟΑΠ ήταν ότι είχε αρκετή συνοχή ώστε ν' αποκτήσει πρόσβαση στη εξέγερση μέσω της συγκρότησης της Ενιαίας Εθνικής Ηγεσίας της Εξέγερσης (ΕΕΗΕ). Αυτή είχε τη βάση της στα κατεχόμενα εδάφη και άρα μεγαλύτερη αξιοπιστία ως μέσο αφομοίωσης των ντόπιων αγωνιστών απ' ό,τι η «ΟΑΠ των πέντε αστέρων» που είχε την έδρα της στην Τυνησία. Βρισκόταν έτσι σε πλεονεκτική θέση για να προσπαθήσει να μετατρέψει την εξέγερση που στρεφόταν ενάντια σε κάθε μορφή αστικής εξουσίας σε συντονισμένη «εθνική» επιχείρηση για τη δημιουργία ενός εμβρυϊκού παλαιστινιακού κράτους. Όμως, δεδομένης της αδιαλλαξίας του ισραηλινού κράτους, η προσπάθεια αυτή προϋπέθετε τη μετατροπή των κατεχόμενων εδαφών σε περιοχές ακυβέρνητες, κάτι που θα μπορούσε να οδηγήσει εύκολα σε μια ανεξέλεγκτη κατάσταση [ακόμα και για την ΟΑΠ].

Ένα μήνα μετά την έναρξη της εξέγερσης η ΕΕΗΕ έβγαλε την πρώτη της σύντομη δημόσια ανακοίνωση απευθυνόμενη πρώτα στη *«γενναία παλαιστινιακή εργατική τάξη»* κι έπειτα στους *«γενναίους μαχόμενους καταστηματάρχες»*, και χαιρετίζοντας την ΟΑΠ σαν τη *«μόνη νόμιμη αντιπρόσωπο του παλαιστινιακού λαού»*.[40] Ένα χρόνο μετά, το προλεταριάτο και οι μικροαστοί αναφέρονταν πια αδιάκριτα ως οι *«ηρωικές μάζες του λαού μας»* αλλά σε όλες τις δημόσιες ανακοινώσεις η ΟΑΠ παρέμεινε η *«μοναδική νόμιμη αντιπρόσωπος»*.[41]

[38] Όπ.π. Αναφορά του ισραηλινού στρατού που παρατίθεται στο ανωτέρω κείμενο.

[39] Όπ.π.

[40] Βλ. «Call no.2 —The United National Leadership for Escalating the Uprising in the Occupied Territories», 10 Ιανουαρίου 1988, στο *No voice is louder than the voice of the uprising*, Ibal Publishing Ltd., 1989.

Παρά την υποτιθέμενη διαταξική ενότητα που πρόβαλε η ΕΕΗΕ, η μικροαστική τάξη αναγκαζόταν πολλές φορές να κλείνει τα καταστήματα σε μέρες απεργίας. Μερικές φορές ακόμα και η παρουσία ενός παιδιού που κρατούσε ένα αναμμένο σπίρτο έξω από ένα κατάστημα ήταν αρκετό για να τους υπενθυμίσει ότι τα μαγαζιά τους μπορεί να γίνονταν στόχος αντιποίνων. Δέχονταν επίσης πίεση από τους αγωνιστές προλετάριους που βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή, οι οποίοι τους έλεγαν *«Εμείς είμαστε έτοιμοι να δώσουμε και τη ζωή μας για τον αγώνα, είναι τόσο δύσκολο για σας να παραιτηθείτε από ένα μέρος των κερδών σας;»*[42] Παρόλα αυτά θα ήταν λάθος να υποθέσουμε ότι η μικροαστική τάξη σύρθηκε με το ζόρι στην Ιντιφάντα, αν και αυτό ίσχυε σε ένα μικρό βαθμό. Οι ιδιοκτησίες των καταστηματαρχών και των βιοτεχνών είχαν κατασχεθεί επειδή αυτοί είχαν αρνηθεί να πληρώσουν φόρους στη στρατιωτική κυβέρνηση, γεγονός που οδήγησε τους καταστηματάρχες του Beit Sahour να κηρύξουν τρίμηνη «εμπορική απεργία» ενάντια σε αυτά τα μέτρα. Για να αναπτυχθούν ως κανονική αστική τάξη χρειάζονταν το δικό τους κράτος και μια αρκετά μεγάλη εδαφική επικράτεια. Στην πράξη, είναι προφανές ότι οι κατασχέσεις, αντί να τους βοηθήσουν να εξελιχθούν σε μια πλήρως ανεπτυγμένη αστική τάξη, επιτάχυναν την προλεταριοποίησή τους. Οι «εμπορικές απεργίες» συχνά δεν είχαν κανένα άλλο αποτέλεσμα εκτός από το να οδηγούν τους παλαιστίνιους εμπόρους στη χρεοκοπία.

Παρότι όλες οι τάξεις μπορούσαν ως ένα βαθμό να συμβάλλουν στην αποδιοργάνωση της ισραηλινής οικονομίας αρνούμενες π.χ. την πληρωμή φόρων στη στρατιωτική κυβέρνηση ή μποϋκοτάροντας τα ισραηλινά εμπορεύματα, το πιο εμφανές πλήγμα προήλθε από την εργατική τάξη. Στην άγρια γενική απεργία το Δεκέμβριο του 1987, 120.000 εργάτες δεν παρουσιάστηκαν στις δουλειές τους στο Ισραήλ. Η απεργία συνέπεσε με τη συγκομιδή των εσπεριδοειδών, δουλειά στην οποία οι παλαιστίνιοι αποτελούν το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού. Αυτό κόστισε στους ισραηλινούς αγροτικούς συνεταιρισμούς 500.000 δολάρια τους δύο πρώτους μήνες της εξέγερσης λόγω ανεκπλήρωτων παραγγελιών για τη βρετανική αγορά. Επίσης, πολλοί παλαιστίνιοι εργάζονταν ως μεροκαματιάρηδες σε έναν άλλο τομέα-κλειδί: την κατασκευαστική βιομηχανία και στις δύο πλευρές της Πράσινης Γραμμής. Αυτοί ήταν σε θέση να καταφέρουν αυτό που η ΟΑΠ και το ειρηνιστικό κίνημα μπορούσαν μόνο να ονειρευτούν: να σταματήσουν την κατασκευή των οικισμών.

Η «εξέγερση με τις πέτρες»

Λέγεται ότι στη διάρκεια της Ιντιφάντα έγινε το εξής περιστατικό: όταν κάποιος από την ΕΕΗΕ προσπάθησε να επιβάλει την άποψη της οργάνωσης ισχυριζόμενος ότι είναι ένας από τους ηγέτες της Ιντιφάντα, ένα δεκατετράχρονο παιδί σήκωσε μια πέτρα και είπε «Να ποιος είναι ο ηγέτης της Ιντιφάντα». Αρκετά με την ΕΕΗΕ! Οι λεγόμενοι ηγέτες επειδή κρατούσαν μετριοπαθή στάση, δέχτηκαν επιθέσεις στη διάρκεια των διαδηλώσεων.[43] Οι πρόσφατες προσπάθειες της ΕΠΑ να στρατιωτικοποιήσει τη σημερινή Ιντιφάντα είναι μια τακτική για να αποφευχθεί η επανεμφάνιση αυτής της «αναρχίας».

Η διαδεδομένη χρήση της πέτρας ως όπλου ενάντια στον ισραηλινό στρατό ισοδυναμούσε με αναγνώριση της αποτυχίας των αραβικών κρατών να αντιμετωπίσουν το Ισραήλ σε έναν συμβατικό πόλεμο, πόσο μάλλον με τον «ένοπλο αγώνα» της ΟΑΠ. Η «άοπλη» κοινωνική αναταραχή αναγκαστικά απέρριψε την «πολεμική λογική του

[41] Βλ. «Call no.32 –*the Call of Revolution and Continuation*», 8 Ιανουαρίου 1989, όπ.π.
[42] Το αναφέρει ο Andrew Rigby στο *Living the Intifada* (Zed Books, 1991).
[43] Π.χ. όταν μοιράστηκαν το ίδιο βήμα με το Meretz (κεντροαριστερό ισραηλινό κόμμα).

κράτους»[44] (που πρέπει να θεωρηθεί και ως αντίδραση σε μια απελπιστική κατάσταση, όπου ο «μαρτυρικός» θάνατος φαντάζει προτιμότερος από μια ζωή κόλαση). Μέχρι ένα βαθμό ο πετροπόλεμος υπερίσχυσε της στρατιωτικής ισχύος του ισραηλινού κράτους. Το Ισραήλ, για να διατηρήσει την υποστήριξη και τη χρηματοδότηση από τις ΗΠΑ, έπρεπε να παρουσιάζεται ως μια δημοκρατία πολιορκούμενη από ορδές βαρβάρων. Ο θάνατος πολλών άοπλων πολιτών θα κατέστρεφε μια τέτοια εικόνα, σε μια περίοδο μάλιστα που η φιλοαμερικανική θέση της Αιγύπτου απειλούσε να υπονομεύσει το ρόλο του Ισραήλ ως στρατηγικού κεφαλαίου.

Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι όλοι έδειχναν αυτοσυγκράτηση: μέχρι τα μέσα του Ιουνίου του 1988, 300 παλαιστίνιοι είχαν σκοτωθεί από τον ισραηλινό στρατό. Ωστόσο, τα προσωπικά διλήμματα που έθετε η αντιμετώπιση άοπλων πολιτών με φονικά πυρά συνέβαλλαν στην πτώση του ηθικού των ισραηλινών στρατιωτών. Υποτίθεται ότι ήταν στρατιώτες αυτού του ισχυρού στρατού που είχε νικήσει την Αίγυπτο και τη Συρία και τώρα είχαν εντολή να πυροβολούν παιδιά οπλισμένα με πέτρες! Αυτό οδήγησε σε μια αναβίωση του κινήματος των «αντιρρησιών συνείδησης».[45]

Η πέτρα ήταν επίσης ένα εξισωτικό μέσο αφού ήταν ένα όπλο στο οποίο όλοι είχαν πρόσβαση. Το παλαιστινιακό προλεταριάτο πήρε κυριολεκτικά τον αγώνα στα χέρια του, αφού για χρόνια ζητούσε ανεπιτυχώς βοήθεια από την αραβική αστική τάξη. Στην πρώτη γραμμή του αγώνα βρισκόταν μια νέα γενιά νεαρών προλετάριων που είχαν μεγαλώσει στην κατοχή. Καθώς όμως εξελίχθηκε από αυθόρμητη προλεταριακή εξέγερση σε εθνικό κίνημα υπό την κηδεμονία της ΕΕΗΕ, η Ιντιφάντα κατέληξε να εκφράζει μια προβληματική συμμαχία μεταξύ του προλεταριάτου και της μικροαστικής τάξης.

Η αντίδραση της ισραηλινής αστικής τάξης

Στις δεκαετίες του ‘70 και του ‘80 η ισραηλινή κυβέρνηση αρνείτο κατηγορηματικά οποιαδήποτε σχέση με την ΟΑΠ. Η πολιτική συναίνεση επ’ αυτού περιελάμβανε την «αριστερά» της οργάνωσης «Ειρήνη Τώρα». Όμως οι κατάφωρα χειραγωγούμενες «ομοσπονδίες χωριών» αποδείχθηκαν εντελώς ανεπαρκείς στην προσπάθεια να εγκαθιδρυθεί μια εναλλακτική παλαιστινιακή ηγεσία με την οποία να μπορεί η ισραηλινή κυβέρνηση να συνεργαστεί.

Η Ιντιφάντα ώθησε την οργάνωση «Ειρήνη Τώρα» σε μια πιο ριζοσπαστική κατεύθυνση, μιας και μικρότερες φιλειρηνικές ομάδες αποκτούσαν ήδη επαφές με τους παλαιστίνιους, οι οποίες έπαιρναν γενικά τη μορφή «ανθρωπιστικής» βοήθειας. Η μακροπρόθεσμη στρατηγική της παράταξης υπέρ της ειρήνης απαιτούσε και έναν «συνέταιρο υπέρ της ειρήνης», και η αποτυχία των «ομοσπονδιών των χωριών» έκανε την ΟΑΠ τη μοναδική διαθέσιμη επιλογή.

Επίσης, οι επιλογές της ισραηλινής αστικής τάξης λιγόστευαν λόγω του ανεφάρμοστου της ιδέας με την οποία φλέρταρε από τα μέσα της δεκαετίας του ’80 για τη μαζική μεταφορά παλαιστινίων στην Ιορδανία. Η Ιορδανία είχε ήδη το δικό της παλαιστινιακό πρόβλημα και στα τέλη της δεκαετίας του ’80 το τελευταίο πράγμα που ήθελε ο βασιλιάς Χουσεΐν ήταν περισσότεροι παλαιστίνιοι. Οι παλαιστίνιοι γραφειοκράτες των κατεχόμενων εδαφών, διορισμένοι από την Ιορδανία ή το Ισραήλ, αναγκάστηκαν είτε να παραιτηθούν ή να αντιμετωπίσουν την επαναστατική δικαιοσύνη. Αν αυτό ήταν ένα δείγμα για το πόσο περισσότερο προτιμούσαν το ιορδανικό από το ισραηλινό καθεστώς οι μελλοντικοί

[44] Βλ. «*Future of a Rebellion*» (Le Brise-Glace, 1988).

[45] Η σημασία ή το μέγεθος αυτού του κινήματος συχνά υπερεκτιμάται. Ήταν πάντα αρκετά μικρό.

υπήκοοί του, μπορούμε να καταλάβουμε γιατί ο βασιλιάς Χουσεΐν εγκατέλειψε πρόθυμα τις διεκδικήσεις του στη Δυτική Όχθη.

Παρόλα αυτά, η πτέρυγα του Λικούντ στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας ήταν αδιάλλακτη αλλά οι ΗΠΑ δέχονταν ολοένα και μεγαλύτερες διεθνείς πιέσεις για να τερματίσουν το διπλωματικό μποϋκοτάρισμα της ΟΑΠ. Ενώ το Λικούντ έτεινε ενστικτωδώς προς την απροκάλυπτη καταστολή, υπήρχαν όρια στο τι θα μπορούσε να επιτευχθεί με την ωμή βία και τον τρόμο με δεδομένη την αυξανόμενη πίεση των ΗΠΑ και την αδυναμία των Ισραηλινών κληρωτών να συμμετάσχουν σε ένα λουτρό αίματος. Εξάλλου, ήταν η ίδια η «Σιδηρά Πυγμή» που βοήθησε να δημιουργηθούν οι συνθήκες που οδήγησαν αρχικά στην εξέγερση.

Όταν οι ΗΠΑ συμφώνησαν να αναγνωρίσουν την ΟΑΠ με την προϋπόθεση της αποκλιμάκωσης της σύγκρουσης, κάτι που περιελάμβανε και την αναγνώριση του Ισραήλ από την ΟΑΠ, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ, Σαμίρ, αναγκάστηκε να κάνει παραχωρήσεις. Η πρότασή του για *«ελεύθερες και δημοκρατικές εκλογές»* για την εκλογή παλαιστινίων αντιπροσώπων που θα *«διαπραγματεύονταν μια ενδιάμεση περίοδο αυτοδιοίκησης»*, είχε επίσης σαν προϋπόθεση την αποκλιμάκωση της αναταραχής.

Παρότι η ΟΑΠ αναγνώρισε επίσημα το «δικαίωμα ύπαρξης» του Ισραήλ ήδη από το Δεκέμβριο του 1988, η διαδικασία αναγνώρισης της ΟΑΠ από το Ισραήλ απείχε πολύ από την ολοκλήρωσή της. Η διαδικασία που θα οδηγούσε το Ισραήλ και την ΟΑΠ στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων κατέληξε σε αδιέξοδο, μένοντας στα λόγια, και η αναβλητική πολιτική που ακολουθούσε το Ισραήλ (ενώ σταθερά δολοφονούσε παλαιστίνιους) έμοιαζε να αποδίδει. Η οικονομία του Ισραήλ, προστατευμένη από την αμερικάνικη βοήθεια, μπορούσε να απορροφήσει το αρχικό σοκ της οικονομικής αποδιοργάνωσης. Αλλά όσο περνούσε ο καιρός, τόσο μειωνόταν η δυναμική της Ιντιφάντα. Όσο περνούσε ο καιρός, η όποια παλαιστινιακή οικονομία υπήρχε καταστρεφόταν, ενώ το Ισραηλινό κεφάλαιο μπορούσε να αναζητήσει νέες πηγές φτηνής εργατικής δύναμης για να πετάξει τους παλαιστίνιους έξω από την ισραηλινή αγορά εργασίας.

Οι ισλαμιστές

Είχε επίσης ξεκινήσει ένας σκληρός αγώνας δρόμου για το ποιος θα γίνει ο κυρίαρχος φύλακας της τάξης στους παλαιστινιακούς δρόμους. Οι εθνικιστικές συμμορίες προετοιμάζονταν ήδη για το μελλοντικό τους ρόλο ως φύλακες του αστικού νόμου και της τάξης, και των σχέσεων ατομικής ιδιοκτησίας. Ενώ η εξέγερση φυλλοροούσε, το προλεταριάτο αποδεκατιζόταν από φραξιονιστικές διαμάχες και «δολοφονίες συνεργατών του εχθρού»· περισσότεροι παλαιστίνιοι σκοτώθηκαν από παλαιστίνιους παρά από τις ισραηλινές δυνάμεις την άνοιξη του 1990. Πολλοί απ' αυτούς τους «συνεργάτες του εχθρού» συμμετείχαν σε λεηλασίες ή στους ταξικούς αγώνες.

Στον αγώνα δρόμου πήραν μέρος και σχετικά νεοδημιουργημένες ομάδες όπως η Χαμάς και η Ισλαμική Τζιχάντ. Στην προσπάθειά του να δημιουργήσει ένα αυθεντικά παλαιστινιακό αντίβαρο στην ΟΑΠ, το Ισραήλ είχε ενθαρρύνει την ανάπτυξη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας στις αρχές της δεκαετίας του '80. Αφού η Αδελφότητα απέδειξε τα αντεργατικά της διαπιστευτήρια καίγοντας μια βιβλιοθήκη με τη δικαιολογία ότι ήταν «φυτώριο του κομμουνισμού», το Ισραήλ άρχισε να της προμηθεύει όπλα.[46] Επειδή πί-

[46] Βλ. Andrew Rigby, όπ.π. Ο ισλαμισμός είναι ένα νεωτερικό πολιτικό κίνημα που ανατρέχει σε προκαπιταλιστικές μορφές. Έτσι, όπως και ο φασισμός, είναι ικανός να αντιτίθεται τόσο στον κομμουνισμό όσο και στον καπιταλισμό (η πολιτική του αντίθεση με τον καπιταλισμό είναι στην πραγματικότητα μια ηθική αντίθεση στην τοκογλυφία). Όπως ο αντισημιτισμός και ο αντιαμερικανισμός, είναι ψευδο-αντικαπιταλιστικός.

στευε ότι η αποτίναξη της ισραηλινής κυριαρχίας θα πραγματοποιόταν μόνον όταν όλοι οι παλαιστίνιοι θα γίνονταν πραγματικά πιστοί μουσουλμάνοι, φαινόταν ότι η ανάπτυξή της μπορούσε να μετριάσει την αντίσταση στην κατοχή. Ωστόσο η Ιντιφάντα προκάλεσε την πολιτικοποίηση των ισλαμιστών, π.χ. της Ισλαμικής Τζιχάντ και της Χαμάς. Στις προσπάθειές τους να αυξήσουν την επιρροή τους και να αμφισβητήσουν την ΟΑΠ οι ισλαμιστές οργάνωσαν απεργιακές κινητοποιήσεις που έρχονταν σε αντίθεση με το πρόγραμμα της ΕΕΗΕ. Αυτές οι *«απεργίες ενάντια στην ειρηνευτική διαδικασία»* τους καθιέρωσαν ως *«αυθεντική, γηγενή και μαζική αντιπολίτευση»* στην ΟΑΠ.[47]

Παρότι όμως η Χαμάς ήθελε να υπονομεύσει την ΟΑΠ, δεν ήθελε να πάρει τη θέση της. Ο ανταγωνισμός με τη Φατάχ (τη στρατιωτική πτέρυγα της ΟΑΠ) για το «ποιός είναι ο πιο μαχητικός» στόχευε περισσότερο να της εξασφαλίσει έναν ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του μελλοντικού παλαιστινιακού κράτους. Αρνείτο όχι μόνο την «ειρηνευτική διαδικασία» και το συμβιβασμό με το Ισραήλ αλλά και την ίδια την ιδέα ενός κοσμικού αστικού κράτους. Παρά την «απορριπτική» της στάση, η Χαμάς αναζητούσε σε τελική ανάλυση το συμβιβασμό με την ΟΑΠ αφού ήθελε να επηρεάσει τη μορφή του παλαιστινιακού κράτους.

Στην αρχή η Ιντιφάντα περιελάμβανε στοιχεία εξέγερσης ενάντια στο θεσμό της πατριαρχικής οικογένειας. Οι παλαιστίνιες αρνήθηκαν την κοινωνική τους αφάνεια και συγκρούστηκαν με το στρατό. Στη Ραμάλα, μερικά κορίτσια λιθοβόλησαν τους γονείς τους όταν αυτοί προσπάθησαν να εμποδίσουν τη συμμετοχή τους στην εξέγερση. Για τη Χαμάς, ένα παλαιστινιακό κράτος έπρεπε εξ ορισμού να είναι ένα μουσουλμανικό κράτος, κάτι που συνεπάγεται την επιβολή του νόμου της *Σαρία* για να αποκατασταθούν αυτές καθεαυτές οι μορφές του «κοινωνικού ελέγχου χαμηλής έντασης» που η Ιντιφάντα είχε αμφισβητήσει.

Ο Πόλεμος του Κόλπου

Η έναρξη της «ειρηνευτικής διαδικασίας» καθυστέρησε ακόμα περισσότερο λόγω της κρίσης του Κόλπου, η οποία, διαιρώντας τους υποστηρικτές του Αραφάτ, αποδυνάμωσε ταυτόχρονα και την υποστήριξή τους προς αυτόν. Ενώ ένα μεγάλο τμήμα της αραβικής αστικής τάξης στάθηκε στο πλευρό των ΗΠΑ, ο Αραφάτ δεν μπορούσε να κάνει κάτι τέτοιο εξαιτίας τόσο της φιλοπαλαιστινιακής στάσης του Ιράκ, όσο και της μαζικής υποστήριξης των παλαιστινίων προς το Ιράκ στη σύγκρουσή του με τις ΗΠΑ. Ο Πόλεμος του Κόλπου υπονόμευσε τελικά τις αυταπάτες για έναν «προοδευτικό εθνικισμό» υποστηριζόμενο από την ΕΣΣΔ, η οποία αποτελούσε πια παρελθόν. Ταυτόχρονα, οι πυραυλικές επιθέσεις κατά του Ισραήλ ενίσχυσαν τη δημόσια εικόνα του στη Δύση ως προπύργιο της δημοκρατίας περικυκλωμένο από επιθετικά «κράτη-παρίες».

Παρά τη νέα παγκόσμια πραγματικότητα που ακολούθησε την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, το Ισραήλ εξακολουθούσε να παραμένει ένας ζωτικής σημασίας στρατηγικός σύμμαχος του αμερικάνικου κεφαλαίου. Απ' την άλλη, τα λίγα εκείνα αραβικά κράτη που είχαν στραφεί προς τη Μόσχα έπρεπε στο μεταξύ να αρχίσουν ανιχνευτικά την επαναπροσέγγισή τους με τη Δύση για να βρουν νέους χρηματοδότες. Σχεδόν αμέσως, στην απείθαρχη αστική τάξη κάποιων αραβικών κρατών δόθηκε η ευκαιρία να επιδείξει την ενθουσιώδη υποδοχή της «Νέας Τάξης Πραγμάτων» στηρίζοντας τη συμμαχία ενάντια στο Ιράκ. Σχεδόν όλα τα σημαντικά αραβικά κεφάλαια κινήθηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση. Όλο και περισσότερο, ο Πόλεμος του Κόλπου παρουσιάζεται ως υπόθεση

[47] Βλ. Graham Usher, *Palestine in Crisis: the Struggle for Peace and Political Independence after Oslo* (Pluto Press, 1995).

των ΗΠΑ, που έχοντας ξαφνικά απαλλαγεί από τους περιορισμούς του Ψυχρού Πολέμου, επιδεικνύουν με τον πιο βάρβαρο και αυταρχικό τρόπο την ολοκληρωτική κυριαρχία τους στις πετρελαιοπηγές της Μέσης Ανατολής. Όταν όμως το «υποτελές κράτος-παρίας» απειλήθηκε πραγματικά από μια κουρδική εξέγερση στο βορρά και μια σιιτική στο νότο, οι ΗΠΑ το «ξαμόλησαν»· προτίμησαν να διατηρήσουν ένα αραβικό καθεστώς που θα μπορούσαν να το δαιμονοποιούν και να το τιμωρούν όποτε ήθελαν, παρά να βρεθούν στην ανάγκη να καταστείλουν οι ίδιες μια κοινωνική επανάσταση, κάτι που θα ενείχε τον κίνδυνο να οξυνθούν ακόμα περισσότερο τα αντιαμερικανικά αισθήματα στη Μέση Ανατολή.

Ο Πόλεμος του Κόλπου ήταν μέρος μιας γενικότερης ανασύνθεσης της εργατικής τάξης της περιοχής. Η μαζική εκδίωξη των παλαιστινίων εργατών από το Κουβέιτ συνέβαλε στη γενικότερη εξαθλίωση του παλαιστινιακού προλεταριάτου, μέρος του οποίου απολάμβανε ένα βιοτικό επίπεδο υψηλότερο και από εκείνο των εβραίων γειτόνων του λόγω των εμβασμάτων που έστελναν συγγενείς από το Κουβέιτ.

Η γενική απαγόρευση της κυκλοφορίας που επιβλήθηκε από το Ισραήλ στη διάρκεια του πολέμου ενέτεινε την οικονομική εξαθλίωση στα κατεχόμενα. Έδωσε την ευκαιρία στα ισραηλινά αφεντικά να απολύσουν πολλούς παλαιστίνιους εργάτες με τη δικαιολογία είτε ότι δεν υπάκουσαν στην απαγόρευση, ή ότι υπάκουσαν στην απαγόρευση, ή ότι θα έπρεπε στο μέλλον να υπακούουν στην απαγόρευση. Αυτό με τη σειρά του όξυνε τον ταξικό ανταγωνισμό στην περιοχή, οδηγώντας σε κλοπές και σε μια γενική ανομία. Στη διάρκεια της απαγόρευσης, καταστήματα που θεωρούνταν ότι υπερκοστολογούσαν τα προϊόντα τους δέχονταν επιθέσεις και αναγκάζονταν να μειώσουν τις τιμές τους.

4.2 Ο δρόμος προς το Όσλο

Με τις ΗΠΑ σε μια θέση αδιαφιλονίκητης ηγεμονίας στη Μέση Ανατολή μετά τον Πόλεμο του Κόλπου, και με την απειλή των ισλαμιστών να έχει περιοριστεί προσωρινά σε μεγάλο βαθμό από τις ντόπιες αστικές τάξεις, κυρίως της Αιγύπτου και της Συρίας, το μόνο πρόβλημα που παρέμενε για τις ΗΠΑ ήταν το Παλαιστινιακό. Η μεγάλη απήχηση της πρώτης Ιντιφάντα αποτελούσε αναμφίβολα απειλή για τα συμφέροντα των ΗΠΑ και η «ειρηνευτική διαδικασία» του Όσλο, στα λόγια τουλάχιστον, δε σήμαινε παρά το τέλος της περιόδου των συγκρούσεων και της διαχείρισης της κρίσης, την οποία είχαν υποχρεωθεί να αναλάβουν αρκετές αμερικανικές κυβερνήσεις διαδοχικά.

Δεδομένου ότι οι άραβες σύμμαχοι των ΗΠΑ είχαν περάσει τη σημαντική δοκιμασία πίστης του Πολέμου του Κόλπου, η «Νέα Τάξη Πραγμάτων» άφηνε ανοιχτή την πιθανότητα να καταστεί το Ισραήλ περιττό ως βασικός στρατηγικός σύμμαχος των ΗΠΑ στην περιοχή, τη στιγμή που οι περισσότερες αραβικές αστικές τάξεις είχαν συνταχθεί με τις ΗΠΑ και η αποτυχία του Ισραήλ να επιλύσει το Παλαιστινιακό Ζήτημα απειλούσε τη διατυμπανιζόμενη νέα εποχή καπιταλιστικής ειρήνης.

Για το ισραηλινό κράτος το να κάνει παραχωρήσεις στους παλαιστίνιους σήμαινε την πιθανότητα να βρεθεί αντιμέτωπο με τη δική του εργατική τάξη. Ωστόσο, με την ισραηλινή οικονομία να κλυδωνίζεται ακόμα από την κρίση και την Ιντιφάντα, η αμερικανική βοήθεια ήταν απαραίτητη, γεγονός που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως πίεση προς το ισραηλινό κράτος για την επίτευξη ενός διακανονισμού με τους παλαιστίνιους.

Το 1989, η ανησυχία των ΗΠΑ αυξανόταν διαρκώς λόγω της έλλειψης προόδου όσον αφορά τον τερματισμό της Ιντιφάντα. Το Ισραήλ υποτίθεται ότι ήταν ένας από τους περιφερειακούς αστυνομικούς των ΗΠΑ. Αντί για αυτό, στο εσωτερικό του μαινόταν μια εξέγερση που απειλούσε να αποσταθεροποιήσει όλη την περιοχή λόγω της παλαι-

στινιακής διασποράς. Ο Σαμίρ δεν ήταν σε θέση να δώσει μια λύση —ιδίως τώρα που η κυβέρνηση εθνικής ενότητας είχε καταρρεύσει και δεχόταν την πίεση των δεξιών μελών του συνασπισμού.

Με την εκλογή μιας κυβέρνησης των Εργατικών δεσμευμένης να επιταχύνει την «ειρηνευτική διαδικασία», η Χαμάς ήθελε να ενισχύσει τη βάση της ως η κύρια «απορριπτική» εναλλακτική πρόταση απέναντι στην ΟΑΠ. Η δολοφονία έξι ισραηλινών στρατιωτών το Δεκέμβριο του 1992 από αντάρτες της Χαμάς απέδειξε ότι απέδωσε η υπόθαλψη από το Ισραήλ του πολιτικού Ισλάμ ως αντίβαρου στην ΟΑΠ, όχι όμως με τον τρόπο που ήλπιζε. Αν και η δράση της Χαμάς είχε φονικές παράπλευρες απώλειες, πρόσφερε στον ισραηλινό στρατό το πρόσχημα να σκληρύνει τη στάση του την άνοιξη του 1993. Η Γάζα σήκωσε το βάρος της καταστολής λόγω του υποτιθέμενου ρόλου της ως «βάσης της Χαμάς».

Ένα μέρος αυτού του γενικού κύματος καταστολής ήταν ο «επ' αόριστον» αποκλεισμός των κατεχόμενων εδαφών με το πρόσχημα της «καταπολέμησης της τρομοκρατίας». Αυτό σήμαινε ότι 189.000 παλαιστίνιοι δεν μπορούσαν να πάνε στη δουλειά τους στο Ισραήλ. Η πολιτική του αποκλεισμού εφαρμόστηκε κατά περιόδους στη διάρκεια της δεκαετίας του '90 ως «συλλογική τιμωρία» για τις βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες επιθέσεις. Μετά τον αποκλεισμό των κατεχόμενων εδαφών το Μάρτιο του 1993, που προκάλεσε έλλειψη εργατών στον κατασκευαστικό και αγροτικό τομέα, η κυβέρνηση έδωσε το πράσινο φως για την πρόσληψη ξένων (μεταναστών) εργατών.

Η Ιντιφάντα ανάγκασε έτσι την ισραηλινή αστική τάξη να θέσει τέρμα στο μονοπώλιο των παλαιστινίων στο κατώτερο στρώμα της αγοράς εργασίας και να τους αντικαταστήσει με μια λιγότερο ασταθή πηγή φτηνής εργατικής δύναμης. Δεδομένης της εξασφαλισμένης θέσης των εβραίων εργατών θα ήταν προβληματικό να τους αναγκάσει να πάρουν τη θέση των παλαιστίνιων εργατών. Με την έναρξη της Ιντιφάντα, εργοτάξια στην Ιερουσαλήμ είχαν ανεπιτυχώς προσπαθήσει να προσλάβουν εβραίους εργάτες με το διπλάσιο μεροκάματο που έπαιρναν συνήθως οι παλαιστίνιοι. Προφανώς, οι εβραίοι εργάτες έτειναν να είναι πιο πιστοί στο κράτος και να ταυτίζονται με τις επιταγές του για ασφάλεια. Όμως η εξώθησή τους στον πάτο της αγοράς εργασίας θα σήμαινε την επαναδιαπραγμάτευση του ταξικού συμβιβασμού που ίσχυε μετά το 1967, χώρια που υπήρχε ούτως ή άλλως έλλειψη εβραϊκής εργατικής δύναμης. Στη δεκαετία του 1980 περισσότεροι εβραίοι εγκατέλειπαν το Ισραήλ παρά εισέρεαν σε αυτό.

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ φαινόταν να προσφέρει τη λύση με τη μορφή ενός νέου κύματος πιθανών μεταναστών. Βέβαια και αυτό είχε τα προβλήματά του αφού οι νέοι μετανάστες ήθελαν να πάνε στις ΗΠΑ και για να μείνουν στο Ισραήλ απαιτούσαν ως αποζημίωση ένα κομμάτι από την πίτα της σιωνιστικής ρύθμισης. Ο πάτος της αγοράς εργασίας απείχε πολύ από τις επαγγελματικές καριέρες που είχαν πολλοί απ' αυτούς στη Σοβιετική Ένωση.

Επίσης, το Ισραήλ χρειαζόταν την αμερικανική βοήθεια για να απορροφήσει τους νέους μετανάστες. Λόγω της ανησυχίας της αμερικανικής αστικής τάξης για την καθυστέρηση στην επίλυση του ζητήματος των οικισμών των εποίκων, ο Μπους ο πρεσβύτερος απείλησε ότι θα αρνηθεί τη χορήγηση δανείων το 1991, κάνοντας έτσι ξεκάθαρο ότι η απορρόφηση των νέων μεταναστών ήταν αδύνατη χωρίς μια ουσιαστική πρόοδο στην επίλυση του ζητήματος της Ιντιφάντα.

Οι ρώσοι μετανάστες έγιναν σημείο τριβής στην ισραηλινή κοινωνία λόγω της διάχυτης πεποίθησης ότι απέκτησαν στέγη εις βάρος άλλων εβραίων εργατών. Η ανάγκη στέγασης των εισερχόμενων ρώσων μεταναστών οδήγησε στην αύξηση των ενοικίων στις περιοχές «υψηλής προτίμησης» —διώχνοντας φτωχότερους εβραίους και αυξάνο-

ντας την απαίτηση για επέκταση του εποικισμού. Αυτή η δυσφορία, σε συνδυασμό με μια γενικευμένη ανησυχία σχετικά με τη διάβρωση του αποκλειστικά εβραϊκού χαρακτήρα του κράτους, τροφοδότησε φήμες σχετικά με την έλλειψη αυθεντικότητας της «εβραϊκής ταυτότητας» των νέων μεταναστών.

Αυτές οι ανησυχίες τροφοδοτήθηκαν περαιτέρω από την όλο και μεγαλύτερη χρησιμοποίηση μη εβραίων, ξένων εργατών, από την Ανατολική Ευρώπη και τον Ειρηνικό, κυρίως από τη Ρουμανία και τις Φιλιππίνες, ενώ μερικοί προέρχονταν από την Ιορδανία και την Αίγυπτο· οι εργάτες αυτοί προσλαμβάνονταν μέσω γραφείων ενοικίασης εργατικής δύναμης, όπως η Manpower. Οι συνθήκες εργασίας τους ήταν πολύ άσχημες, η στέγασή τους ήταν άθλια και έπεφταν συχνά θύματα φυσικής βίας από τους εργοδότες.[48] Τα διαβατήριά τους εννοείται ότι τα κρατάνε αυτά τα γραφεία και έτσι η παραμονή τους στη χώρα εξαρτάται από τη δουλειά τους. Πολλοί εργοδότες δεν τους πληρώνουν και μάλιστα τους απελαύνουν από τη χώρα αν προσπαθήσουν να διεκδικήσουν το μισθό τους. Εδώ και λίγο καιρό οι εργάτες υποχρεώνονται να πληρώνουν ένα ποσό στα γραφεία, που το παίρνουν πίσω μόνο όταν τελειώνει το συμβόλαιό τους. Κάτω απ’ αυτές τις συνθήκες δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι πολλοί μετανάστες αποφασίζουν να εργαστούν παράνομα.[49] Οι περισσότεροι άνδρες μετανάστες εργάζονται κυρίως στον κατασκευαστικό τομέα και αρκετοί από αυτούς στον αγροτικό. Ο κλάδος των κατασκευών απαιτεί συνεχώς περισσότερους εργάτες και η κυβέρνηση εκδίδει λίγες βίζες, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μια αγορά εργασίας για τους παράνομους εργάτες. Οι μετανάστες εργάτες αμοίβονται λιγότερο από τους παλαιστίνιους στο Ισραήλ και στα κατεχόμενα εδάφη, και σε μια περίπτωση, σε μια παλαιστινιακή πόλη στη Γαλιλαία, αυτό οδήγησε σε πογκρόμ ενάντια σε ιορδανούς και αιγύπτιους καταληψίες εργάτες.

Η μαζική ανεργία των παλαιστινίων, η διεκδίκηση της ηγεσίας από τη Χαμάς και η απομόνωση του Αραφάτ, λόγω της υποστήριξής του στο Ιράκ κατά τον Πόλεμο του Κόλπου, αποδυνάμωσαν τη διαπραγματευτική θέση της ΟΑΠ. Ενώ η ανάδυση της Χαμάς αντιπροσώπευε εκείνη τη μερίδα της τοπικής μικροαστικής τάξης που είχε την πιο απορριπτική πολιτική, η εμπορική και χρηματιστική αστική τάξη της διασποράς ήταν πιο πρόθυμη να αποδεχθεί το προτεινόμενο, εξαθλιωμένο, παλαιστινιακό κρατίδιο. Ούτως ή άλλως δε χρειαζόταν δική της γη για να πραγματοποιήσει τα κέρδη της και, αντίθετα με την τοπική μικροαστική τάξη, δε βρισκόταν αντιμέτωπη με την καθημερινή πραγματικότητα της ισραηλινής κυριαρχίας. Από την άλλη, μπορεί να έθετε σε κίνδυνο τη σχετικά ασφαλή της θέση αν κοντράριζε πολύ τη «Νέα Τάξη Πραγμάτων».

[48] Το παραθέτει το Kav la Oved (Workers’ Hotline), http://www.kavlaoved.org.il/index_en.html.

[49] Υπάρχουν περίπου 100.000 ξένοι εργάτες στο Ισραήλ. Πάνω από 66.000 δουλεύουν στον κατασκευαστικό τομέα (στον τομέα αυτό απασχολούνται συνολικά 160.000 εργάτες). Στις κατασκευές 51.000 περίπου των ξένων εργατών είναι νόμιμοι ενώ 15.000 είναι παράνομοι.

5. Η «ειρηνευτική διαδικασία» του Όσλο (1993-2000)

Γνωστές αρχικά ως συμφωνίες της Γάζας και της Ιεριχούς, οι Συμφωνίες του Όσλο ήταν ένα ξανασερβίρισμα των προτάσεων που η ΟΑΠ απέρριπτε για χρόνια. Ως πρώτο βήμα, προσφέρθηκε στην ΟΑΠ η διοίκηση της Γάζας και της Ιεριχούς. Παρότι θα παραχωρούνταν απρόθυμα περισσότερα εδάφη, το Ισραήλ θα συνέχιζε να ελέγχει τα σύνορα, την εξωτερική πολιτική κλπ. Ωστόσο, οι συμφωνίες ήταν τόσο ταπεινωτικές για την ΟΑΠ ώστε ακόμα και το Ισραήλ προβληματιζόταν μήπως το είχε παρακάνει.*

* [σ.τ.μ.] Όταν ιδρύθηκε η ΟΑΠ, το 1964, κατά τη διάρκεια του πρώτου Εθνικού Παλαιστινιακού Συμβουλίου, υιοθέτησε τον Εθνικό Παλαιστινιακό Χάρτη, σύμφωνα με τον οποίο το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα αποσκοπούσε στην εκδίωξη των σιωνιστών από την Παλαιστίνη και τη δημιουργία ενός παλαιστινιακού κράτους στο 100% του εδάφους της. Μετά τη διάλυση των βάσεών της στο Λίβανο, το 1982, η ΟΑΠ αρχίζει να προσανατολίζεται προς μια «ειρηνική επίλυση του Παλαιστινιακού Ζητήματος», έχοντας και την υποστήριξη σ' αυτό της Ιορδανίας και της Αιγύπτου. Το Μάϊο του 1989 στο Παρίσι, ο Αραφάτ εγκατέλειψε και επίσημα τον Εθνικό Παλαιστινιακό Χάρτη του 1964 που απαιτούσε την καταστροφή του κράτους του Ισραήλ. Αυτή η αποφασιστική στροφή δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την αμοιβαία αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ και της ΟΑΠ. Η αναγνώριση επετεύχθη στις μυστικές συναντήσεις της Νορβηγίας, το 1993, ανάμεσα στην τότε κυβέρνηση των Εργατικών και τους αντιπροσώπους της ΟΑΠ και άνοιξε το δρόμο σ' αυτό που έγινε γνωστό ως «Συμφωνίες του Όσλο». Η Συμφωνία του Καΐρου, η λεγόμενη «Όσλο Ι» (Μάϊος 1994) προέβλεπε ένα καθεστώς αυτονομίας για την περιοχή της Ιεριχούς στη Δυτική Όχθη και για το 60% της Λωρίδας της Γάζας, καθώς και τη δημιουργία μιας Εθνικής Παλαιστινιακής Αρχής. Η Συμφωνία της Τάμπα, η λεγόμενη «Όσλο ΙΙ» (Σεπτέμβριος 1995), επέκτεινε τις ζώνες που βρίσκονται υπό παλαιστινιακό έλεγχο δημιουργώντας τρία είδη θεσμικού πλαισίου στα κατεχόμενα εδάφη:

– **τη ζώνη Α** (που περιλαμβάνει τις πόλεις Τζενίν, Ναμπλούς, Τουλκαρέμ, Καλκίλια, Ραμάλα, Βηθλεέμ και τα περίχωρά τους, δηλ. το 3% του εδάφους της Δυτικής Όχθης) η οποία ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΠΑ

– **τη ζώνη Β** (που περιλαμβάνει τα παλαιστινιακά χωριά της Δυτικής Όχθης) όπου η ΕΠΑ ασκεί την πολιτική εξουσία μόνο και το Ισραήλ διατηρεί την οργάνωση της «ασφάλειας» και η οποία αποτελεί το 24% του εδάφους

– **τη ζώνη Γ** (που συγκεντρώνει όλες τις περιοχές χωρίς παλαιστινιακό πληθυσμό στη Δυτική Όχθη) η οποία παραμένει κάτω από ισραηλινό έλεγχο.

Είναι σαφές ότι με τις Συμφωνίες του Όσλο η ΟΑΠ δεν απέκτησε ούτε καν τον έλεγχο του 22% του παλαιστινιακού εδάφους στο οποίο επίσημα εδώ και δύο δεκαετίες έχει περιορίσει τις διεκδικήσεις της.

Στο Κάϊρο, ο υπουργός Περιβάλλοντος του Ισραήλ προειδοποίησε ότι μια «ηττημένη» ΟΑΠ δε θα ωφελούσε περισσότερο το Ισραήλ απ' ό,τι μια νικηφόρα ΟΑΠ. *«Αν στραμπουλήξεις το χέρι του Αραφάτ στο όνομα της ασφάλειας πρέπει να προσέξεις να μην του το σπάσεις. Ένας Αραφάτ με σπασμένο χέρι δε θα είναι σε θέση να διατηρήσει τον έλεγχο στη Γάζα και την Ιεριχώ»*.[50]

Τις συμφωνίες τις έχουν συχνά παραλληλίσει με το σύστημα των Μπαντουστάν που ίσχυε στη Νότιο Αφρική.[*] Η συνέχιση του εποικισμού και η κατασκευή δρόμων μόνο για τους εποίκους ενίσχυσαν αυτόν τον παραλληλισμό.

Οι περισσότερες εθνικιστικές παλαιστινιακές ομάδες αντιτάχθηκαν από την αρχή στις Συμφωνίες του Όσλο αλλά αποφάσισαν να εμμείνουν στο ρόλο τους ως «υπεύθυνη αντιπολίτευση». Η Χαμάς συνέχισε τις επιθέσεις της εναντίον ισραηλινών αλλά όχι κατά της ΕΠΑ. Μόλις η ΕΠΑ ανέλαβε τη διοίκηση η Χαμάς δήλωσε: *«καλωσορίζουμε τις Παλαιστινιακές Δυνάμεις Ασφαλείας σαν αδέλφια»* και υποσχέθηκε *«τον περιορισμό της κήρυξης ξεχωριστών απεργιών για να ελαφρύνουμε το οικονομικό φορτίο του λαού μας»*. Λενινιστικές ομάδες, κυρίως το Δημοκρατικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης) και το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, που έχουν μικρότερη υποστήριξη από τη Χαμάς και είναι αναποτελεσματικές, αντιτάχθηκαν στο Όσλο αλλά δεν προέτρεψαν σε ενεργή δράση εναντίον της ΕΠΑ ή εναντίον του Ισραήλ, τουλάχιστον μέχρι την έναρξη της Ιντιφάντα.

Ο αστυνομικός ρόλος της ΟΑΠ

Παρά τον ρόλο που έπαιζε η «υπεύθυνη αντιπολίτευση», η αντίσταση στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα δεν σταμάτησε όταν ήρθε στην εξουσία η ΕΠΑ. Η άφιξη του Αραφάτ στη Γάζα την 1η Ιουλίου του 1994 δεν ήταν η θριαμβευτική υποδοχή ενός ήρωα, όπως ο ίδιος ήλπιζε, και η ΕΠΑ προσπάθησε απεγνωσμένα να εξάψει τον ενθουσιασμό των μαζών για την επιστροφή του από την εξορία.

Οι προλετάριοι στη Γάζα ενδιαφέρονταν περισσότερο για τις τιμές των βασικών αγαθών. Η τιμή των λαχανικών είχε αυξηθεί κατά 250% λόγω της απελευθέρωσης των εξαγωγών των παλαιστινιακών αγροτικών προϊόντων στην ισραηλινή αγορά σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Παρισιού το 1994.[**] Το Ισραήλ συνέβαλε στην επιδείνωση της κατάστασης αποκλείοντας αμέσως τη Λωρίδα της Γάζας και σκοτώνοντας παλαιστίνιους

[50] Βλ. Graham Usher, όπ.π.

[*] [σ.τ.μ.] Ο παραλληλισμός των κατεχόμενων εδαφών με τα νοτιοαφρικανικά Μπαντουστάν έγινε για πρώτη φορά, απ' ό,τι γνωρίζουμε, το 1967 από την Ισραηλινή σοσιαλιστική οργάνωση Matzpen. Μπαντουστάν ονομάζονταν οι περιοχές που είχαν κατανεμηθεί στους μαύρους αυτόχθονες από το λευκό, ρατσιστικό καθεστώς της Νότιας Αφρικής. *Μπαντού* σημαίνει «λαός» και -σταν η «γη του». Αυτές οι μικρές, ημι-κυρίαρχες περιοχές συστάθηκαν με νόμο το 1951 και άρχισαν να «ανεξαρτητοποιούνται» το 1976. Αποτελούσαν το 13% της νοτιοαφρικανικής γης —φυσικά το λιγότερο αξιοποιήσιμο κομμάτι της— και οι κάτοικοί τους έχασαν τη νοτιοαφρικάνικη υπηκοότητα. Με τη δημιουργία των Μπαντουστάν το καθεστώς του απαρτχάιντ ήθελε να αποτρέψει τα αρνητικά για τους λευκούς αποτελέσματα της δημογραφικής κρίσης που προκαλούσε η αύξηση του μαύρου πληθυσμού. Μετατρέποντας ένα μέρος του μαύρου πληθυσμού σε «ξένους υπηκόους» εξασφάλιζε τη λευκή κυριαρχία στο 87% του εδάφους. Επίσης, απαλλασσόταν από το κόστος αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης των βιομηχανικών εργατών και ανθρακωρύχων που έβγαιναν το πρωί απ' τα Μπαντουστάν για να γυρίσουν σ' αυτά μετά τη δουλειά.

[**] [σ.τ.μ.] Το Πρωτόκολλο του Παρισιού ρύθμισε τις οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στο Ισραήλ και την Παλαιστινιακή Αρχή. Υπογράφηκε τον Απρίλιο του 1994 και αποτέλεσε μέρος της συμφωνίας «Όσλο Ι», η οποία υπογράφηκε μερικές μέρες αργότερα. Το μοντέλο που εγκαθίδρυσε το Πρωτόκολλο είναι γνωστό ως «τελωνειακή ένωση», βασικό χαρακτηριστικό...

στις εξεγέρσεις που ξέσπασαν.[51] Η Χαμάς σκότωσε ισραηλινούς σε αντίποινα και η ΕΠΑ αποκήρυξε τις επιθέσεις στο Ισραήλ και υποσχέθηκε να συνεργαστεί μαζί του σε ανάλογες περιπτώσεις. Αυτό οδήγησε σχεδόν αμέσως σε μεγάλες διαδηλώσεις ενάντια στη στάση της ΕΠΑ.

Για το Ισραήλ, παλαιστινιακή αυτονομία στις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές σήμαινε τη μετατόπιση του πολιτικού βάρους της τήρησης της δημόσιας τάξης στους ώμους της παλαιστινιακής αστικής τάξης, η οποία δε δεσμευόταν από τους περιορισμούς και τις ισορροπίες της δυτικοευρωπαϊκού τύπου ισραηλινής δημοκρατίας. Η ΕΠΑ δαπάνησε το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της στην ασφάλεια, με έναν αστυνομικό για κάθε τριάντα παλαιστίνιους (τα περισσότερα από τα χρήματα που προορίζονταν για οικονομικές μεταρρυθμίσεις «χάθηκαν» από τη γνωστή για τη διαφθορά της ΕΠΑ).[52] Επανέφερε τη θανατική ποινή που χρησιμοποιήθηκε για να στήσει δημόσιες εκτελέσεις «δοσίλογων» στη διάρκεια της νέας Ιντιφάντα και φυλάκισε αναρίθμητους ανθρώπους χωρίς δίκη —σε γενικές γραμμές, τους πολιτικούς της αντιπάλους.

Παρόλη την καταστολή εντός των περιοχών της ΕΠΑ έγιναν διαδηλώσεις και γενικές απεργίες ενάντια στη μεταχείριση που επιφύλαξε η ΕΠΑ σε μαχητές της Χαμάς. Στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Γάζας, τους οποίους ο Αραφάτ είναι γνωστό ότι ήταν πάντα απρόθυμος να επισκεφτεί, γίνονταν συχνά ένοπλες συγκρούσεις ανάμεσα στην αστυνομία της ΕΠΑ και σε κατοίκους των καταυλισμών στη διάρκεια του καλοκαιριού του 2000. Οι αντίπαλοι συλλαμβάνονταν και κρατούνταν χωρίς δίκη. 200 δάσκαλοι εγκατέλειψαν το σωματείο τους επειδή πρόσκειτο στην ΕΠΑ, ίδρυσαν ένα ανεξάρτητο σωματείο, κλείσανε τα σχολεία και ξεκίνησαν μια μακρόχρονη απεργία.[53] Πολλοί απ’ αυτούς φυλακίστηκαν. Επίσης, πρόσφατα 20 ακαδημαϊκοί και επαγγελματίες που ζούσαν

... της οποίας είναι η απουσία οικονομικών συνόρων μεταξύ των μελών της ένωσης. Το πρακτικό αποτέλεσμα αυτού του μοντέλου ήταν η διαφύλαξη των ήδη υπαρχουσών οικονομικών σχέσεων, που σημαίνει μια παλαιστινιακή οικονομία ενσωματωμένη στη ισραηλινή οικονομία και εξαρτημένη από αυτή. Όσον αφορά τα αγαθά από άλλες χώρες, το Πρωτόκολλο εγκαθίδρυσε ένα κοινό εξωτερικό σύνορο. Το Ισραήλ συλλέγει τους δασμούς στα εισαγόμενα αγαθά και αποδίδει στην Παλαιστινιακή Αρχή τους δασμούς για αγαθά που προορίζονταν για τα κατεχόμενα εδάφη. Επιπλέον, το Πρωτόκολλο εξασφαλίζει ότι το Ισραήλ μπορεί μονομερώς να επιβάλλει αλλαγές στους δασμούς στα εισαγόμενα αγαθά. Αυτού του είδους η ρύθμιση —αντίθετα με έναν οικονομικό διαχωρισμό ή την εγκαθίδρυση μιας περιοχής ελεύθερου εμπορίου— ήταν προτιμότερη για το Ισραήλ, το οποίο δεν ήθελε την ύπαρξη ενός οικονομικού συνόρου με την Παλαιστινιακή Αρχή, πράγμα που θα ήταν πλησιέστερο προς την οικονομική ανεξαρτησία των παλαιστινίων. Από την άλλη, η Παλαιστινιακή Αρχή δεν είχε άλλη επιλογή από το να δεχτεί το μοντέλο που επιβαλλόταν από το Πρωτόκολλο, μιας και το Ισραήλ είχε δεχτεί να επιτρέψει πάλι σε παλαιστίνιους να εργάζονται στο Ισραήλ. Το Ισραήλ επέβαλε αυτή τη συμφωνία σε μια περίοδο που η Παλαιστινιακή Αρχή δεν μπορούσε να παρέχει θέσεις εργασίας στις αυτόνομες περιοχές για τους δεκάδες χιλιάδες παλαιστίνιους που εργάζονταν στο Ισραήλ. Το Πρωτόκολλο του Παρισιού μετέφερε στην Παλαιστινιακή Αρχή αρκετές εξουσίες όσον αφορά την οικονομική πολιτική, όπως η εξουσία να επιβάλλει άμεσους και έμμεσους φόρους, να σχεδιάζει τη βιομηχανική πολιτική, να παρέχει απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Το Πρωτόκολλο όρισε επίσης τη βαθμιαία κατάργηση των περιορισμών στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων από τα κατεχόμενα εδάφη προς το Ισραήλ, περιορισμοί που μέχρι τότε προστάτευαν την ισραηλινή γεωργία από τον ανταγωνισμό.

[51] Έγιναν πολλές ταραχές, ιδίως στο πέρασμα του Ερέζ, από τους χιλιάδες παλαιστίνιους που δεν μπορούσαν να πάνε στις δουλειές τους στο βιομηχανικό πάρκο του Ερέζ, στην άλλη μεριά του περάσματος. Σε μια απ’ αυτές τις ταραχές κάηκε ένα βενζινάδικο, πυρπολήθηκαν λεωφορεία σ’ ένα πάρκινγκ, τραυματίστηκαν εξηνταπέντε παλαιστίνιοι εργάτες και σκοτώθηκαν δύο. Η νέα παλαιστινιακή αστυνομία αντάλλαξε πυρά με ισραηλινούς στρατιώτες και 25 απ’ αυτούς τραυματίστηκαν. Τον ίδιο μήνα εργάτες από τη Γάζα συνεπλάκησαν με τον ισραηλινό στρατό σε εξεγέρσεις για το ψωμί.

[52] Ένας από τους λόγους της έμφασης στην ασφάλεια ήταν η εξασφάλιση εργασίας στα στελέχη της Φατάχ.

σε περιοχές της ΕΠΑ δημοσίευσαν και διένειμαν ένα μανιφέστο που ασκούσε κριτική στην ΕΠΑ.

5.1 Η διαδικασία ειρήνευσης και η αναδιάρθρωση του ισραηλινού κεφαλαίου

Για το κομμάτι εκείνο της ισραηλινής αστικής τάξης που επιδίωκε τη συμβίωση με τους παλαιστίνιους, το Όσλο αντιπροσώπευε έναν τρίτο δρόμο ανάμεσα στην εντατική συσσώρευση της δεκαετίας του '70 και τα επεκτατικά όνειρα ενός Μεγάλου Ισραήλ. Το ισραηλινό κεφάλαιο αναζητούσε νέες περιοχές για επενδύσεις, αν όχι με κατάκτηση τότε με τη μεγαλύτερη ενσωμάτωσή τους στην οικονομία του. Για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα θα έπρεπε να εγκαταλειφθεί ο έλεγχος των εισαγωγών και να ιδιωτικοποιηθούν οι μεγάλες εταιρίες που βρίσκονταν υπό κρατική ιδιοκτησία σε συνδυασμό με την επέκταση του ρόλου των ιδιωτικών υπεργολαβιών και των Γραφείων Εύρεσης Εργασίας. Για το ισραηλινό κράτος αυτό σήμαινε πειθάρχηση της ισραηλινής εργατικής τάξης και ταυτόχρονα μετατόπιση του πολιτικού βάρους του κοινωνικού ελέγχου της παλαιστινιακής εργατικής τάξης στο νέο παλαιστινιακό κρατίδιο.

Όμως, η πανάκεια του Όσλο ερχόταν αντιμέτωπη τόσο με τους ισραηλινούς όσο και με τους παλαιστίνιους προλετάριους. Το 1996, τρία χρόνια μετά τη χειραψία του Γιασέρ Αραφάτ και του Γιτζάκ Ράμπιν στο Λευκό Οίκο, οι προσπάθειες της κυβέρνησης του Λικούντ για έναρξη των ιδιωτικοποιήσεων οδήγησαν σε ένα κύμα εργατικής αναταραχής, ενώ η κατασκευή ενός τούνελ στην Ιερουσαλήμ αποτέλεσε το έναυσμα για ταραχές που είχαν ως αποτέλεσμα τον υψηλότερο αριθμό παλαιστινιακών απωλειών μέσα σε είκοσι χρόνια κατοχής. Παρόλα αυτά, αυτοί οι αγώνες δε συνδέθηκαν μεταξύ τους και οι προσπάθειες οικονομικού εξορθολογισμού που αντιπροσώπευε το Όσλο συνεχίστηκαν ανεμπόδιστες.

Η παλαιστινιακή εργατική τάξη

Το Όσλο έδωσε το χρόνο στην ισραηλινή αστική τάξη να αντικαταστήσει τους φτηνούς αλλά απείθαρχους παλαιστίνιους με φτηνότερο και λιγότερο ασταθές εργατικό δυναμικό. Χιλιάδες παλαιστίνιοι απολύθηκαν στη διάρκεια του Πολέμου του Κόλπου. Αυτό κατέστη εφικτό επειδή μπορούσαν να αντικατασταθούν από μετανάστες εργάτες, όπως προαναφέραμε. Η χρησιμοποίηση μεταναστών εργατών επέτρεψε στο Ισραήλ να εφαρμόσει ένα πολύ πιο αποτελεσματικό αποκλεισμό των κατεχόμενων εδαφών απ' ό,τι θα μπορούσε ποτέ να πετύχει στη διάρκεια της προηγούμενης Ιντιφάντα. Οι αποκλεισμοί, οι οποίοι επιβλήθηκαν όταν η ΕΠΑ ήλθε στην εξουσία, έκαναν δύσκολη ή αδύνατη για τους παλαιστίνιους την εύρεση εργασίας στο Ισραήλ. Αυτό συνέβαλε στη δημιουργία συνθηκών μαζικής ανεργίας στη Γάζα. Οι εργάτες αναγκάζονταν έτσι να βρουν τρόπους για να περνούν από τα μπλόκα και να συγκεντρώνονται σε «σκλαβοπάζαρα» στους οδικούς κόμβους της Γιάφα, ενώ πριν οι εργοδότες πήγαιναν και επέλεγαν εργάτες από τα «σκλαβοπάζαρα» στα κατεχόμενα εδάφη.[54] Ωστόσο, όπως είπε ο Πέρες το Νοέμβριο του

[53] Οι δάσκαλοι στις περιοχές της ΕΠΑ είναι πολύ πιο προλεταριοποιημένοι απ' ό,τι στις περισσότερες χώρες της Δύσης αφού ο μισθός τους δεν επαρκεί για να συντηρηθούν και πρέπει όταν κλείνουν τα σχολεία να δουλεύουν ως εργάτες γης κλπ.

[54] Τον πρώτο καιρό της διοίκησης της ΕΠΑ, το ποσοστό ανεργίας στη Γάζα έφτασε το 60% και μόνο σε 21.000 από τους 60.000 παλαιστίνιους που δούλευαν στο Ισραήλ επετράπη να εισέρχονται σε αυτό. Μετά από τις ταραχές το Ισραήλ απέκλεισε επ' αόριστον τη Λωρίδα της Γάζας. Τα ποσοστά ανεργίας ανέβηκαν λόγω της απέλασης όλων των παλαιστινίων από τη Λιβύη ως ένδειξη αλληλεγγύης του Καντάφι στην ΟΑΠ!

1994, τρεις μήνες μετά τις συγκρούσεις στο σημείο ελέγχου του Ερέζ, *«αν οι παλαιστίνιοι εργάτες δεν μπορούν πια να πάνε στις δουλειές στο Ισραήλ, πρέπει να δημιουργήσουμε τις συνθήκες για να πάνε οι δουλειές στους εργάτες»*.[55]

Αυτό γίνεται με δύο τρόπους. Κάποιοι παλαιστίνιοι δουλεύουν στα νέα βιομηχανικά πάρκα, τα περισσότερα από τα οποία χτίζονται εντός της Ιορδανίας και του Λιβάνου, κοντά στα σύνορα.[56] Πολλοί άλλοι δουλεύουν για παλαιστίνιους υπεργολάβους. Οι υπεργολάβοι εισάγουν ισραηλινές πρώτες ύλες και πληρώνουν πολύ χαμηλούς μισθούς. Τα παραγόμενα προϊόντα πωλούνται στη λιανική από ισραηλινές εταιρίες, επιτρέποντας στα ισραηλινά αφεντικά να αυξάνουν τα κέρδη τους χάρη στους χαμηλούς μισθούς των παλαιστινίων. Αυτή η νέα συνεργασία ανάμεσα στην ισραηλινή και αραβική αστική τάξη δεν επιδείνωσε μόνο τις συνθήκες εργασίας του παλαιστινιακού προλεταριάτου αλλά επίσης επέκτεινε την προλεταριοποίηση της παλαιστινιακής μικροαστικής τάξης. Π.χ., ισραηλινοί και παλαιστίνιοι επενδυτές μαζί με την Tnuva, μια από τις μεγαλύτερες εταιρίες τροφίμων του Ισραήλ, κατασκεύασαν πρόσφατα ένα τεράστιο βιομηχανικό πάρκο για παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων στην πλευρά των συνόρων που διοικείται από την ΕΠΑ. Αυτό θα υποβαθμίσει και πιθανόν θα οδηγήσει σε χρεοκοπία την πλειονότητα των παλαιστίνιων γαλακτοπαραγωγών που απασχολούν το 13% των παλαιστινίων εργατών στα κατεχόμενα εδάφη.

Η παλαιστινιακή αστική τάξη αποδέχτηκε την υποτέλειά της στο ισραηλινό κεφάλαιο, πρώτον γιατί αυτό είναι επικερδές για αυτήν και δεύτερον επειδή μια πλήρης ανεξαρτητοποίηση από την ισραηλινή οικονομία θα μπορούσε να την εκθέσει στον ανταγωνισμό των γειτονικών κεφαλαίων που έχουν πρόσβαση σε φτηνότερη εργατική δύναμη. Αυτό θα σήμαινε μεγαλύτερη αντιπαράθεση με την εργατική τάξη. Η ισραηλινή και η παλαιστινιακή αστική τάξη (όπως και η ιορδανική) έχουν ένα κοινό συμφέρον: τη διατήρηση στα κατεχόμενα μιας τεράστιας δεξαμενής φτηνής εργατικής δύναμης για να προσελκύουν ισραηλινές, παλαιστινιακές και διεθνείς επενδύσεις.

Η εβραϊκή εργατική τάξη

Παρόλο που οι παλαιστίνιοι εκτοπίζονται σταδιακά από την ισραηλινή αγορά εργασίας, οι μετανάστες εργάτες δεν αποτελούν την ιδανική λύση. Το ιδανικό για το ισραηλινό κεφάλαιο θα ήταν να επιβάλλει πιο δυσμενείς συνθήκες εργασίας στην εβραϊκή εργατική τάξη. Ωστόσο, όταν το 1996 το Λικούντ προσπάθησε να προωθήσει περισσότερες ιδιωτικοποιήσεις, υπήρξε μεγάλη αντίδραση εκ μέρους της εβραϊκής εργατικής τάξης.

Το Όσλο αντιπροσώπευε την περαιτέρω απόπειρα διαίρεσης της ισραηλινής αγοράς εργασίας σε υψηλά αμειβόμενες εργασίες και σε προσωρινές κακοπληρωμένες εργασίες, καθώς και την επαναδιαπραγμάτευση του, μετά το 1967, ταξικού συμβιβασμού. Η απόπειρα του Όσλο να «εξομαλύνει» τις εμπορικές σχέσεις με τον αραβικό κόσμο δε σηματοδοτούσε τίποτα άλλο από την έκθεση της ισραηλινής εργατικής τάξης στον ανταγωνισμό με τους χαμηλόμισθους εργάτες των γειτονικών κρατών. Αυτό θα ήταν πράγματι πολύ επικερδές μιας και οι μισθοί των τελευταίων είναι χαμηλότεροι ακόμα και από αυτούς των παλαιστινίων στο Ισραήλ. Η σύναψη ειρήνης με την Ιορδανία συμπεριλάμβανε

[55] Το αναφέρει ο Graham Usher, όπ.π. Αυτά τα μέτρα είναι ιδιαίτερα χρήσιμα γιατί επιτρέπουν στις ισραηλινές επιχειρήσεις να πουλάνε προϊόντα μέσω αράβων υπεργολάβων στα αραβικά κράτη, τα οποία δε θέλουν να παραδεχτούν ότι συναλλάσσονται με το Ισραήλ.

[56] Ήδη από την έναρξη της νέας Ιντιφάντα η κυβέρνηση της Ιορδανίας ζήτησε ανεπίσημα από το υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας του Ισραήλ να δημιουργήσει δύο ακόμα βιομηχανικές ζώνες στην Ιορδανία.

ρυθμίσεις που παρείχαν ελευθερία κίνησης στο κεφάλαιο με αποτέλεσμα οι ισραηλινές επιχειρήσεις να μεταφερθούν αμέσως στην Ιορδανία ώστε να χρησιμοποιήσουν τη φθηνότερη εργατική δύναμη. Κατά συνέπεια αυξήθηκε η ανεργία των εβραίων εργατών σε περιοχές όπως η Dimona και των αραβισσών εργατριών στην υφαντουργία του Βορρά, πράγμα που οδήγησε στην άνοδο του ποσοστού ανεργίας πάνω από το 8%.

Η ρύθμιση του Όσλο οδήγησε τόσο σε απολύσεις στον ιδιωτικό τομέα όσο και σε αύξηση της οικονομικής ανασφάλειας των εργατών στο δημόσιο τομέα. Πολλοί εβραίοι εργάτες στο δημόσιο τομέα έχουν προσωρινές συμβάσεις εργασίας, ιδίως οι γυναίκες, οι νέοι και οι νέοι μετανάστες· χρησιμοποιείται επίσης το σύστημα των υπεργολαβιών στο δημόσιο τομέα με αποτέλεσμα την επιδείνωση των συνθηκών εργασίας. Οι άνεργοι εβραίοι υποχρεώνονται από το κράτος να κάνουν οποιαδήποτε δουλειά, κάτι που εμάς μας είναι ήδη οικείο. Η Histadrut καλύπτει όλο και λιγότερους εργάτες, αυτοχαρακτηρίζεται «νέα Histadrut» και μοιράζει ερωτηματολόγια για να βρει τους λόγους που οι άνθρωποι δεν την εμπιστεύονται πια. Πρόσφατα έγινε μια μεγάλη απεργία από ένα ανεξάρτητο σωματείο σιδηροδρομικών που απαίτησε την αναγνώρισή του από την Histadrut. Έγινε επίσης προσπάθεια για ίδρυση ενός σωματείου προσωρινών εργαζομένων.[57]

Για να διατηρηθεί πειθαρχημένη η εβραϊκή εργατική τάξη, αυτά τα μέτρα συνοδεύτηκαν από την επέκταση του εποικισμού στα κατεχόμενα εδάφη. Παρότι κάθε νέα συμφωνία που προωθείται από την Αμερική εμπεριέχει την υπόσχεση του Ισραήλ για πάγωμα του εποικισμού, η ισραηλινή αστική τάξη δεν έχει άλλη επιλογή από το να αθετήσει αυτές τις υποσχέσεις προκειμένου να ικανοποιήσει τις ανάγκες των εβραίων εργατών. Πρόσφατα το Ισραήλ προσπάθησε να λύσει αυτό το πρόβλημα «εβραιοποιώντας» αραβικές περιοχές εντός της πράσινης γραμμής, μια πολιτική που οδήγησε άμεσα στην ανάμειξη των αράβων του Ισραήλ στη νέα Ιντιφάντα.

[57] Αυτή η προσπάθεια σχετίζεται με το Kav la Oved (Workers' Hotline), μια από τις πολλές ομάδες που προήλθαν από τη διάσπαση του Matzpen. Αυτή η οργάνωση προσφέρει νομική βοήθεια σε εργάτες που δεν είναι σε θέση να αναλάβουν τα έξοδα της δίκης τους και ακολουθεί κυρίως πολιτική γραμμή υπεράσπισης σε εργασιακά ζητήματα. Επίσης δημοσιοποιεί στον τύπο περιστατικά όπως απελάσεις μεταναστών και παράνομες απολύσεις παλαιστινίων εργατών.

6. Η Ιντιφάντα του $21^{ου}$ αιώνα

Η γνωστή ως Ιντιφάντα του Αλ-Ακσά, λόγω της σύνδεσής της με την προκλητική επίσκεψη του Σαρόν στο τέμενος Αλ-Ακσά το Σεπτέμβριο του 2000, ήταν, τουλάχιστον στο ξεκίνημά της, αυθόρμητη όπως αυτή του 1987 και «υποκινήθηκε» από τη βαθειά απογοήτευση των παλαιστινίων κι όχι από κάποια στρατηγική απόφαση της παλαιστινιακής ηγεσίας.[58] Η σπίθα για την έκρηξη της προλεταριακής οργής ήταν η δολοφονία επτά παλαιστινίων από τα ισραηλινά ΜΑΤ την επομένη της επίσκεψης του Σαρόν στο τέμενος, καθώς και η είδηση της δολοφονίας ενός δωδεκάχρονου στον κόμβο Netzarim της Γάζας που έλαβε μεγάλη δημοσιότητα. Όπως προαναφέραμε, οι αγώνες στη Λωρίδα της Γάζας καθώς και στη Δυτική Όχθη ήταν διαρκείς. Εντούτοις, επειδή η συγκεκριμένη εξέγερση κράτησε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη από την εποχή της προηγούμενης Ιντιφάντα, κέρδισε κι αυτή τον τίτλο της Ιντιφάντα.

Όπως είπαμε, αυτός ο αγώνας διεξήχθη μετά από μια περίοδο αντιπαράθεσης ανάμεσα στο παλαιστινιακό προλεταριάτο και την παλαιστινιακή αστική τάξη. Το Σεπτέμβριο του 2000 στη Ραμάλα, ένα μήνα πριν την έναρξη της Ιντιφάντα, έγιναν συγκρούσεις ανάμεσα σε διαδηλωτές και παλαιστίνιους αστυνομικούς. Ήταν τότε η κατάλληλη χρονική στιγμή για την παλαιστινιακή αστική τάξη να στρέψει το μαζικό προλεταριακό θυμό μακριά από την ίδια και να τον κατευθύνει ενάντια στον «πραγματικό εχθρό», όπως έλεγε. Επιπλέον, στην πρόσφατη εξέγερση, η Χαμάς, χρησιμοποιώντας την εκλογική της βάση βοήθησε στην αποκατάσταση της νομιμοποίησης των ΟΑΠ-ΕΠΑ συμμετέχοντας στη NIF, τη νέα οργάνωση-ομπρέλα που συγκρότησαν όλες οι εθνικιστικές οργανώσεις με σκοπό τον έλεγχο της εξέγερσης. Επίσης η παλαιστινιακή αστυνομία, που βασιζόταν στη Φατάχ, στρατιωτικοποιώντας τον αγώνα, διασφάλισε ότι η εξέγερση θα ακολουθούσε την «πολεμική λογική του κράτους».

Ωστόσο, όπως και την προηγούμενη Ιντιφάντα, τη νέα εξέγερση δεν τη χαρακτηρίζει ολοκληρωτικά η εθνικιστική λογική ή η υποστήριξη προς τις αραβικές αστικές τάξεις. Σε όλο τον αραβικό κόσμο έγιναν μαζικές διαδηλώσεις, κι όχι μόνο από την παλαιστινιακή διασπορά. Στην Ιορδανία έγιναν συγκρούσεις ανάμεσα στο στρατό και σε 25.000 παλαιστίνιους, κάτι που οδήγησε σε απαγόρευση των αντιισραηλινών διαδηλώσεων εντός της

[58] Graham Usher, "Palestine: The Intifada thisTime", *Race & Class*, τομ. 42, νο. 4.

Ιορδανίας, ενώ στην Αίγυπτο σημειώθηκαν οι μεγαλύτερες και αγριότερες διαδηλώσεις φοιτητών από τη δεκαετία του '70.

Οι άραβες του Ισραήλ[59]

Το όριο της Πράσινης Γραμμής κατέστη ασαφές από τη στιγμή που η μεγαλύτερη συμμετοχή των αράβων του Ισραήλ έγινε ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της σημερινής Ιντιφάντα. Οι άραβες του Ισραήλ είχαν συμμετάσχει και στην Ιντιφάντα του 1987 αλλά είχαν παίξει κυρίως ένα ρόλο υποστήριξης των παλαιστινίων των κατεχόμενων εδαφών. Παρά τα υποτιθέμενα «δημοκρατικά» προνόμιά τους, ποτέ δεν ενσωματώθηκαν πλήρως στο ισραηλινό κράτος. Πράγμα που έγινε ολοφάνερο το 1976, όταν πολλοί παλαιστίνιοι αγρότες του Ισραήλ δολοφονήθηκαν ενώ διαμαρτύρονταν ενάντια στις κατασχέσεις γης. Κάθε χρόνο την ίδια μέρα, που ονομάστηκε «Μέρα της Γης», γίνεται απεργία εις μνήμην αυτής της σφαγής. Αυτή τη μέρα, το 1989, νεαροί παλαιστίνιοι του Ισραήλ μπλόκαραν τους δρόμους, έριξαν βόμβες μολότωφ σε περιπολικά και έσπασαν τους σωλήνες ύδρευσης των εβραϊκών οικισμών. Εξαιτίας παρόμοιων γεγονότων στη διάρκεια της Ιντιφάντα του 1987, κάποιοι μέσα στην ισραηλινή αστική τάξη τους θεώρησαν Πέμπτη Φάλαγγα εντός της Πράσινης Γραμμής, και απαίτησαν να επεκταθεί η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και σ' αυτούς για να εξασφαλιστεί η υπακοή τους στο κράτος. Στην Ιντιφάντα του 1987 οι παλαιστίνιοι του Ισραήλ είχαν να αντιμετωπίσουν μόνο πλαστικές σφαίρες. Αυτή τη φορά ο πήχης ανέβηκε και για αυτούς εξαιτίας της δολοφονίας 12 αράβων του Ισραήλ από τις δυνάμεις ασφαλείας τις πρώτες μέρες της νέας Ιντιφάντα.

Στην πραγματικότητα, ένα από τα στοιχεία που οδήγησαν στη νέα Ιντιφάντα ήταν ο αγώνας των αράβων του Ισραήλ που εκδιώχθηκαν λόγω της κυβερνητικής πολιτικής «εβραιοποίησης» της Γαλιλαίας.[60] Το καλοκαίρι του 2000, στα χωριά της Γαλιλαίας, σχεδόν κάθε βδομάδα κατεδαφιζόταν τουλάχιστον ένα σπίτι και ολόκληρα χωριά ξεσηκώνονταν σε ένδειξη συμπαράστασης με αποτέλεσμα τις σχεδόν συνεχείς συγκρούσεις με την αστυνομία. Η πολιτική «εβραιοποίησης» της Γαλιλαίας περιελάμβανε και την παρενόχληση των αράβων του Ισραήλ που ζούσαν με το επίδομα ανεργίας. Στη Ναζαρέτ, τα γραφεία του ΟΑΕΔ μεταφέρθηκαν αλλού, τα χαρτιά των ανέργων διαρκώς χάνονταν ή παραποιούνταν —σε μια περίπτωση, μάλιστα, οι κάτοικοι ενός ολόκληρου χωριού έχασαν το επίδομα επειδή αρνήθηκαν να εργαστούν σε θέσεις που δεν τους είχαν ποτέ προσφερθεί! Αυτή η κατάσταση οδήγησε σε μεγάλες διαδηλώσεις και συγκρούσεις με τους μπάτσους. Σε μία περίπτωση, ένα πλήθος γυναικών από τη Ναζαρέτ εισέβαλε με τη βία σε ένα γραφείο του ΟΑΕΔ.

Τις πρώτες μέρες της εξέγερσης ολόκληρα χωριά της Γαλιλαίας απεργούσαν και η κύρια οδός της περιοχής είχε στρωθεί με φλεγόμενα λάστιχα. Οι άραβες του Ισραήλ άρχισαν σιγά-σιγά να χάνουν τις αυταπάτες τους σχετικά με τις εκλογές. Θεωρείται ότι ο λόγος που ο Μπαράκ κέρδισε τις εκλογές του 1999 ήταν ότι τον ψήφισε το 90% των αράβων του Ισραήλ. Όμως, παρά την ενορχηστρωμένη καμπάνια των αράβων «ηγετών των κοινοτήτων» να πείσουν τους άραβες του Ισραήλ να ψηφίσουν υπέρ του Μπαράκ (για να αποφευχθεί πάση θυσία η εκλογική νίκη του Σαρόν το 2001), αυτοί απάντησαν

[59] Η ανάμειξη των αράβων του Ισραήλ στις ταραχές δεν περιορίζεται μόνο στους παλαιστίνιους άραβες. Σημειώθηκαν επίσης μαζικές παραιτήσεις Δρούζων στρατιωτών από τον ισραηλινό στρατό (οι Δρούζοι είναι αραβική θρησκευτική ομάδα που υποχρεώνεται να υπηρετεί στον ισραηλινό στρατό). Το χωριό ενός Δρούζου στρατιώτη αρνήθηκε να τον θάψει όταν αυτός σκοτώθηκε σε συγκρούσεις με παλαιστίνιους.

[60] Αυτές είναι οι περιοχές όπου συνήθως πετιούνται οι νέοι εβραίοι μετανάστες από την Αιθιοπία.

με μια σχεδόν ολική αποχή. Πράγματι, σε κάποιες περιπτώσεις, όταν κάποιοι άραβες βουλευτές πήγαν στα χωριά να μαζέψουν ψήφους, οι παλαιστίνιοι εργάτες τους εκδίωξαν κακήν-κακώς.[61]

Η όλο και μεγαλύτερη ανυποληψία της ΕΠΑ και η στρατιωτικοποίηση του αγώνα.

Στο σημερινό αγώνα η ΕΠΑ προσπαθεί να ελέγξει και να επωφεληθεί από τη μαζική αντίσταση. Υπάρχει ακόμα ένα δυναμικό μαζικό στοιχείο σ' αυτήν την Ιντιφάντα και η ΕΠΑ προσπαθεί να το χρησιμοποιήσει για να εδραιώσει ή να κερδίσει τον έλεγχο του «δρόμου». Χρειάζεται επίσης να διασφαλίσει την αφοσίωση των δικών της αστυνομικών δυνάμεων. Πολλοί παλαιστίνιοι μπάτσοι είναι μαχητές της Φατάχ. Ενώ δε διστάζουν καθόλου να επιτεθούν σε διαδηλώσεις ενάντια στην ΕΠΑ, είναι απρόθυμοι να πυροβολήσουν παλαιστίνιους που επιτίθενται στο ισραηλινό κράτος. Εξάλλου θα προτιμούσαν η οργή των παλαιστίνιων προλετάριων να στραφεί εναντίον των ισραηλινών μπάτσων και στρατιωτών παρά εναντίον τους. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το καλοκαίρι του 2000 σημαδεύτηκε από βίαιες συγκρούσεις ανάμεσα στην αστυνομία της ΕΠΑ και τους διαδηλωτές μετά την αποτυχία των συμφωνιών μεταξύ Αραφάτ και Μπαράκ στο Καμπ Ντέηβιντ.[*] Οι αγώνες οξύνθηκαν όταν οι αστυνομικές δυνάμεις πήραν το μέρος των διαδηλωτών και άνοιξαν πυρ ενάντια στον Ισραηλινό Στρατό. Αυτό το γεγονός πρόσφερε στον Ισραηλινό Στρατό το πρόσχημα για να πυροβολεί στο ψαχνό και να αναπτύξει πλήρως τη στρατιωτική του δύναμη, συμπεριλαμβανομένων πολεμικών ελικοπτέρων ενάντια στον παλαιστινιακό πληθυσμό.

Λόγω του ρόλου της ΕΠΑ, αυτή η Ιντιφάντα, συγκρινόμενη με την «εξέγερση με τις πέτρες» του 1987, είναι ιδιαίτερα στρατιωτικοποιημένη. Ενώ οι εξεγερμένοι του 1987 μπορεί να απέρριπταν την «κρατική πολεμική λογική», δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο για την παραστρατιωτική παλαιστινιακή αστυνομία. Ως συνέπεια, ένα πολύ μικρότερο τμήμα του παλαιστινιακού πληθυσμού έλαβε μέρος, με πρωταγωνιστές νέους άνδρες μεταξύ 17 και 25 χρόνων. Μια άλλη συνέπεια είναι ο μεγάλος αριθμός απωλειών σε σχέση με την προηγούμενη Ιντιφάντα, κάτι που επιτρέπει στην ΟΑΠ να ανακτήσει μέρος της αξιοπιστίας της και επίσης να ξεφορτωθεί κάποιους απείθαρχους φτωχούς. Μέχρι ενός σημείου, ο μετασχηματισμός μιας αυθόρμητης λαϊκής εξέγερσης σε εν μέρει στρατιωτική

[61] Το καλοκαίρι του 2000, όταν ένας άραβας βουλευτής πήγε να μιλήσει στο στρατόπεδο προσφύγων Al Baqaa (Ιορδανία), τον πήραν με τις πέτρες.

[*] [σ.τ.μ.] Η συνδιάσκεψη του Καμπ Ντέηβιντ πραγματοποιήθηκε ανάμεσα στις 11 και 24 Ιουλίου του 2000 μετά από πρόσκληση του προέδρου των ΗΠΑ Κλίντον στον τότε πρωθυπουργό του Ισραήλ Εχούντ Μπαράκ και τον Γιασέρ Αραφάτ. Σ' αυτή τη φάση η ΕΠΑ έχει πλέον τη διεθνή αναγνώριση και συνεδριάζει στον ΟΗΕ ως παρατηρητής με την ονομασία «Παλαιστίνη». Τα παλαιστινιακά σώματα ασφαλείας που δημιουργήθηκαν με την ενθάρρυνση και τη βοήθεια του Ισραήλ αριθμούν 50.000 άνδρες. Ο Μπαράκ έκανε, στη διάρκεια της συνδιάσκεψης, προτάσεις και «παραχωρήσεις» που κανείς ισραηλινός πρωθυπουργός δεν είχε κάνει πριν από αυτόν. Ποιά ήταν η «γενναιόδωρη» προσφορά; Ο Μπαράκ θα επέστρεφε το 91% των κατεχόμενων εδαφών και την Κοιλάδα του Ιορδάνη. Όμως το Ισραήλ θα διατηρούσε υπό την κατοχή του το μεγαλύτερο τμήμα της Ιερουσαλήμ, τρία μεγάλα συγκροτήματα οικισμών και τον κύριο όγκο των υδάτινων πόρων, κόβοντας έτσι τη Δυτική Όχθη σε τρία τμήματα. Επίσης αρνήθηκε το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων. Ο Αραφάτ, που η δημοτικότητά του ήταν τότε σε πτώση λόγω του γεγονότος ότι η επέκταση των οικισμών είχε θέσει πια υπό τον έλεγχο του Ισραήλ το 42% της Δυτικής Όχθης και το βιοτικό επίπεδο του παλαιστινιακού πληθυσμού χειροτέρευε, δεν είχε άλλη επιλογή απ' το ν' αρνηθεί τις ισραηλινές προτάσεις.

σύγκρουση ενδυναμώνει το «εμβρυϊκό» κράτος της ΕΠΑ. Έτσι κι αλλιώς η ύπαρξη ενός κράτους προϋποθέτει την ικανότητά του να υπερασπίζει τα σύνορά του. Από την άλλη μεριά, η συντριπτική στρατιωτική υπεροχή του Ισραήλ οδήγησε ορισμένα μέλη της ΟΑΠ σε μια προσπάθεια αποκλιμάκωσης της σύγκρουσης. Τα στοιχεία αυτά προσπάθησαν να επαναφέρουν το μαζικό λαϊκό χαρακτήρα της εξέγερσης.

6.1 Ο αντίκτυπος της νέας Ιντιφάντα

Παρά τις προσπάθειες του ισραηλινού κράτους να αντικαταστήσει τους παλαιστίνιους εργάτες με μετανάστες, μια από τις βασικές συνέπειες της νέας Ιντιφάντα είναι η νέα κρίση στον κατασκευαστικό τομέα λόγω του αποκλεισμού της φτηνής παλαιστινιακής εργατικής δύναμης. Η οικονομική ανάπτυξη του Ισραήλ αναμενόταν να πέσει στο 2% το 2001 από 6% που ήταν το 2000. Οι τιμές των σπιτιών στην Ιερουσαλήμ μειώθηκαν ήδη κατά 20% από την περασμένη χρονιά. Ενώ πολλά από αυτά τα μεγέθη εξηγούνται από τις πιέσεις της παγκόσμιας οικονομικής επιβράδυνσης είναι ξεκάθαρο πως η Ιντιφάντα επιδείνωσε αυτές τις πιέσεις αν σκεφτεί κανείς τον υποδιπλασιασμό του εμπορίου του Ισραήλ (που ήταν 2 δισ. δολάρια ετησίως). Παρότι οι συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς παρουσιάζονταν ως ο επίσημος λόγος για την κατά 50% μείωση των ξένων επενδύσεων το 2001, η Ιντιφάντα σίγουρα δεν ευνοεί τις ξένες επενδύσεις στο Ισραήλ. Από την άλλη μεριά, οι νέες βιομηχανίες του Τελ Αβίβ συνέχισαν να αναπτύσσονται ραγδαία, δείχνοντας τη σχετική δύναμη της καπιταλιστικής συσσώρευσης στο Ισραήλ, η οποία προστατεύεται από τους συνήθεις νόμους της αγοράς χάρη στην οικονομική βοήθεια των ΗΠΑ που ανέρχεται σε πάνω από 4 δισ. δολάρια το χρόνο. Αυτή όμως η βοήθεια είναι δίκοπο μαχαίρι λόγω της εξάρτησης του Ισραήλ από την καλή θέληση των ΗΠΑ, κάτι που περιορίζει την ελευθερία δράσης του στην προσπάθειά του να συντρίψει την εξέγερση.

Η Ιντιφάντα είχε φέρει σε κρίση το Εργατικό Κόμμα πριν ακόμα από τη συντριπτική του ήττα στις εκλογές και ένας παράγοντας αυτής της κρίσης ήταν τα ανυπέρβλητα προβλήματα των ρυθμίσεων που ήδη αναφέραμε. Παρά το ρόλο του Σαρόν στην τροφοδότηση αυτής της κρίσης, η αστική τάξη τον αποκατέστησε πολιτικά. Ενώ η φήμη του ως «σκληρού» έκανε τον Σαρόν φυσική επιλογή της δεξιάς, ο ρόλος του ως μπαμπούλα στο κλίμα εθνικής έκτακτης ανάγκης που επικρατούσε δεν απέτρεψε αρκετούς φιλελεύθερους ψηφοφόρους να τον ψηφίσουν.

Η νέα εξέγερση οδήγησε επίσης σε σημαντικές αλλαγές στην εξωτερική πολιτική των αραβικών κρατών. Αποτελεί πια παρελθόν η συγκαταβατική στάση απέναντι στο Ισραήλ και ακόμα περισσότερο αποτελεί πια παρελθόν η συναινετική στάση απέναντι στην πολιτική που είχαν επιβάλει στο Ιράκ οι ΗΠΑ και η Βρετανία από το 1991. Ο Σαντάμ Χουσεΐν, ως ένας από τους λίγους διακεκριμένους ηγέτες του Παναραβισμού και ως ενθουσιώδης υποστηρικτής των παλαιστινίων, αποκαθιστούσε τη θέση του στη Μέση Ανατολή ενώ το καθεστώς των κυρώσεων οδηγείτο σε κατάρρευση. Τουλάχιστον μέχρι πρότινος η σχετική απεμπλοκή του Μπους από την ειρηνευτική διαδικασία –στην πραγματικότητα, επρόκειτο για μονομερή υποστήριξη της πολιτικής του Ισραήλ στη Δυτική Όχθη και στη Λωρίδα της Γάζας– σήμαινε πως δύσκολα θα δούμε την τωρινή Ιντιφάντα να τερματίζεται σύντομα. Η κοινή γνώμη των Αράβων σκληραίνει απέναντι στις ΗΠΑ.

Με την Ιντιφάντα η διογκούμενη δυσφορία εντός των αραβικών κρατών, όπως π.χ. η Αίγυπτος και η Ιορδανία, ανάγκασε την αραβική αστική τάξη να συγκαλέσει το πρώτο αραβικό συνέδριο εδώ και 4 χρόνια και να επιτρέψει στο Ιράκ να παραβρεθεί. Η Αίγυπτος ανακάλεσε τον πρεσβευτή της από το Τελ Αβίβ για πρώτη φορά εδώ και 18 χρόνια, και 4 αραβικά κράτη διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με το Ισραήλ. Όμως,

δεν πρέπει να υπερεκτιμηθεί αυτή η αλλαγή· ο Λίβανος και η Ιορδανία δείχνουν ακόμα έντονο ενδιαφέρον για την κατασκευή των κοινά χρηματοδοτούμενων βιομηχανικών πάρκων ώστε να κερδίσουν ό,τι περισσότερο μπορούν από το μέρισμα της ειρήνης —αν αυτή επιτευχθεί. Επίσης, η Αίγυπτος και η Ιορδανία απαγόρευσαν τις αντι-ισραηλινές διαδηλώσεις.

Όσο για τη δυτική αστική τάξη, αυτή είναι διαιρεμένη όσον αφορά τη σχέση της με τη Μέση Ανατολή γενικά. Αυτό φάνηκε με την απομόνωση των ΗΠΑ και της Βρετανίας όταν επανέλαβαν τους βομβαρδισμούς στο Ιράκ αμέσως μετά την εκλογή του Τζώρτζ Μπους του νεότερου. Οι παλαιστίνιοι διπλωμάτες αναζητούν ευρωπαίους συμμάχους, κυρίως στη Γαλλία.

Προς το παρόν η ισραηλινή αστική τάξη έχει αναγκαστεί να αφήσει κατά μέρος τις μακροπρόθεσμες φιλοδοξίες της για αποκατάσταση των εμπορικών σχέσεων με την υπόλοιπη Μέση Ανατολή. Με την εκλογή του Σαρόν αυτό διαγράφτηκε από την πολιτική ατζέντα. Εντούτοις, τώρα που η ισραηλινή αστική τάξη εγκατέλειψε την «ειρηνευτική διαδικασία»,[62] είναι πιο εξαρτημένη παρά ποτέ από την καλή θέληση της Δύσης, και ιδίως από την οικονομική υποστήριξη των ΗΠΑ που πρέπει να ζυγίζουν την υποστήριξή τους στο Ισραήλ λαμβάνοντας υπόψη και τις άλλες βλέψεις τους στην περιοχή. Αυτό έχει κάνει την ισραηλινή πολιτική ιδιαίτερα αντιφατική: τη μια στιγμή στέλνει τα τανκς στη Γάζα και την επόμενη τα αποσύρει μετά από κάποια προειδοποίηση των ΗΠΑ. Μια πάγια τακτική του ισραηλινού κράτους είναι η δολοφονία παλαιστίνιων ηγετών, της Χαμάς συνήθως. Όποτε αυτό συμβαίνει, ο μαζικός θυμός των παλαιστινίων δείχνει μόνο το μέγεθος της λαϊκής υποστήριξης στη Χαμάς. Εντούτοις, είναι ευκολότερο για την ισραηλινή αστική τάξη να παρουσιάζει ως νόμιμο αυτό το είδος κρατικής βίας απ' ό,τι τις αδιάκριτες δολοφονίες παιδιών (αν και φαίνεται ανίκανη να «εξοντώσει τους τρομοκράτες» χωρίς να σκοτώσει κι άλλο κόσμο στην πορεία).

Παρά τους περιορισμούς που επιβάλλουν στη δράση του οι ΗΠΑ, το ισραηλινό κράτος συνεχίζει τις μαζικές σφαγές χωρίς επιπτώσεις λόγω της απουσίας μιας πραγματικής απάντησης από την εργατική τάξη. Ενώ η Ιντιφάντα πυροδότησε εξεγέρσεις αράβων τόσο εντός της Πράσινης Γραμμής όσο και σε άλλα μέρη της Μέσης Ανατολής, οι εβραίοι εργάτες φαίνεται να ταυτίζονται με τις επιταγές της ασφάλειας παρότι υπάρχουν στοιχεία ότι δυσαρεστημένοι κληρωτοί πωλούν λαθραία όπλα στην «άλλη πλευρά» —κάτι που αποδίδεται στην κατάχρηση ναρκωτικών μέσα στο στρατό. Προφανώς, οι επιθέσεις αυτοκτονίας σε λεωφορεία, ντισκοτέκ, καταστήματα και άλλους πολυσύχναστους χώρους ενισχύουν τους διαχωρισμούς ανάμεσα στους εβραίους και τους παλαιστίνιους εργάτες. Άλλοι εβραίοι εργάτες κατοικούν σε οικισμούς εποίκων, οι οποίοι θεωρούνται νόμιμοι στόχοι των παλαιστινιακών αντάρτικων επιθέσεων. Πέρα από το ότι εξαπολύεται ολόκληρη η δύναμη πυρός του ισραηλινού στρατού ενάντια στους προλετάριους των κατεχόμενων εδαφών, ο εξοπλισμός των εποίκων στρέφει ακόμα περισσότερο τους προλετάριους τον έναν ενάντια στον άλλον.

[62] Η πλειοψηφία του κινήματος ειρήνης έχει κι αυτή εγκαταλείψει την προσπάθεια, γιατί δεν έχει *«κανένα συνέταιρο για την ειρήνη»*.

7. Συμπέρασμα: από την εξέγερση στον πόλεμο;

Η «ειρηνευτική διαδικασία» έδειξε κατάφωρα ότι η ισραηλινή αστική τάξη αναγνώριζε ότι χρειαζόταν την ΟΑΠ για την αστυνόμευση του παλαιστινιακού προλεταριάτου. Η ΟΑΠ είχε παγιδευτεί λοιπόν ανάμεσα στην επιβράβευση για τη βρώμικη δουλειά που έκανε και στην ανάγκη να μη χάσει την ιδεολογική της ικανότητα να αφομοιώνει τους προλεταριακούς αγώνες. Το ξέσπασμα της νέας Ιντιφάντα σηματοδότησε την ήττα της ΟΑΠ και στα δύο μέτωπα.

Στο Ισραήλ, οι εκδηλώσεις της αντίστασης της εργατικής τάξης στον εξορθολογισμό της οικονομίας τη δεκαετία του '90 ήταν πιο ήπιες σε σχέση με άλλα μέρη όπως η Αίγυπτος και η Τυνησία. Όμως η αποζημίωση των εβραίων εργατών για την αυξανόμενη ανασφάλειά τους απαιτούσε την επιτάχυνση της κατασκευής των οικισμών και άρα μια αδιάλλακτη διαπραγματευτική στάση του ισραηλινού κράτους απέναντι στους παλαιστίνιους. Η κατασκευή οικισμών στη Δυτική Όχθη συνδυάστηκε με την «εβραιοποίηση» της Γαλιλαίας στο καθαυτό Ισραήλ. Αυτό σήμαινε ότι αυξάνονταν οι δυσκολίες για να παίρνει κανείς επίδομα ανεργίας και περισσότερες κατεδαφίσεις σπιτιών για τους παλαιστίνιους του Ισραήλ καθ' όλη την περίοδο πριν το νέο ξέσπασμα της Ιντιφάντα το 2000.

Τα σημάδια κλιμάκωσης της νέας Ιντιφάντα σε πλήρη στρατιωτική αντιπαράθεση δεν οδήγησαν σε ολοκληρωτική καταστολή της λαϊκής εξέγερσης. Ορισμένα κομμάτια της παλαιστινιακής αστικής τάξης θέλουν να ενδυναμώσουν τις μαζικές μορφές λαϊκού αγώνα για να αποκλιμακώσουν την Ιντιφάντα. Παρόλα αυτά δεν έχουν μέχρι στιγμής καταφέρει να το πετύχουν. Η Ιντιφάντα οδήγησε την ισραηλινή αστική τάξη στην εγκατάλειψη της «ειρηνευτικής διαδικασίας». Η εξάρτησή της όμως από τις ΗΠΑ, που έχουν άλλες βλέψεις για τη Μέση Ανατολή, περιόρισε το ρυθμό με τον οποίο θα μπορούσαν να εντείνουν την καταστολή της εξέγερσης.

Κατά πόσο λοιπόν η Ιντιφάντα είναι μια διαμεσολαβημένη έκφραση του ταξικού πολέμου και κατά πόσο ένας εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας; Κι αν οι προλετάριοι δεν έχουν πατρίδα, τότε γιατί συνεχίζουν να υποστηρίζουν τον εθνικισμό; Αν δώσουμε έμφαση στις πρόσφατες επιθέσεις των παλαιστινίων ενάντια σε καθεστωτικές μορφές πολιτικής αντιπροσώπευσης, δεν απαντάμε παρά μόνο εν μέρει. Κι αυτό γιατί εκφράστηκαν πολλές φορές με όρους που έδειχναν ότι οι αντιπρόσωποι δε θεωρούνταν αρκετά εθνικιστές. Σε αυτό το σενάριο, η κρίση νομιμοποίησης της ΟΑΠ δε σημαίνει την απόρριψη κάθε μορφής αντιπροσώπευσης αλλά οδηγεί μάλλον σε μια μαζική υποστήριξη πιο μαχητικών εθνικιστικών μορφών αντιπροσώπευσης, όπως π.χ. της Χαμάς.

Δεδομένης της υποτέλειας της παλαιστινιακής αστικής τάξης πολλοί παλαιστίνιοι ήταν υποχρεωμένοι να εργάζονται για το ισραηλινό κεφάλαιο είτε εντός της Πράσινης Γραμμής, είτε στην κατασκευή των οικισμών. Για αυτούς, η ισραηλινή στρατιωτική κυβέρνηση είναι το αφεντικό. Επομένως θα ήταν δυνατό ν' αναγνωρίσουν τον εαυτό τους ως παλαιστίνιο παρά ως προλετάριο, μαζί με την μικροαστική τάξη των καταστηματαρχών που βίωσαν πολλούς παρόμοιους καθημερινούς εξευτελισμούς και στερήσεις λόγω της ισραηλινής κυριαρχίας. Απούσας της επανάστασης, η καθημερινή ζωή τους ως εργάτες μπορεί και να βελτιωνόταν αν υπήρχε μια παλαιστινιακή αστική τάξη που να λειτουργεί σωστά, που να μπορούσε να επενδύσει στο βιομηχανικό τομέα και να τους προσλάβει παρέχοντας εισόδημα και για τις δυο τάξεις.

Συμπερασματικά, οι καθιερωμένες αόριστες εκκλήσεις για αλληλεγγύη μεταξύ εβραίων και παλαιστινίων εργατών αγνοούν τις πολύ πραγματικές διαιρέσεις που βιώνουν και οι δύο στην καθημερινότητά τους. Η «ειρηνευτική διαδικασία» έδειχνε ικανή να επιτύχει τη μερική άμβλυνση αυτών των διαιρέσεων μέσω της ενσωμάτωσης του ισραηλινού κράτους στην ευρύτερη Μέση Ανατολή. Σιωπηρή προϋπόθεση αυτής της διαδικασίας ήταν η επίθεση στην εξασφάλιση των εβραίων εργατών, που θα τους υποχρέωνε να ενωθούν με την υπόλοιπη εργατική τάξη της περιοχής, αν και από μια σχετικά πιο προνομιακή θέση. Αυτό συνάντησε την αντίσταση της εργατικής τάξης, όπως στην περίπτωση της απεργίας στην Tempo Beers από εβραίους και άραβες του Ισραήλ, πράξη που χαιρετίστηκε από την ισραηλινή αριστερά ως ένα από τα σπάνια δείγματα ταξικής αλληλεγγύης μεταξύ εβραίων και παλαιστινίων.

Όπως τονίσαμε στο 2ο τεύχος του *Aufheben* η μαζική υποστήριξη του εθνικισμού εκφράζει μια «επιφανειακή ταύτιση» αντιτιθέμενων ταξικών συμφερόντων.[63] Στην περίπτωση των εβραίων εργατών του Ισραήλ η προνομιακή θέση που κατέχουν σε σχέση με τους παλαιστίνιους είναι αποτέλεσμα της μαχητικότητάς τους. Το βόλεμα των εβραίων εργατών απαιτεί την υπεροχή του ισραηλινού κεφαλαίου όσον αφορά τα κατεχόμενα εδάφη. Η υποτέλεια της παλαιστινιακής αστικής τάξης όξυνε τους ταξικούς

[63] *«Ο εθνικισμός αντανακλά την επιφανειακή ταύτιση των συμφερόντων που υπάρχει ανάμεσα στην εθνική αστική τάξη μιας χώρας και το προλεταριάτο της, όσο διατηρούνται οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις. Ταύτιση συμφερόντων διότι η αξιοποίηση και η πραγματοποίηση του κεφαλαίου παρέχει τόσο στους καπιταλιστές όσο και στους εργάτες μια πηγή εισοδήματος με την οποία, ως ανεξάρτητα υποκείμενα σε μια αγορά νομικά διαχωρισμένη από τα μέσα παραγωγής, μπορούν να αγοράζουν εμπορεύματα για να ικανοποιούν τις ανάγκες τους (αν και με έναν αλλοτριωμένο τρόπο). Επιφανειακή επειδή, αν και δεν εμφανίζεται άμεσα ως τέτοια, είναι μια διαδικασία ταξικής εκμετάλλευσης και συνεπώς ανταγωνισμού. Στο βαθμό που η αστική τάξη οργανώνεται σε εθνικό επίπεδο και εξακολουθεί να έχει νόημα να μιλάμε για εθνικές οικονομίες, το προλεταριάτο είναι μια παγκόσμια τάξη διαιρεμένη σε εθνική βάση. Όσο παραμένουμε ηττημένοι, δηλ. όσο υπάρχει η μορφή-αξία, τόσο ο εθνικισμός θα τρέφεται από αυτή τη διαίρεση. Το κεφάλαιο μπορεί να είναι ενιαίο αλλά είναι μια διαφοροποιημένη ενότητα, η συνοχή της οποίας συγκροτείται μέσω του ανταγωνισμού σε διεθνές επίπεδο. Ο ανταγωνισμός που υπάρχει στην παγκόσμια αγορά βασίζεται στη μείωση του κόστους των εμπορευμάτων. Ως εκ τούτου, η αποδοχή του "εθνικού συμφέροντος" και η πραγματοποίηση θυσιών προς όφελος της εθνικής αστικής τάξης μπορεί να σημαίνει μεν την αύξηση της εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης, την υποταγή σε έναν καθημερινό θάνατο ή σε έναν πραγματικό θάνατο ως κρέας για τα κανόνια, αλλά αυξάνει επίσης την ανταγωνιστικότητα του εθνικού κεφαλαίου στην παγκόσμια αγορά κάνοντας την πραγματοποίησή του πιο πιθανή, πράγμα που συμβάλλει στην εξασφάλιση του μελλοντικού εισοδήματος και των δύο τάξεων.»* «Yugoslavia Unravelled: Class Decomposition in the 'New World Order'», *Aufheben* no.2, καλοκαίρι 1993.

ανταγωνισμούς στα κατεχόμενα, πράγμα που απαιτεί από την αστική τάξη να στρέψει το προλεταριακό μίσος αποκλειστικά ενάντια στο Ισραήλ. Δεδομένου ότι οι παλαιστίνιοι μοιράζονται διαταξικές εμπειρίες καταπίεσης από τις ισραηλινές αρχές, φαίνεται ότι η εθνικιστική συμμαχία ανάμεσα σε προλετάριους και μικροαστούς είναι δυνατότερη από τους δεσμούς ταξικής αλληλεγγύης μεταξύ παλαιστινίων και εβραίων εργατών. Οι παλαιστινιακές εθνικιστικές επιθέσεις στοχεύουν όλο και περισσότερο εναντίον όλων των μορφών με τις οποίες εκδηλώνεται η ισραηλινή κυριαρχία, ιδίως εναντίον των εποίκων, ακόμα και εναντίον πολιτών μέσα στο Ισραήλ. Ο κίνδυνος που αυτό δημιουργεί για τους εβραίους εργάτες τους ωθεί να υποστηρίξουν τις επιταγές του ισραηλινού κράτους για ασφάλεια.

Τόσο ανάμεσα στους παλαιστίνιους όσο και ανάμεσα στους ισραηλινούς υπήρξαν τάσεις αντίστασης στην ενσωμάτωσή τους στις αντιτιθέμενες κρατικές μηχανές και την πολεμική λογική τους. Αλλά τελικά η μετατροπή αυτών των τάσεων σε κοινωνικό κίνημα που να είναι ικανό να ξεφύγει από αυτό το αδιέξοδο της αμοιβαίας ενδυνάμωσης των εθνικισμών δε μπορεί να γίνει εντός των ορίων αυτής της συγκεκριμένης διαμάχης. Αυτή η μετατροπή συνδέεται περισσότερο με τη γενίκευση των προλεταριακών αγώνων στη Μέση Ανατολή και ιδίως στη Δύση. Ο «πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία», ανάλογα με το εύρος της ταξικής αντίστασης που θα δημιουργήσει, ιδίως σε μια περίοδο παγκόσμιας ύφεσης, δίνει τουλάχιστον τη δυνατότητα μιας τέτοιας γενίκευσης.

Ο Σιωνισμός ως εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα

Κρίναμε απαραίτητο να εμβαθύνουμε στο ζήτημα του Σιωνισμού πρώτον γιατί από όσα προηγήθηκαν έχει γίνει εμφανές ότι αυτό ήταν το κίνημα που αποτέλεσε την ιδεολογική και υλική βάση του ισραηλινού κράτους. Οι δομές του κράτους του Ισραήλ είναι μετεξέλιξη των θεσμών του Εργατικού Σιωνισμού την περίοδο της βρετανικής κυριαρχίας στην Παλαιστίνη. Δεύτερον, βλέπουμε το Σιωνισμό και τον Παναραβικό εθνικισμό ως δύο αλληλοτροφοδοτούμενες εθνικιστικές ιδεολογίες, και αν δε λάβει κανείς υπόψη τη μεταξύ τους σχέση είναι πιστεύουμε αδύνατο να προσεγγίσει το «παλαιστινιακό ζήτημα». Το παράρτημα αυτό αντανακλά το αποτέλεσμα της συζήτησης που δημιουργήθηκε μεταξύ των δύο ομάδων, οι οποίες είναι υπεύθυνες για αυτή την έκδοση, γύρω από την έννοια του «Εργατικού» ή «σοσιαλιστικού Σιωνισμού».

Κατ' αρχήν πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η έννοια «σιωνιστής» αναφέρεται στο μέλος ενός εθνικού κινήματος· δεν ταυτίζεται με την έννοια «Εβραίος» και, προφανώς, ούτε με την έννοια «ισραηλινός», που θεωρητικά αναφέρεται σε κάθε πολίτη του ισραηλινού κράτους, παρά τις διακρίσεις εις βάρος των αράβων υπηκόων του. Για τους ιδρυτές του Σιωνισμού, οι διασκορπισμένες στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη εβραϊκές κοινότητες δεν ήταν παρά δεξαμενή εργατικής δύναμης για την κατάκτηση της «νέας γης» και τη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ.

Συμφωνούμε σε μεγάλο βαθμό με την προσέγγιση του Σιωνισμού από το *Aufheben*. Θεωρούμε όμως σημαντική έλλειψη το γεγονός ότι λαμβάνει ελάχιστα υπόψη της το ρόλο του οργανικού εθνικισμού και του αντισημιτισμού στη διαμόρφωση του σιωνιστικού κινήματος.

Ο **οργανικός** ή **ρομαντικός εθνικισμός** είναι μια μορφή εθνικισμού που σε αντίθεση με το φιλελεύθερο εθνικισμό δεν αντλεί την πολιτική νομιμοποίηση του κράτους ή της πολιτείας από την πολιτική βούληση της «κοινωνίας των πολιτών» και τις διαδικασίες πολιτικής αντιπροσώπευσης. Θεωρεί ότι το κράτος ή η πολιτεία είναι η «φυσική» («οργανική») συνέπεια μιας ενότητας των κυβερνόμενων ατόμων η οποία προϋπάρχει της πολιτικής. Αυτή η ενότητα βασίζεται στην «ιδιαίτερη ποιότητα» ή «ιδιαίτερη φύση» ενός λαού (Volk), τη γλώσσα του, τη θρησκεία του, την κουλτούρα και τις παραδόσεις του. Αυτή η φυλετικά ή πολιτισμικά κλειστή μορφή εθνικισμού, που αποτελεί την πρώτη ιστορική εκδήλωση της πολιτικής της ταυτότητας -μιας πολιτικής που διέλυσε όχι μόνο το παλιό διεθνιστικό προλεταριακό κίνημα αλλά και τη σύντομη επανεμφάνισή του μετά τη δεκαετία του '60- δε βγαίνει έξω από τον κόσμο της παρά μόνο για να «δώσει τα φώτα της» στην ανθρωπότητα· γιατί, όσο κι' αν φαίνεται αντιφατικό, όλοι οι εθνικισμοί θεωρούν τον εαυτό τους ως τον αποκλειστικό φορέα ενός «πολιτισμού οικουμενικής εμβέλειας»! Αλλά αυτό είναι ένα άλλο μεγάλο ζήτημα που δεν μπορούμε να θίξουμε εδώ.

Εδώ μας ενδιαφέρει μια ιδιαίτερη μορφή οργανικού εθνικισμού που εμφανίστηκε στα τέλη του $19_{ου}$ αι.-αρχές του $20_{ου}$: ο **εθνικιστικός σοσιαλισμός**. Αυτή η μορφή παρουσιάστηκε ως εναλλακτική λύση τόσο απέναντι στον καπιταλιστικό εκσυγχρονισμό και φιλελευθερισμό όσο και απέναντι στό (μαρξιστικό ή αναρχικό) σοσιαλιστικό κίνημα. Η εποχή στην οποία αναφερόμαστε είναι μια εποχή κατά την οποία η ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Ευρώπη διέλυε τους παλιούς τοπικούς, κοινοτικούς δεσμούς και μετασχημάτιζε τους όρους του αγώνα για την επιβίωση. Οι νέες μορφές εκμετάλλευσης και δουλείας που δημιουργούσε η λογική της καπιταλιστικής συσσώρευσης, η αποκοπή του ατόμου από τους παραδοσιακούς δεσμούς και η επισφαλής ένταξή του στη νεωτερική μαζική κοινωνία μέσω της στρατιωτικής θητείας, της συμμετοχής στις εκλογές, της εκπαίδευσης και της μετανάστευσης στα αστικά κέντρα δημιούργησαν ένα πλήθος αντικρουόμενων πολιτικών και κοινωνικών κινημάτων που όλα αποσκοπούσαν στην επίλυση ή τη διευθέτηση του κοινωνικού ζητήματος.

Ο εθνικιστικός σοσιαλισμός προέκυψε από τη συνάντηση των αντιμαρξιστικών και αντιμεταρρυθμιστικών τάσεων μέσα στο σοσιαλιστικό κίνημα με τους θιασώτες του πολιτισμικού εθνικισμού. Η βασική αρχή του ήταν η εξής: η εθνική ταυτότητα προηγείται οποιασδήποτε άλλης και οι σοσιαλιστικές αξίες τίθενται στην υπηρεσία του έθνους. Ο Zeev Sternhell έχει περιγράψει με έναν απαράμιλλο τρόπο τις βασικές παραδοχές αυτής της ιδεολογίας:

«Σύμφωνα με αυτήν τη σχολή σκέψης, η μόνη αληθινή κοινωνική διάκριση είναι αυτή ανάμεσα στον εργάτη και αυτόν που δε δουλεύει, δηλαδή το "παράσιτο". Αυτές οι κοινωνικές κατηγορίες αντικατέστησαν τη μαρξιστική διαίρεση της κοινωνίας σε μια τάξη η οποία κατέχει τα μέσα παραγωγής και σε μια άλλη η οποία δεν τα κατέχει. Αυτή η μορφή σοσιαλισμού δε μιλάει ποτέ για "προλετάριους" αλλά μόνο για "εργάτες" και δεν αντιπαραθέτει το προλεταριάτο στην αστική τάξη αλλά τους "παραγωγούς" στα "παράσιτα"... Έτσι, οι εργάτες που στέκονται μπροστά στην αλυσίδα παραγωγής και οι ιδιοκτήτες της βιομηχανικής επιχείρησης είναι εξίσου "παραγωγοί". Κατά τον ίδιο τρόπο, ο εθνικιστικός σοσιαλισμός... αντιπαραθέτει το "παραγωγικό" κεφάλαιο στο "παρασιτικό" κεφάλαιο, το κεφάλαιο το οποίο δημιουργεί απασχόληση και συμβάλλει στο οικονομικό σφρίγος της κοινωνίας στο κερδοσκοπικό κεφάλαιο, το κεφάλαιο που φέρνει πλούτο μόνο στους κατόχους του χωρίς να παράγει συλλογικό πλούτο. Όπως βλέπουμε λοιπόν ο εθνικιστικός σοσιαλισμός υπέθαλψε τη λατρεία της εργασίας και της κάθε είδους παραγωγικής προσπάθειας. Θεωρούσε ότι όλοι οι εργάτες πρέπει να προστατευθούν από την εισβολή των ξένων. Ο εθνικιστικός σοσιαλισμός ήθελε να κλείσει τα σύνορα όχι μόνο στη ξένη εργασία αλλά και στο ξένο κεφάλαιο αν αυτό ανταγωνιζόταν το εθνικό κεφάλαιο, και θεωρούσε το δικαίωμα στην εργασία ως δικαίωμα όλων των μελών του έθνους... Βασιζόταν στην ιδέα του έθνους ως πολιτισμικής, ιστορικής και βιολογικής οντότητας, ως διευρυμένης οικογένειας... Για να εξασφαλίσει το μέλλον του έθνους και να το προστατέψει από τις δυνάμεις που το απειλούν έπρεπε να προβάλλει την εσωτερική του ενότητα και να κινητοποιήσει όλες τις τάξεις ενάντια στους δύο μεγάλους κινδύνους που αυτό αντιμετωπίζει στο σύγχρονο κόσμο: το φιλελευθερισμό και το μαρξισμό σε όλες του τις μορφές. Ο φιλελευθερισμός βλέπει την κοινωνία ως ένα άθροισμα ατόμων που αντιπαλεύουν διαρκώς το ένα το άλλο για μια θέση στον ήλιο, ένα είδος λαϊκής αγοράς όπου η μόνη κινητήρια δύναμη είναι το προσωπικό κέρδος. Ο μαρξισμός βλέπει την κοινωνία ως ένα πεδίο σύγκρουσης μεταξύ εχθρικών τάξεων... Ο εθνικιστικός σοσιαλισμός αρνείται να αποδεχτεί την κοινωνία ως ένα θέατρο πολέμου. Αρνείται επίσης κάθε ενδιάμεση ή μερική λύση... Ο στόχος του δεν ήταν η κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και η

στάση του απέναντι στο ιδιωτικό κεφάλαιο ήταν καθαρά λειτουργική».[1]

Ο σύγχρονος **αντισημιτισμός** εμφανίστηκε στην Ευρώπη την ίδια εποχή (τέλη του 19ου αι.) όχι ως μια ανεξάρτητη ιδεολογία αλλά ως συστατικό στοιχείο όλων των αναδυόμενων μορφών οργανικού εθνικισμού. Η εμφάνιση του προϋπέθετε φυσικά την ύπαρξη παλαιότερων μορφών αντισημιτισμού, γνωστών στη χριστιανική Ευρώπη ήδη από το μεσαίωνα. Από τότε αποδιδόταν στους Εβραίους μια δαιμονική δύναμη: η δύναμη να κλέβουν παιδιά και να πίνουν το αίμα τους σε τελετές μαύρης μαγείας, η δύναμη να σκοτώσουν το θεό ή να εξαπολύσουν την πανούκλα. Όμως, πάνω απ' όλα, ο Εβραίος συνδέθηκε με την ιστορική εμφάνιση της τοκογλυφίας.[2]

Στο σύγχρονο αντισημιτισμό, οι Εβραίοι δε δαιμονοποιούνται με βάση τη θρησκεία τους αλλά με βάση τα υποτιθέμενα κληρονομικά, φυλετικά χαρακτηριστικά τους: απληστία, απέχθεια για τη σκληρή δουλειά, προσήλωση στη φυλή τους ή τη συντεχνία τους, νοοτροπία παρείσακτου, πανουργία και κυρίως έλλειψη πατριωτισμού. Σ' αυτά τα «χωρίς ρίζες», διεθνή «παράσιτα» αποδόθηκε η ικανότητα να οργανώνουν τις πιο αντιφατικές διεθνείς συνομωσίες. Σε αντίθεση με τον παραδοσιακό αντισημιτισμό, οι Εβραίοι δεν είναι πια απλώς οι αλλόθρησκοι τοκογλύφοι· βρίσκονται επιπλέον πίσω από τον πλουτοκρατικό καπιταλισμό, τις οικονομικές κρίσεις και τον υλισμό του νεωτερικού αστικού πολιτισμού. *«Το κέντρο του "Παγκόσμιου Εβραϊσμού" θεωρείται ότι είναι οι "ασφαλτικές ζούγκλες" της όψιμης αστικής μεγαλούπολης, ότι αυτός βρίσκεται πίσω από τη "χυδαία, υλιστική, μοντέρνα κουλτούρα" και, γενικά, πίσω από όλες τις δυνάμεις που συμβάλλουν στην παρακμή των παραδοσιακών κοινωνικών ομαδοποιήσεων, αξιών και θεσμών. Οι Εβραίοι αντιπροσωπεύουν μια ξένη, επικίνδυνη, καταστροφική δύναμη που υπονομεύει την κοινωνική "υγεία" του έθνους. Ο σύγχρονος αντισημιτισμός... απαιτεί να εξηγήσει τον κόσμο -έναν κόσμο που έγινε ξαφνικά υπερβολικά περίπλοκος και απειλητικός για πολλούς ανθρώπους».*[3]

Γιατί όμως η εξέγερση ενάντια στην αφηρημένη κυριαρχία του κεφαλαίου συσχετίστηκε με την εξέγερση ενάντια στους Εβραίους; Από όσους ασχολήθηκαν μέχρι σήμερα με την ερμηνεία του αντισημιτισμού, μόνο ο μαρξιστής Moishe Postone κατάφερε, στο προαναφερόμενο δοκίμιό του, να δώσει μια ικανοποιητική και συνολική ερμηνεία του φαινομένου στηριζόμενος πάνω στην μαρξική ανάλυση του φετιχισμού του εμπορεύ-

[1] Zeev Sternhell, The founding myths of Israel: Nationalism, Socialism and the making of the Jewish State (Princeton, 1997).

[2] Γράφει ο Le Goff στο βιβλίο Το Πουγκί και η Ζωή: *«Η Ιστορία συνέδεσε στενά την εικόνα του τοκογλύφου με εκείνη του Εβραίου. Μέχρι τον 12ο αιώνα, το έντοκο δάνειο που δεν αφορούσε μεγάλα ποσά και γινόταν εν μέρει στο πλαίσιο της φυσικής οικονομίας... βρισκόταν κατ' ουσίαν στα χέρια των Εβραίων. Στην πραγματικότητα, τους απαγορεύονταν σιγά-σιγά οι παραγωγικές δραστηριότητες τις οποίες σήμερα θα αποκαλούσαμε "πρωτογενείς ή δευτερογενείς". Δεν τους έμενε πια, πέραν ορισμένων "ελεύθερων επαγγελμάτων",... παρά να κάνουν το χρήμα, στο οποίο ακριβώς ο χριστιανισμός αρνούταν κάθε γονιμότητα, να παράγει. Όντας μη χριστιανοί, δεν είχαν ηθικούς ενδοιασμούς και δεν παραβίαζαν τις βιβλικές επιταγές δίνοντας δάνεια σε άτομα ή σε θεσμούς έξω από την κοινότητά τους... Την ίδια περίοδο, η κατάσταση των Εβραίων στη Χριστιανοσύνη επιδεινωνόταν. Πογκρόμ έλαβαν χώρα γύρω στο Έτος Χίλια, στη συνέχεια κατά τη διάρκεια των σταυροφοριών, οργανωμένα από τις μάζες που αναζητούσαν αποδιοπομπαίους τράγους για τις δυστυχίες (πολέμους, λιμούς, επιδημίες) και εξιλαστήρια θύματα του θρησκευτικού τους φανατισμού. Ο αντι-ιουδαϊσμός της Εκκλησίας σκληραίνει και στη χριστιανική κοινωνία, από το λαό μέχρι τους πρίγκιπες, ο αντισημιτισμός – πριν η λέξη υπάρξει – εμφανίζεται κατά τον 12ο και κυρίως κατά τον 13ο αιώνα».*

[3] Moishe Postone, Αντισημιτισμός και εθνικοσοσιαλισμός (μεταφρασμένο στα ελληνικά στο τρίτο τεύχος του περιοδικού Χουλιγκανιζατέρ).

ματος. Σύμφωνα με το Μαρξ, υπάρχει διάσταση ανάμεσα στο πώς *είναι* οι καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις και στο πώς *εμφανίζονται* στη συνείδηση των δρώντων υποκειμένων. Αυτό οφείλεται στο διττό χαρακτήρα της εργασίας στον καπιταλισμό. Από τη μια η εργασία είναι κοινωνική παραγωγική δραστηριότητα, που παράγει κοινωνικά χρήσιμα προϊόντα («συγκεκριμένη εργασία»), από την άλλη η ενοποίηση εργατικής δύναμης και μηχανών μέσα στην εργασιακή διαδικασία αποσκοπεί αποκλειστικά στην αυτοαξιοποίηση του κεφαλαίου («αφηρημένη εργασία»). Έτσι και το προϊόν της εργασίας, το εμπόρευμα, έχει επίσης διττό χαρακτήρα: αξία χρήσης και ανταλλακτική αξία. Στη συγκεκριμένη του διάσταση, ως αξία χρήσης, εμφανίζεται ως απόλυτα υλικό και «πραγματικό». Στην αφηρημένη του διάσταση, ως ανταλλακτική αξία, εμφανίζεται ως απόλυτα αφηρημένο, ως το προϊόν μιας ποιοτικά ομοιογενοποιητικής, γενικής, τυφλής και αφηρημένης διαδικασίας, η οποία λειτουργεί ανεξάρτητα από τη θέληση των ανθρώπων. Έτσι στον καπιταλισμό οι κοινωνικές σχέσεις αποκτούν τη μορφή μιας αντίθεσης ανάμεσα στην υλική, «πραγματική» φύση και τους αφηρημένους, καθολικούς, «αντικειμενικούς» φυσικούς νόμους -μια αντίθεση η οποία τείνει να εξαφανίσει εντελώς την κοινωνική και ιστορική διάσταση των φαινομένων. Στηριζόμενος πάνω σ’ αυτή την ανάλυση, ο Postone έδειξε πως τόσο ο αντισημιτισμός όσο και ο οργανικός εθνικισμός, εν γένει, παραμένουν δέσμιοι της αντινομίας των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων. Η αντίθεση ανάμεσα στη συγκεκριμένη και την αφηρημένη διάσταση της κοινωνικής ζωής επιτρέπει μια κατανόηση του καπιταλισμού με τους όρους της αφηρημένης διάστασής του και μόνο· η συγκεκριμένη του διάσταση εκλαμβάνεται έτσι ως μη καπιταλιστική. Ο σύγχρονος αντισημιτισμός μπορεί να ερμηνευτεί ως μια φετιχοποιημένη, μονοδιάστατη μορφή αντικαπιταλισμού η οποία αντιλαμβάνεται τον καπιταλισμό με τους όρους της αφηρημένης του διάστασης και μόνο. Η ιστορική εδραίωση της κοινωνικής σχέσης-κεφάλαιο και η μονοδιάστατη ερμηνεία της επέτρεψαν την απομάκρυνση από τις μηχανιστικές, ορθολογικές θεωρίες του Διαφωτισμού και διευκόλυναν την εξάπλωση των βιολογικών και πολιτισμικών ερμηνειών. *«Το βιομηχανικό κεφάλαιο μπορεί έτσι να εμφανίζεται ως γραμμικός απόγονος της “φυσικής” εργασίας των τεχνιτών, ως “οργανικά ριζωμένο”, εν αντιθέσει με το “χωρίς ρίζες”, “παρασιτικό” χρηματιστικό κεφάλαιο. Η οργάνωση του πρώτου εμφανίζεται συνδεδεμένη με αυτή της συντεχνίας. Το κοινωνικό πλαίσιό του γίνεται αντιληπτό ως μια ανώτερη οργανική ενότητα: Κοινότητα (Gemeinschaft), Λαός, Φυλή. Το ίδιο το κεφάλαιο -ή εκείνο που γίνεται κατανοητό ως αρνητική πλευρά του καπιταλισμού- γίνεται κατανοητό μόνο με τους όρους της μορφής με την οποία εκδηλώνεται η αφηρημένη διάστασή του: ως χρηματιστικό και τοκοφόρο κεφάλαιο... Έτσι, η φετιχιστική αντίθεση μεταξύ συγκεκριμένου υλικού και αφηρημένου, “φυσικού” και “τεχνητού”, μεταφράστηκε σε φυλετική αντίθεση μεταξύ Αρίων και Εβραίων».*[4] Αυτή η ρατσιστική ιδεολογία επέτρεψε μερικές δεκαετίες αργότερα στους ναζί να καναλιζάρουν ιδεολογικά την κοινωνική κρίση και να βάλουν τα θεμέλια του φορντικού καπιταλισμού στη Γερμανία.

Ο **Σιωνισμός**, που εμφανίστηκε κι’ αυτός την ίδια εποχή στην Ευρώπη, είναι μια απάντηση στον σύγχρονο αντισημιτισμό, με τους όρους του τελευταίου.

Σημαντικό ρόλο στην ίδρυση του πολιτικού Σιωνισμού έπαιξε ο γεννημένος στην Αυστρία δημοσιογράφος T. Herzl. Ο Herzl το 1895 δημοσίευσε το βιβλίο *Der Judenstaat (Το Κράτος των Εβραίων)* στο οποίο τόνιζε την ανάγκη δημιουργίας ενός εβραϊκού κράτους το οποίο θα προστάτευε τους Εβραίους από την απειλή του διογκούμενου αντισημιτισμού. Ο Herzl διαπίστωνε ότι οι Εβραίοι ήταν αδύνατο να ενταχθούν στην κοινωνική

[4] M. Poshtone, ό.π.

ζωή των χωρών όπου ζούσαν, διατηρώντας την ταυτότητά τους, και κατέληγε στο συμπέρασμα ότι, εάν ήθελαν να συνεχίσουν να υπάρχουν ως Εβραίοι, θα έπρεπε και αυτοί να βρουν έναν τόπο στον οποίο να οικοδομήσουν τη δική τους εθνική εστία. Σα μέσο για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού, ο Herzl πρότεινε τη δημιουργία συλλόγων που θα ασχολούνταν με την πολιτική και επιστημονική πλευρά του εγχειρήματος και μιας εταιρίας που θα συγκέντρωνε τους αναγκαίους πόρους για να προετοιμάσει την οργανωμένη μετανάστευση των Εβραίων στο μέρος που θα επιλεγόταν. Αρχικά πρότεινε ως μέρη τα οποία θα μπορούσαν να φιλοξενήσουν το σιωνιστικό εγχείρημα την Παλαιστίνη και την Αργεντινή (αργότερα, πριν ληφθεί η οριστική απόφαση για τη μετανάστευση στην Παλαιστίνη, προτάθηκε και η Ουγκάντα που τότε ήταν βρετανική κτήση). Αυτή η πρόταση του Herzl συζητήθηκε πολύ στους κύκλους των Εβραίων διανοούμενων της Ευρώπης και στο εσωτερικό ορισμένων οργανώσεων που συγκέντρωναν Εβραίους της Διασποράς. Προκειμένου να μπει σε εφαρμογή η πρότασή του, ο Herzl απηύθυνε μια έκκληση για τη σύγκληση του Πρώτου Σιωνιστικού Συνεδρίου, το οποίο πραγματοποιήθηκε στη Βασιλεία το 1897 με τη συμμετοχή αντιπροσωπειών απ' όλο τον κόσμο. Στο κλείσιμο των εργασιών αυτού του συνεδρίου αποφασίστηκε η ίδρυση της Παγκόσμιας Σιωνιστικής Οργάνωσης, η δημιουργία θεσμών που θα βοηθούσαν στην «πνευματική αναγέννηση» του εβραϊκού «έθνους» και η ίδρυση ενός Εθνικού Εβραϊκού Ταμείου, το οποίο θα χρηματοδοτούσε την αγορά γης. Ο Σιωνισμός δεν είχε τη συναίνεση της πλειοψηφίας των Εβραίων. Οι κοινότητες των ορθόδοξων Εβραίων αντιτάχθηκαν στο Σιωνισμό επειδή θεωρούσαν ότι μόνο με την έλευση του Μεσσία θα μπορούσαν να ξαναενωθούν όλοι οι Εβραίοι (μια αντιπαράθεση η οποία συνεχίζει να υφίσταται μέχρι και σήμερα). Εξίσου σημαντική ήταν και η άρνηση που προέβαλαν στο Σιωνισμό οι φιλελεύθεροι οπαδοί της αφομοίωσης, δηλαδή οι θιασώτες της πλήρους ένταξης των Εβραίων στις κοινωνίες των χωρών στις οποίες ζούσαν. Μέχρι τη δεκαετία του 1930 μάλιστα υπήρχαν πολλοί Εβραίοι που πίστευαν ότι ο σοσιαλισμός πρόσφερε μια καλύτερη στρατηγική για τη βελτίωση της ζωής τους. Αυτά τά ρεύματα ήταν αρκετά ισχυρά πριν το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (μέχρι τότε μόνο το 20 με 25% των ανά τη γη Εβραίων υποστήριζε τον πολιτικό Σιωνισμό) αλλά σαρώθηκαν μετά την πρωτοφανή εξόντωση των Εβραίων από τους ναζί και τους συμμάχους τους σε όλη την Ευρώπη.

Από την αρχή ο Σιωνισμός δεν ήταν παρά η άλλη όψη του αντισημιτικού νομίσματος. Οι θεωρητικοί του αποδέχονταν ότι *«σε ολόκληρη τη Διασπορά οι Εβραίοι αποτελούσαν «ξένη» παρουσία ανάμεσα σε κράτη που «ανήκαν» σε εθνότητες οι οποίες υπερτερούσαν αριθμητικά... Στην ουσία, η σιωνιστική ανάλυση για το Εβραϊκό Ζήτημα αναπαρήγαγε τη συλλογιστική του αντισημιτισμού, που πρόβαλλε το ίδιο επιχείρημα για να δικαιολογήσει το μίσος κατά των Εβραίων. Πράγματι, η λύση που πρότεινε απέναντι στη δυσχερή θέση των Εβραίων, βασιζόταν επίσης στη λογική του αντισημιτισμού. Ο πολιτικός Σιωνισμός δεν επεδίωκε να καταπολεμήσει τον αντισημιτισμό -κάτι που, στην καλύτερη περίπτωση, προσλαμβανόταν ως μια δονκιχωτική αποστολή- αλλά να καταλήξει σε κάποια συμβιβαστική λύση μαζί του. Εισηγήθηκε ότι το εβραϊκό έθνος θα επέλυε το Εβραϊκό Ζήτημα με την εκ νέου ίδρυση ενός κράτους που θα «ανήκε» σ' αυτό. Για να το πετύχουν, οι Εβραίοι θα έπρεπε να συγκροτηθούν κάπου ως πλειοψηφία αφού, σε όλο το φάσμα της Διασποράς, η ανυπαρξία εβραϊκού κράτους υπογράμμιζε ρητά το γεγονός του αριθμητικού τους μειονεκτήματος».*[5]

[5] Norman Finkelstein, Εικόνα και πραγματικότητα της ισραηλο-παλαιστινιακής διαμάχης (Αθήνα, 2004).

Η ιδιαιτερότητα του σιωνιστικού εγχειρήματος, σε σχέση με τις άλλες μορφές οργανικού εθνικισμού, έγκειται στο ότι δεν μπορεί να στηριχθεί πάνω σε μια προυπάρχουσα εδαφικοποιημένη εθνότητα. Είναι ως εκ τούτου αναγκασμένο να εφεύρει, σχεδόν εκ του μηδενός, ένα «ιστορικό» εδαφικό ιδιοκτησιακό δικαίωμα και να συγκεντρώσει όσο περισσότερους Εβραίους μπορεί σε μια εξ' ολοκλήρου νέα εδαφική επικράτεια.

Το 1905 το 7ο Σιωνιστικό Συνέδριο αποφασίζει τελεσίδικα τον εποικισμό της Παλαιστίνης. Όπως εκφράστηκε μέσα στον ψευδοϊστορικό, τοπογραφικό λόγο των σιωνιστών, *«το προνομιακό δικαίωμα του παγκόσμιου εβραϊσμού στην Παλαιστίνη πήγαζε από τρία αλληλένδετα «πραγματικά» περιστατικά: (1) οι δεσμοί του εβραϊκού λαού με τη γη της Παλαιστίνης ήταν sui generis· (2) οι Άραβες κάτοικοι της Παλαιστίνης, ακόμα και εάν συνιστούσαν ένα έθνος, δεν αποτελούσαν ξεχωριστό έθνος αλλά, απεναντίας, μέρος ενός ευρύτερου αραβικού έθνους, για το οποίο η Παλαιστίνη δεν ενείχε ιδιαίτερες συνδηλώσεις· επομένως (3) ο εβραϊκός λαός είχε ένα «ιστορικό» δικαίωμα στην Παλαιστίνη ενώ, στην καλύτερη περίπτωση, ο αυτόχθων αραβικός πληθυσμός θα μπορούσε να διεκδικήσει μόνο δικαίωμα «οίκησης» εκεί»*. [6]

Σιωνισμός και αντισημιτισμός συναντιούνται σε ένα πλήθος κοινών παραδοχών. Από τη μια, η κριτική του Σιωνισμού στην «παρασιτική» ζωή και τον «ξεπεσμό» των Εβραίων θυμίζει τη γλώσσα των πιο φανατικών αντισημιτών. *«Το μίσος για τη διασπορά», παρατηρεί ο Sternhell, «αποτελούσε ένα είδος μεθοδολογικής αναγκαιότητας για το Σιωνισμό»*.[7] Πράγματι, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τη φυγή των Εβραίων προς την Αμερική και την έλξη που ασκούσαν πάνω τους κινήματα οικουμενικού χαρακτήρα, όπως ο φιλελευθερισμός και ο σοσιαλισμός, έπρεπε να απορρίψει συνολικά τη ζωή στη διασπορά και να προσπαθεί να αποδείξει ότι δεν μπορούσε να υπάρξει εβραϊκή ζωή έξω από τη «Γη του Ισραήλ». Όπως μπορεί κανείς να διαπιστώσει, ανατρέχοντας σε άρθρα εκείνης της εποχής -από τα γραπτά του Ber Borochov (πρωτεργάτη του Εργατικού Σιωνισμού) ως τις σιωνιστικές εφημερίδες των δύο πρώτων δεκαετιών του 20ου αι.- οι Εβραίοι της Διασποράς κατηγορούνται ως «ανώμαλος» λαός με «αντεστραμμένη κοινωνική πυραμίδα» που αποτελείται από πολύ περισσότερους καταστηματάρχες, επιχειρηματίες, δασκάλους, γιατρούς κλπ από όσους μπορούν να συντηρήσουν οι λίγοι Εβραίοι εργάτες. Από τη στιγμή που οι σιωνιστές κατηγορούσαν την εβραϊκή αστική και μεσαία τάξη ότι στηριζόταν στην εκμετάλλευση των μη εβραίων εργατών έριχναν και οι ίδιοι νερό στο μύλο του αντισημιτισμού ο οποίος αυτοπαρουσιαζόταν ως νόμιμη άμυνα των εθνικών εργατικών πληθυσμών ενάντια στους «παρασιτικούς» εκμεταλλευτές τους. Στο μυαλό των αντισημιτών η ιδεολογική πρακτική τους δεν αντιτίθετο αναγκαστικά στις αξίες του ανθρωπισμού και της ισότητας.

Από την άλλη, τόσο ο Σιωνισμός όσο και ο αντισημιτισμός έχουν ως κοινό εχθρό την αφηρημένη και απροσδιόριστη φύση της καπιταλιστικής σχέσης, την παγκοσμιότητα και την κινητικότητα Ο εθνικισμός και των δύο εκδηλώνεται ως ψευδής αντικαπιταλισμός που αρνείται την αφηρημένη όψη του κεφαλαίου χωρίς να αρνείται αυτό που την παράγει: την εκμετάλλευση της εργασίας.

Έτσι, το σιωνιστικό κίνημα, όπως και κάθε μορφή οργανικού εθνικισμού, είναι η επιστροφή στο «συγκεκριμένο»: η εργασία, η γη, η εθνική-πολιτισμική κοινότητα. Για τους Σιωνιστές το έθνος αποτελεί μια μεγάλη οικογένεια, ένα οργανικό σώμα από το οποίο το άτομο αντλεί όχι μόνο την κουλτούρα του αλλά και την ίδια του την ύπαρξη. Μά-

[6] N. Finkelstein, ό.π.
[7] Z. Sternhell, ό.π.

λιστα, από τη στιγμή που το έθνος νοείται ως ζωντανός οργανισμός, η δημιουργική του δύναμη θεωρείται ότι αντλείται από το ρίζωμά του στην «ιστορική» γη. Κατά τον Aaron David Gordon (το σημαντικότερο σιωνιστή θεωρητικό του δεύτερου μεταναστευτικού κύματος προς την Παλαιστίνη), το έθνος είναι η έκφραση του *Volksgeist*, του πνεύματος του λαού. Ο ορισμός του έθνους γίνεται, υπό την επιρροή του γερμανικού ρομαντικού εθνικισμού, όχι με πολιτικούς ή δικαιικούς όρους, αλλά με όρους κουλτούρας, ιστορίας, παράδοσης.[8] *«Αυτή η μορφή εθνικισμού είχε και ένα θρησκευτικό συστατικό στοιχείο. Η πολιτισμική-οργανική έννοια του έθνους αναγκαστικά περιελάμβανε τη θρησκεία, ως αδιαχώριστο κομμάτι της εθνικής ταυτότητας… Στον ολοκληρωμένο εθνικισμό η θρησκεία είχε μια κοινωνική λειτουργία, που δε συνδεόταν με το μεταφυσικό της περιεχόμενο. Γενικά μιλώντας, επρόκειτο για μια θρησκεία χωρίς Θεό. Για να εκπληρώσει τη λειτουργία της ως ενοποιός δύναμη, η θρησκεία απαιτούσε μόνο εξωτερικά σύμβολα και όχι κάποιο βαθύτερο περιεχόμενο… Στο σιωνιστικό πλαίσιο… η Βίβλος δεν ήταν μόνο ένα εργαλείο κατοχύρωσης της εσωτερικής ενότητας της κοινωνίας αλλά και ένα απαραίτητο όπλο στον αγώνα για τη γη… Σε τελική ανάλυση, ήταν η θρησκεία με την ευρύτερη έννοια, με όλες τις εθνικές και ιστορικές συνδηλώσεις της, αυτή που πρόσφερε τη δικαιολόγηση της κατάκτησης της χώρας και τη νομιμοποίηση της επιστροφής των Εβραίων».*[9] Έτσι, σε αντίθεση με τους ορθόδοξους Εβραίους που πίστευαν ότι ο θεός τιμώρησε τη φυλή με τη Διασπορά και μόνο ο γιος του, ο Μεσσίας, μπορούσε να την τερματίσει και να επαναφέρει όλους τους Εβραίους στην ευλογημένη γη των προγόνων τους, οι σιωνιστές προώθησαν την κατάκτηση της γης και την εδραίωση του έθνους με τη σκληρή δουλειά και όχι με τις προσευχές.

Η «φυσική» εργασία -ακόμα πιο συγκεκριμένα, η χειρωνακτική εργασία- αποτελεί για το Σιωνισμό τη λύση όχι μόνο για τα προβλήματα των Εβραίων αλλά και για όλα τα προβλήματα της ανθρωπότητας και της κοινωνίας, το μοναδικό μέσο για την αλλαγή του ανθρώπινου είδους. *«Πρέπει να κηρύξουμε τον πόλεμο ενάντια στα παράσιτα και τον παρασιτισμό, και όχι ενάντια σε αυτή ή εκείνη την τάξη»*, έλεγε ο Gordon, ο οποίος αντιτίθετο τόσο στον «καπιταλισμό» όσο και στο σοσιαλισμό, θεωρώντας τους ως μεγαλύτερο κίνδυνο για το «εβραϊκό πνεύμα» από τον αντισημιτισμό. Ο Gordon, απέρριπτε το φιλελευθερισμό και το μαρξισμό επειδή πίστευε ότι είχαν ένα ατομικιστικό, ηδονιστικό και ωφελιμιστικό περιεχόμενο. *«Η μοντέρνα σκέψη»*, στην οποία ενέτασσε και τις δύο αυτές θεωρίες, *«αντιμετωπίζει τον οικονομικό παράγοντα ως την κινητήρια δύναμη της ζωής, λες και η ψυχή και το πνεύμα δεν είναι σημαντικά»*. *«Έχουν»*, πρόσθετε, *«την τάση να κάνουν τους ανθρώπους να οραματίζονται το μέλλον με μηχανιστικούς, υλιστικούς*

[8] Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν ήταν μόνο ο Gordon και ο πολιτισμικός Σιωνισμός γενικότερα που επηρεάστηκαν από το ρομαντικό εθνικισμό του γερμανού Johann Herder αλλά και ο σημαντικότερος θεωρητικός του Παναραβισμού, ο Sati 'al-Husri. Αυτός πίστευε ότι το Αραβικό έθνος αποτελεί μια οντότητα της οποίας η κοινή γλώσσα, η ιστορία και ο Ισλαμικός πολιτισμός (τον οποίο μοιράζονταν επίσης οι Χριστιανοί και οι Εβραίοι που κατοικούσαν στις κατά πλειοψηφίαν μουσουλμανικές χώρες) θα πρόσφεραν τη βάση πάνω στην οποία θα οικοδομείτο η πολιτισμική ενότητα που θα κατέληγε στη δημιουργία του πολυπόθητου Αραβικού κράτους. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης θεωρούσε αρχικά τον αγώνα της μέρος του παναραβικού αγώνα ενάντια στο Σιωνισμό και το δυτικό ιμπεριαλισμό. «Η Παλαιστίνη», αναφέρει το πρώτο άρθρο του Παλαιστινιακού Εθνικού Χάρτη του 1964, «είναι αδιάσπαστο κομμάτι του ευρύτερου Αραβικού έθνους και ο λαός της είναι αναπόσπαστο κομμάτι του Αραβικού λαού». Μόνο μετά την ήττα των αραβικών κρατών στον πόλεμο του 1967 θα άρχιζε να καταρρέει η παναραβική ιδεολογία και να αναπτύσσεται σταδιακά ένας διακριτός παλαιστινιακός εθνικισμός.

[9] Z. Sternhell, ό.π.

όρους, με όρους ατομικής οικονομικής ευημερίας». Στις κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες δε της Παλαιστίνης, ο Gordon, όχι αδικαιολόγητα, θεωρούσε ότι ο πραγματικός εχθρός των Εβραίων εποίκων ήταν ο σοσιαλισμός και όχι ο φιλελευθερισμός. Η θεωρία του ταξικού αγώνα που πολλοί μετανάστες κουβάλησαν μαζί τους από την Ευρώπη ήταν επικίνδυνη για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί ο «ντετερμινισμός» της, ο «κολλεκτιβισμός» της, η εμμονή της με την ταξική σύγκρουση και τα «υλιστικά» εργατικά αιτήματα δημιουργούσαν κατ' αυτόν μια «ψυχολογία αγέλης» που υπέσκαπτε το ιδιαίτερο «εθνικό πνεύμα» και, δεύτερον, επειδή ο οικουμενισμός της δυναμίτιζε την εθνική ενότητα και τον εθνικό σκοπό. Ο καπιταλισμός (όπως αυτός τον αντιλαμβανόταν, δηλ. στην αφηρημένη του διάσταση) δεν ήταν εχθρός μόνο των μισθωτών εργατών, αλλά ολόκληρου του «λαού». Το πρόβλημα με τους καπιταλιστές δεν ήταν η ίδια η θέση τους εντός της κοινωνικής σχέσης, αλλά η «παρασιτική» τους δραστηριότητα. Έτσι, αυτό που έπρεπε να γίνει ήταν να συνδυαστούν οι παραγωγικές επενδύσεις με την «πνευματική αναγέννηση του έθνους». *«Είμαστε παράσιτα που ζουν από την εργασία των ξένων και δεν το καταλαβαίνουμε γιατί πάντα ήμασταν παράσιτα που εκμεταλλεύονταν το μυαλό των ξένων, τις ψυχές των ξένων, τις ζωές των ξένων».* Αυτό που όφειλαν να κάνουν οι Εβραίοι για να απελευθερωθούν και να καταστρέψουν την «παρασιτική» τους ύπαρξη ήταν να επιστρέψουν στη γη και να χρησιμοποιήσουν τα χέρια τους για να την κατακτήσουν και να ενωθούν μ' αυτήν. Η εργασία, ως ρήξη με την εξορία και ως έκφραση της αυτοπραγμάτωσης και της εθνικής αναγέννησης, ήταν το υπέρτατο ηθικό και πρακτικό μέσο για τη δημιουργία του «νέου Εβραίου ανθρώπου» και του νέου έθνους. *«Δε θα πρέπει να δίνεται έμφαση στο μερίδιο των εργατών από τα άμεσα υλικά οφέλη της εργασίας, αλλά στην ίδια την εργασία -δηλαδή στη δημιουργικότητα και το πνευματικό κέρδος που αυτή περιέχει».*[10] Η επιστροφή στη γη και τη «φυσική» τάξη πραγμάτων δεν απέκλειε την ιδέα της δικαιοσύνης, της ισότητας και της ελευθερίας που, όπως πίστευε ο Gordon, ήταν λάθος να ταυτίζεται με το σοσιαλισμό και την αταξική ουτοπία του. Πρότεινε την εθνικοποίηση της γης και των μέσων παραγωγής, τη δημιουργία ενός δημόσιου κεφαλαίου προς όφελος όλου του λαού, γιατί πίστευε ότι η ευημερία του έθνους επέβαλε, σε αντίθεση με τη «διαχωριστική» λογική των σοσιαλιστών, την εθνική αλληλεγγύη και το δημόσιο διάλογο όλων των κοινωνικών τάξεων.

Μέσα σ' ένα παρόμοιο πλαίσιο εντάχθηκε η «εποικοδομητική» στρατηγική της δημιουργίας εργατικών αποικιών, όπως τα *κιμπούτς* (μια λέξη που στα εβραϊκά σημαίνει *μαζί*). Η ιδέα της δημιουργίας συνεργατικών εργατικών αποικιών και της οικοδόμησης μιας «εργατικής οικονομίας» οφείλει πολλά στον Nachman Syrkin, ηγέτη του αμερικάνικου τμήματος του Poalei Zion (Εργάτες της Σιών), το οποίο υπήρξε το πρώτο διεθνές κόμμα του **Εργατικού Σιωνισμού**. Το συνεργατικό πρόγραμμα του Syrkin -ένα πρόγραμμα που ο δημιουργός του το θεωρούσε ως χειροπιαστό, πρακτικό πειραματισμό εντός της παρούσας κοινωνίας και το αντιπαρέθετε στις ουτοπικές, «αναποτελεσματικές» σοσιαλιστικές θεωρίες- κυριάρχησε μετά το 1909 μέσα στις γραμμές του κόμματος. Στα πλαίσια της «εποικοδομητικής» στρατηγικής για την «κατάκτηση της γης και της εργασίας» το ιδιωτικό κεφάλαιο τέθηκε σε δεύτερη μοίρα και τα κιμπούτς απέκτησαν κεντρικό ρόλο.

Το πρώτο κιμπούτς ιδρύθηκε το 1909 από καμμιά δεκαριά μέλη του δεύτερου μεταναστευτικού κύματος που απογοητευμένα από το θέαμα που παρουσίαζαν τα χωριά των πρώτων εποίκων, με τους Εβραίους στην κορυφή και τους άραβες να δουλεύουν γι' αυτούς, αποφάσισαν να ιδρύσουν στη Γαλιλαία τη δική τους εξισωτική, εργατική κολλεκτίβα. Την ονόμασαν «Degania», από τα δημητριακά που καλιεργούσαν εκεί. Σ' αυτή

[10] Όλα τα αποσπάσματα από τα άρθρα του Gordon προέρχονται από τον Z. Sternhell, ό.π.

την κολλεκτίβα έζησε και δούλεψε ο «προφήτης της εργασίας» Gordon. Ως το 1920 είχαν δημιουργηθεί δώδεκα κιμπούτς με γύρω στα 800 μέλη. Ο στόχος των μελών τους ήταν αυτός της οικοδόμησης του «κομμουνισμού σε μια εβραϊκή κολλεκτίβα» και ποτέ δεν επιδίωξαν τη γενικευμένη κομμουνιστικοποίηση, την κατάργηση των εθνικών διαιρέσεων και της πολιτικής, ως διαχωρισμένης δραστηριότητας. Παρά τις ψευδαισθήσεις πολλών δυτικών σοσιαλιστών μέχρι και τη δεκαετία του 1960, τα κιμπούτς ουδέποτε υπήρξαν οι σοσιαλιστικές οάσεις στη γη της Επαγγελίας. Εξαρτημένα απ' την αρχή από τα χρήματα του Εβραϊκού Εθνικού Ταμείου, το οποίο αγόραζε τη γη στην οποία εγκαθίσταντο (και μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, από τις κρατικές επιδοτήσεις), τα κιμπούτς έπαιξαν κυρίως το ρόλο της ένοπλης εμπροσθοφυλακής του Σιωνισμού. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1930 και μετά, όταν είχε αρχίσει να γίνεται εμφανές ότι η χώρα θα διαμελιζόταν, τα κιμπούτς ξεφύτρωναν στα πιο απόμακρα σημεία της Παλαιστίνης έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι ένα όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κομμάτι της γης θα ενσωματωνόταν στο Ισραήλ. Από τη δεκαετία του 1960 και μετά η εικόνα του εξισωτικού και αυτάρκους κιμπούτς άρχισε να θρυμματίζεται. Έχοντας ως έμβλημά τους τη λατρεία της συγκεκριμένης εργασίας και μην έχοντας αμφισβητήσει ποτέ την καπιταλιστική κοινωνία στην οποία ήταν ενταγμένα, δε θα μπορούσαν παρά να καταλήξουν στην εκβιομηχάνιση, την οποία απαιτούσαν οι ανάγκες της εθνικής οικονομίας. Η ανάγκη συντήρησης και επέκτασης του βιομηχανικού κεφαλαίου, με τη σειρά της, απαίτησε την πρόσληψη εποχιακών εργατών, κυρίως παλαιστίνιων και σήμερα Ταϊλανδών. Η διαφοροποίηση των μισθών και η απόκτηση προσωπικών τραπεζικών λογαριασμών διέλυσε κάθε μορφή κοινοτικής ζωής και φυσικά την ίδια τη διαδικασία των γενικών συνελεύσεων. Σήμερα δε μιλάμε παρά για εισηγμένες στο χρηματιστήριο επιχειρήσεις. Αυτή ήταν η κατάληξη του «λαϊκού πνεύματος» που πριν εκατό χρόνια σήκωσε με θάρρος τη σημαία του αγώνα ενάντια στο μοντέρνο «υλισμό» και τον «οικονομίστικο» μαρξισμό!

Οι θεσμοί του Εργατικού Σιωνισμού, του κυρίαρχου πια σιωνιστικού ρεύματος τη δεκαετία του 1920, προέκυψαν από τη συνεργασία όλων των εργατικών σιωνιστικών κομμάτων («δεξιών» και «αριστερών»), η οποία κατέληξε σ' ένα κοινό εγχείρημα: τη Histadrut. Αυτοί οι θεσμοί -και εδώ μιλάμε για θεσμούς με πολύ μεγαλύτερη εμβέλεια από τα κιμπούτς, όπως δείχνει τόσο το κείμενο του *Aufheben* όσο και ο πρόλογος της παρούσας έκδοσης- πρόσφεραν στους φτωχούς μετανάστες, που πολλοί απ' αυτούς έφταναν στη γη της επαγγελίας άφραγκοι, ένα κοινοτικό πλαίσιο επιβίωσης και ζωής.[11] Μόνο με αυτή την έννοια χρησιμοποιήθηκε η λέξη «σοσιαλισμός» εντός του εργατικού σιωνιστικού κινήματος: ως δηλωτική της εθνικής αλληλεγγύης. Μόνο έτσι επίσης εξασφαλίστηκε η δημιουργία ενός εργατικού στρατού και η μαζική αποικιοποίηση της Παλαιστίνης.

Μιλώντας λοιπόν για Εργατικό Σιωνισμό μιλάμε για μια μορφή **εθνικιστικής κορπορατιστικής ρύθμισης**, η οποία απέχει παρασάγγας από την οικουμενική έννοια

[11] Στα τέλη του 19ου αι. ζούσαν στην Παλαιστίνη 350.000 άνθρωποι και μόνο οι 27.000 από αυτούς ήταν Εβραίοι. Το πρώτο μεταναστευτικό κύμα (Aliyah) προς την Παλαιστίνη ήταν αριθμητικά πολύ μικρό (γύρω στα 30.000 άτομα). Οι περισσότεροι από αυτούς εγκατέλειψαν σύντομα την περιοχή γιατί θεώρησαν τις συνθήκες «πολύ σκληρές». Η δεύτερη Aliyah κράτησε από το 1904 μέχρι το 1914 (συνολικά 40.000 άτομα, κυρίως από Ρωσία και ανατολική Ευρώπη). Η τρίτη (1919-1923) δεν περιελάμβανε πάνω από 35.000 μετανάστες, πάλι κυρίως από Ρωσία. Η τέταρτη (1924-1931) φέρνει άλλους 82.000 μετανάστες, κυρίως από Πολωνία. Η πέμπτη ξεκινάει το 1933 όταν στη Γερμανία έρχονται στην εξουσία οι εθνικοσοσιαλιστές και τα επόμενα χρόνια φτάνουν 197.000 Εβραίοι στην περιοχή, κυρίως αστοί: ακαδημαϊκοί, δικηγόροι, γιατροί, καλλιτέχνες και έμποροι.

του σοσιαλισμού, όπως αναπτύχθηκε μέσα στα επαναστατικά ταξικά κινήματα της Ευρώπης στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα. *«Είμαστε πιο κοντά στη δική μας αστική τάξη, παρά σε όλους τους ξένους προλετάριους του κόσμου»*, έγραφε ο Gordon το 1920. *«Μ' αυτούς, με τους δικούς μας αστούς, θέλουμε να ενωθούμε, και επιδιώκουμε την αναγέννησή τους όπως επιδιώκουμε και τη δική μας. Θα πολεμήσουμε τον παρασιτισμό τους· θα τον πολεμήσουμε ίσως ακόμα πιο πολύ και από τους σοσιαλιστές, με τον ίδιο τρόπο που ο καθένας από μας πολεμάει τις δικές του αδυναμίες περισσότερο από τις αδυναμίες των άλλων. Αλλά, στη διάρκεια αυτού του πολέμου, δε θα ξεχάσουμε ποτέ ούτε λεπτό ότι είναι τα αδέλφια μας, σάρκα από τη σάρκα μας, και ότι τα αμαρτήματά τους και τις παραβάσεις τους πρέπει να τις διορθώσουμε, όπως πρέπει να διορθώσουμε και τις δικές μας»*. *«Οι ταξικές αντιπαραθέσεις»*, συμπλήρωνε ο Μπεν Γκουριόν, πρώτος γενικός γραμματέας της Histadrut και αργότερα πρώτος πρωθυπουργός του Ισραήλ, *«έχουν να κάνουν μόνο με τη χρήση του κεφαλαίου... Δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση το ίδιο το κεφάλαιο· τίθεται υπό συζήτηση ο προορισμός του»*. Αυτός ο πυρήνας σκέψης χαρακτήρισε όλο το κίνημα του Σιωνισμού ως εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, το οποίο κατέληξε στη δημιουργία του ισραηλινού κράτους και στην εργατική σιωνιστική ρύθμιση.

Η ιστορία του Σιωνισμού μας διδάσκει ότι δεν πρέπει να βλέπουμε τις μορφές οργανικού εθνικισμού ως αναχρονισμό. Ο Σιωνισμός δεν ήταν ένας οπισθοδρομικός αντικαπιταλισμός αλλά **μια συγκεκριμένη, ιστορικά ιδιαίτερη, μορφή εδραίωσης της καπιταλιστικής σχέσης**. Μπορεί ο τρόπος που αντιλαμβανόταν τον εαυτό του να ήταν αντι-φιλελεύθερος και αντι-νεωτερικός, στην ουσία όμως πραγμάτωσε υλικά την καπιταλιστική σχέση, τις αναγκαιότητες και τους διαχωρισμούς της, την πολύ συγκεκριμένη όψη της εργασιακής διαδικασίας της· και με τον τρόπο αυτό αναπαρήγαγε όλες τις αντινομίες της.

Αυτό που περιγράψαμε παραπάνω δεν είναι μόνο το παρελθόν του Σιωνισμού, είναι επίσης το παρόν του παλαιστινιακού εθνικού κινήματος και το μέλλον κάθε εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος. Σήμερα το παρελθόν του Σιωνισμού έχει βουλιάξει στη λήθη, πράγμα που διευκολύνει τους πολιτικούς χειρισμούς της αντι-ιμπεριαλιστικής αριστεράς και κομματιών των αναρχικών, οι οποίοι προβάλλουν στο ισραηλινό κράτος την εικόνα του απόλυτου κακού στην περιοχή, υποστηρίζοντας ένα νέο εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, αυτόν της ΟΑΠ και της Χαμάς. Κι όμως, ένας τέτοιος αγώνας δημιούργησε αυτό που υπάρχει σήμερα ως κράτος του Ισραήλ. Και εμείς σε ένα εθνικό κίνημα δε βλέπουμε παρά την ήττα των ταξικών αγώνων. Αυτό που μας ενδιαφέρει, προς την κατεύθυνση της κατάργησης της καπιταλιστικής σχέσης, είναι το ξεπέρασμα των διαχωρισμών, ξεπέρασμα που εκφράζεται ιστορικά όταν οι ταξικοί αγώνες που υπάρχουν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, **εντός και εναντίον** των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων αναζητούν τους συμμάχους τους στην «απέναντι όχθη». Στην αραβο-ισραηλινή αντιπαράθεση δεν μπορεί κανείς να διαχωρίσει την εθνικιστική ιδεολογία από τις πραγματικές αντιθέσεις που εκφράζονται μέσω αυτής με έναν αλλοτριωμένο τρόπο. Πίσω από τις ιδεολογίες δεν υπάρχει μια εντελώς διαφορετική πραγματικότητα, αυτή του ταξικού αγώνα —υπάρχουν οι αντικειμενικές και υποκειμενικές αδυναμίες του ταξικού αγώνα.

Περιοδικό Ανάρες-Κόκκινο Νήμα
Μάης 2005

Το Τείχος και η προβλεπόμενη μονομερής Ισραηλινή Αποχώρηση (Φεβ. 2005)

